

2007-2008

ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ
**ECONOMIC SURVEY
OF PUNJAB**

ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ
ECONOMIC ADVISER TO GOVERNMENT OF PUNJAB

2007-2008

ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ

**ECONOMIC SURVEY
OF PUNJAB**

NUEPA DC

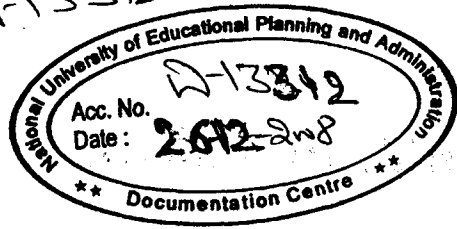

D13312

ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ECONOMIC ADVISER TO GOVERNMENT OF PUNJAB

A-13312

ਸੂਚਕ
INDEX

ਲੜੀ ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ ਨੰ:	ਪੰਨਾ	Sr. Contents No.	Page
I. ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ	1-16	I. REVIEW OF THE ECONOMY	59-73
1. ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ	1	1. An Overview of the Economy	59
2. ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ	7	2. Problems and Prospects	65
II. ਖੇਤਰਵਾਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ	17-58	II. SECTORAL ANALYSIS	75-112
1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ	17	1. Agriculture	75
2. ਊਰਜਾ	23	2. Energy	79
3. ਉਦਯੋਗ	27	3. Industry	83
4. ਰੋਜ਼ਗਾਰ	33	4. Employment	87
5. ਵਿੱਤ, ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਰਿਣ	37	5. Finance, Banking & Credit	91
6. ਕੀਮਤਾਂ	41	6. Prices	95
7. ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ	43	7. Public Distribution System	97
8. ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ	45	8. Social Services	99
9. ਗਰੀਬੀ ਨਿਵਾਰਣ	51	9. Poverty Alleviation	105
10. ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ	55	10. Human Development	109
III. ਅੰਕੜਾ ਸਾਰਣੀਆਂ	113—202	III. STATISTICAL TABLES	113—202

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਚਿੰਨ੍ਹ :
Symbols used in this Publication :

R	ਸੋਧੇ ਹੋਏ Revised
P	ਆਰਜ਼ੀ Provisional
Q	ਤੁਰੰਤ Quick
T	ਟੀਚਾ Target
..	ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ Not Available
—	ਨਿਲ Nil
A	ਲੇਖੇ Accounts
RE	ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ Revised Estimates
BE	ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ Budget Estimates

ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ

ਪੰਜਾਬ ਇੱਕ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। 1960 ਦੀ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਰਾਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾਘ ਪੁੱਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਨੇ 75.3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਣਕ ਅਤੇ 31.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚਾਵਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸੈਕਡਰੀ ਖੇਤਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ ਪੱਧਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਲਾਭ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਦੱਸਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਯੋਜਨਾ ਦੌਰਾਨ, 5.08 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ 7.77 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੈਕਡਰੀ ਖੇਤਰ ਨੇ 8.40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ 9.46 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਆਰਥਿਕ ਇੰਡੀਕੇਟਰਜ਼

ਮੱਦ	ਯੂਨਿਟ	2004-05	2005-06	2006-07
ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)	81229.39	85729.29	91148.12
		(ਆਰ)	(ਪੀ)	(ਤੁਰੰਤ)
ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ	(ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ)	5.20 (ਆਰ)	5.54 (ਪੀ)	6.32 (ਤੁਰੰਤ)
ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ	(ਰੁਪਏ)	27851 (ਆਰ)	28872 (ਪੀ)	30158 (ਤੁਰੰਤ)
	(000, ਟਨ)	25662	25180	25309
ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਕਣਕ	(ਲੱਖ ਟਨ)	92.4	90.1	69.5
	-ਉਹੀ-			
ਚਾਵਲ	(ਲੱਖ ਟਨ)	91.1	88.6	78.3
	-ਉਹੀ-			
ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਕਣਕ	(ਲੱਖ ਟਨ)	92.4	90.1	69.5
	-ਉਹੀ-			
ਚਾਵਲ	(ਲੱਖ ਟਨ)	91.1	88.6	78.3
	-ਉਹੀ-			
ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ	(ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ)	21296.00	24642.00	23965.00

ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਜਲੀ ਖਪਤ	ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ	871	906	968
ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ	(ਕਰੋੜ)	4114.94	2653.97	4383.58*
ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ	(ਕਰੋੜ)	3390.55	1240.25	1748.69*
ਮਿਥਿਆ ਖਰਚਾ	ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ	93.55	77.99	80.15
ਕਰਜਾ ਸਟਾਕ	(ਕਰੋੜ)	44982	48838	48344
ਨਿਰੋਲ ਸਿਜਿਆ ਰਕਬਾ	(000, ਹੈਕਟੇਅਰ)	4035	4060	4078
ਫਸਲੀ ਘਣਤਾ	(ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ)	189.00	189.00	187.88

*ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੈਵਰ ਆਫ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਰਮ ਲੋਨ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਲਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

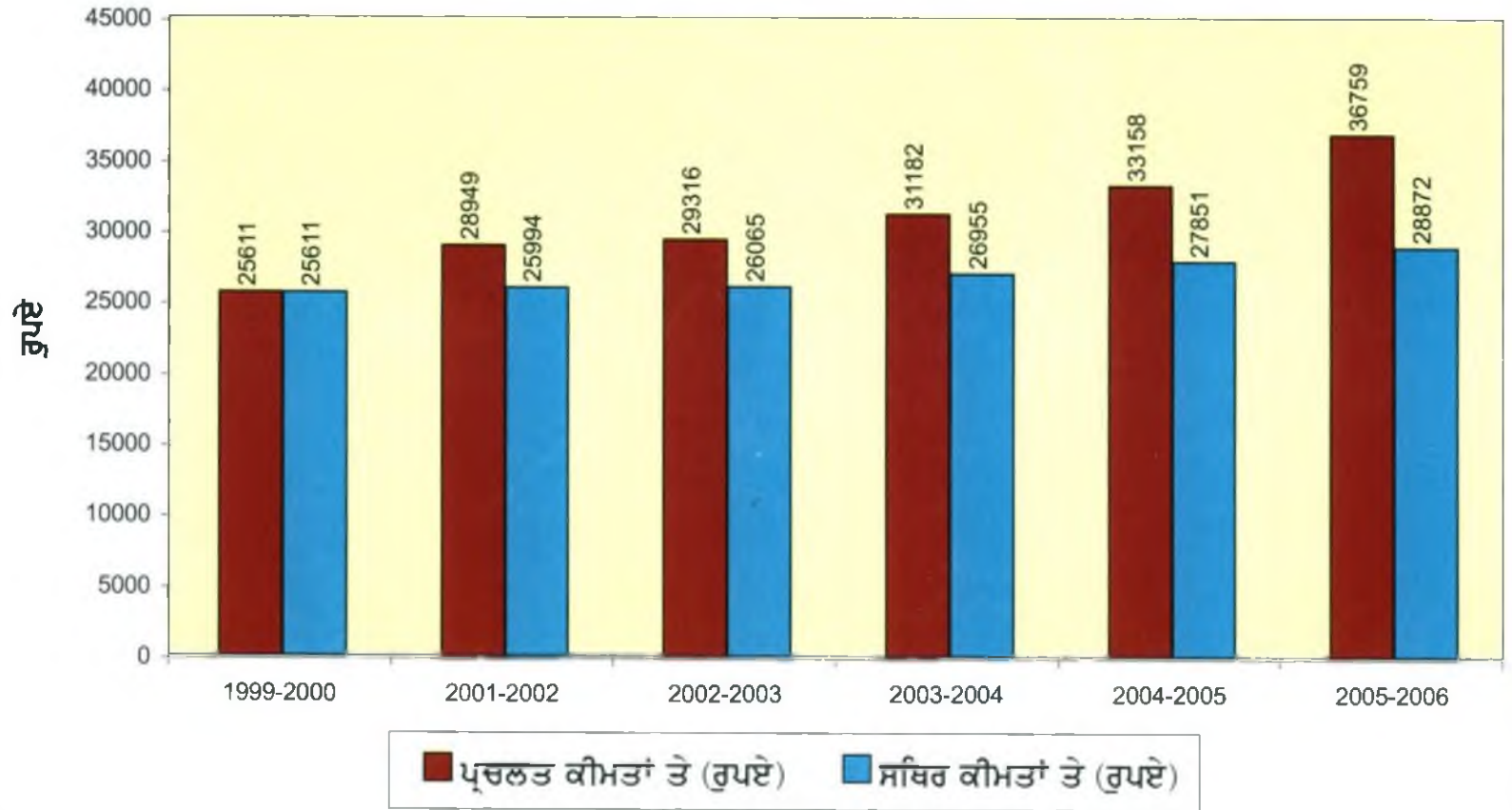
1.2 ਆਰਜੀ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 5.54 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ 2006-07 ਅਨੁਸਾਰ 6.32 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

1.3 ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ ਸਾਲ 2004-05 ਦੇ 81229 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ, ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 85729 (ਆਰਜੀ) ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2004-05 ਦੇ 5.20% ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ 5.54% (ਆਰਜੀ) ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 91148 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 6.32% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

1.4 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ 2004-05 ਵਿੱਚ 27541 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 28004 (ਆਰਜੀ) ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2004-05 ਵਿੱਚ 2.16% ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 1.68% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 29138 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ 4.05 % ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

1.5 ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਉਰਜਾ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2004-05 ਵਿੱਚ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਦੇ 19086 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 21408 (ਆਰਜੀ) ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2004-05 ਵਿੱਚ 9.66% ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 12.17% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 (ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ) ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 23609 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 10.28% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੀਅ ਪ੍ਰਤੀ ਆਮਦਨ

1.6 ਟਰਸ਼ਰੀ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਬੀਮਾ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਆਦਿ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2004-05 ਦੇ 5.34% ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 4.95 % (ਆਰਜ਼ੀ) ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ। (ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ) ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 5.74% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ 2006-07 ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਟੋਰੇਜ ਤੇ ਸੰਚਾਰ, ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 10.45% ਅਤੇ 9.00 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

1.7 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ ਸਾਲ 2004-05 ਦੇ 27851 ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 28872 (ਆਰਜ਼ੀ) ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 3.67% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਇਹ 4.45% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 30158 ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਸਾਲ 2004-05 ਦੇ 33158 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 36759 (ਆਰਜ਼ੀ) ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 10.86% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ 2006-07 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ 40566 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 10.36% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਖੇਤਰਵਾਰ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ 1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ							
ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ							
ਮੱਦ	2000-01 (ਆਰ)	2001-02 (ਆਰ)	2002-03 (ਆਰ)	2003-04 (ਆਰ)	2004-05 (ਆਰ)	2005-06 (ਪੀ)	2006-07 (ਤੁਰੰਤ)
1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ (ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ)	1.42	0.81	(-)1.12	5.77	2.16	1.68	4.05
2. ਉਦਯੋਗ (ਸੈਕੰਡਰੀ)	5.66	(-)2.07	3.02	6.85	9.66	12.17	10.28
ਨਿਰਮਾਣ	3.87	(-)5.19	6.09	3.72	6.46	7.66	6.03
ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ	0.03	0.06	4.47	6.75	1.61	8.12	4.20
ਉਸਾਰੀ	16.19	5.98	(-)6.27	16.61	23.71	24.98	21.77
3. ਸੇਵਾਵਾਂ (ਟਰਸ਼ਰੀ)	5.39	5.21	6.11	4.63	5.34	4.95	5.74
ਵਪਾਰ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ	7.01	3.47	3.26	5.35	6.22	4.03	5.12
ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ	14.90	18.67	12.24	13.76	7.15	8.63	10.45
ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਇਸ਼ਰੋਸ	4.95	4.72	11.26	(-)1.00	9.57	8.43	9.00
4. ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ	3.96	1.92	2.81	5.52	5.20	5.54	6.32

1.8 ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਪਰਾਪਰ) ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਸਾਲ 1999-2000 ਦੇ 26.27% ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 20.65 (ਤੁਰੰਤ) % ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਪੰਨ ਆਦਿ ਖੇਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਾਲ 1999-2000 ਦੇ 37.53% ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 31.97 (ਤੁਰੰਤ) ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸਾਲ 1999-2000 ਵਿੱਚ 22.75% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 25.90% (ਤੁਰੰਤ) ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸਾਰੀ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਟਰਸ਼ਰੀ ਖੇਤਰ ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ, ਦਾ ਹਿੱਸਾ 1999-2000 ਦੇ 39.72% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 42.13% (ਤੁਰੰਤ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ, ਟਰੇਡ ਅਤੇ ਹੋਟਲ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਕਾਰਨ ਟਰਸ਼ਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

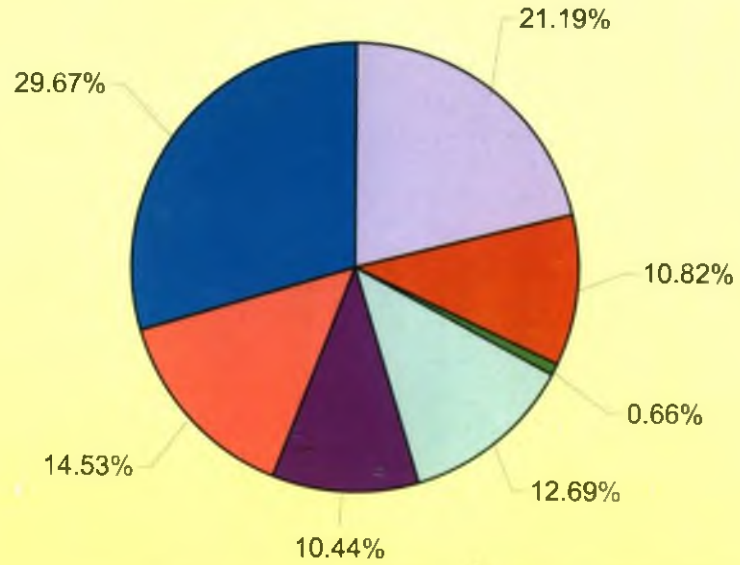
1.9 ਕੁੱਲ ਅਨਾਜ ਉਤਪਾਦਨ 2005-06 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 251.80 ਲੱਖ ਮੀ.ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 253.09 ਲੱਖ ਮੀ.ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨਾਜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 247.21 ਲੱਖ ਮੀ.ਟਨ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਜੀ ਉਤਪਾਦਨ 256.81 ਲੱਖ ਮੀ.ਟਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਗੰਨਿਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ (ਗੁੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਸਾਲ 2005-06 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 4.86 ਲੱਖ ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 2006-07 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 6.02 ਲੱਖ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਮਰੀਕਨ ਕਪਾਹ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2005-06 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 22.58 ਲੱਖ ਗੰਢਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 2006-07 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 25.72 ਲੱਖ ਗੰਢਾਂ ਹੋ ਗਿਆ।

1.10 ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 586 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 611 ਹੋ ਗਈ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 25500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੱਚਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 39000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ 2.35 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਕਿ 2006-07 (ਆਰਜੀ) ਵਿੱਚ 2.05 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਆਰਜੀ) 2.06 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 5700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੱਚਲ ਨਿਵੇਸ਼, 38000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 9.73 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1.11 ਉਰਜਾ ਰਾਜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੈਕਟਰ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਾਸ਼ੀ ਰੱਖਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਕੁੱਲ 5111.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚੋਂ 1062.00 (20.78%) ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਉਰਜਾ ਵਾਸਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸੋਧੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਮੱਰਥਾ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 4626 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ। ਉਰਜਾ ਦੀ ਉਪਲੱਭਧਤਾ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 37691 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 41739 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ।

ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਖੇਤਰਵਾਰ ਵੰਡ

(1999-2000 ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ)

- ਖੇਤੀਬਾੜੀ
- ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ
- ਜੰਗਲਾਤ, ਮੱਛੀਪਾਲਣ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ
- ਵਪਾਰ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ
- ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ, ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ
- ਉਦਯੋਗ
- ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ

1.12 ਭਾਵੇਂ ਰੋਜਗਾਰ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ 4.42 ਲੱਖ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਘੱਟ ਕੇ 30 ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ 4.33 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲਗਾਤਾਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇ ਜੋਰਦਾਰ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਐਨਸਿਲਰੀ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਭਾਗ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

1.13 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਆਧਾਰ 1979-80 ਤੋਂ 1981-82=100) ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005-06 ਦੇ 5.8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਆਧਾਰ 1993-94=100) ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ 2005-06 ਦੇ 2.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 7.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

1.14 ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਦ ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੰਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ (ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 30,000/- ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤੋਂ ਘੱਟ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ -ਆਰਥਿਕ ਇੰਡੀਕੇਟਰਜ - ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ					
ਕ੍ਰਮ ਅੰਕ	ਮੱਦ	ਸਾਲ	ਯੂਨਿਟ	ਪੰਜਾਬ	ਭਾਰਤ
1	ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਐਚ .ਡੀ ਆਈ .)	2001	ਇੱਕ ਵਿੱਚੋਂ	0.537	0.472
2	ਲਿੰਗ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਜੀ .ਡੀ ਆਈ)	2001	ਇੱਕ ਵਿੱਚੋਂ	0.614	..
3	ਜੀਵਨ ਆਸ				
	(ੳ) ਪੁਰਸ਼.	2001-06	ਸਾਲ	69.8	64.1
	(ਅ) ਇਸਤਰੀਆਂ	2001-06	ਸਾਲ	72.0	65.4

4	ਆਈ ਐਮ ਆਰ	2004	ਪ੍ਰਤੀ 1000, 45 ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲਾਨਾ	58
5	ਐਮ ਐਮ ਆਰ	(2001-03)	ਪ੍ਰਤੀ 178 1,00,000 ਜਿੰਦਾ ਪੈਦਾ ਬੱਚੇ	301
6	ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਪੋਸ਼ਨ (0-3 ਸਾਲ)	1998-99	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 28.7	47.0
7	ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ	2001	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 69.69	64.59
8	ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ	2003-04	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 35.19	52.22
9	ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਅੰਤਰਾਲ	2001	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 11.9	21.6
10	ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਬਾਦੀ	2004-05	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 5.20	21.80

1.15 ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ 1240.25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 1748.69 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੈਵਰ ਆਫ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਰਮ ਲੋਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਲਏ ਵਗੈਰ) ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬੱਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 1429.49 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਦੇ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਦੇ 8989.28 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 9757.91 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬੱਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 10876.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਵੱਧਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਨੱਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਾਲ 1960 ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਈ ਹੈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਅਨਾਜਾਂ ਦੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਣਕ (75.3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਤੇ ਚਾਵਲ (31.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਚਾਵਲ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਘਟਣਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਲ ਦਾ ਘਟਣਾ ਭਾਰੂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਢਾਂਚਾ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕਲੋਜੀਕਲੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਉਂਦਾ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ ਇੱਕਲਾ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਦਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਗੈਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰਵਿਸ ਸੈਕਟਰ ਪ੍ਰਚੂਨ, ਆਈ.ਟੀ. ਪਾਰਕਸ, ਹਾਊਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਜੋਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਣਕ, ਚਾਵਲ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ।

ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

2.2 ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਣ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਤੇ ਕਣਕ ਝੋਨੇ ਦਾ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਭਾਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਕ ਭਿੰਨਤਾ ਘਟੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਆਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਰਕਬੇ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਭੂਮੀ ਦੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਨੈਵਿਕ ਮਾਦਾ 0.45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਦਾ ਘੱਟ ਕੇ 0.25/ਹਰਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰੋਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ, ਸਿੰਜਿਆ ਰਕਬਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲੀ ਘਣਤਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਦ ਅਨਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਣਕ-ਚਾਵਲ ਦਾ ਹਾਵੀਪਣ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ, ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਕੜਾਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦੀ ਦਰ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਆਦਿ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਰੰਤ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭੂਮੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਰੂੜੀ ਖਾਦ, ਹਰੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੂਹੰਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੈਵਿਕ ਮਾਦਾ ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਭਯ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਤੋਂ ਵਰਮੀ ਕੰਮਪੋਸਟ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

2.3 ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਅਧੀਨ 34.67 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਅਧੀਨ 26.21 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 34.68 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ 26.42 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ ਐਸ ਐਸ ਜੌਹਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 2004 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਕਣਕ ਅਤੇ ਧਾਨ ਅਧੀਨ 10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ 5,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸਕੀਮ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਸਾਲ 2006-07 ਅਤੇ 2007-08 ਲਈ 48 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ।

2.4 ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਫੂਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਿਊਰਮ ਕਣਕ, ਹਿਰਿਲਾ, ਬਾਸਮਤੀ, ਧਾਨ, ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਗ ਮੂੰਗ ਲਈ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਝ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਸਮਤੀ ਚਾਵਲ ਲਈ 0.35 ਲੱਖ ਏਕੜ, ਮੱਕੀ ਲਈ 0.75 ਲੱਖ ਏਕੜ ਅਤੇ ਹਿਰਿਲਾ ਲਈ 0.55 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਲਈ ਬਾਸਮਤੀ ਚਾਵਲ 0.50 ਲੱਖ, ਮੱਕੀ ਲਈ 0.90 ਲੱਖ ਏਕੜ ਅਤੇ ਹਿਰਿਲਾ ਲਈ 0.85 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਬਾਰੇ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

2.5 ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਾਜੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਪੂਰੇ ਖਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਉਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਤੇ ਸੰਧੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਮ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਅਗਵਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਖੇਤ-ਜਲਵਾਯੂ ਖੇਤਰ ਲਈ ਉਥੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਉਪਲੱਭਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨਤਾ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਠੋਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2.6 ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 97 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਿੰਜਾਈ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ 12.00 ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁੱਲ ਸਿੰਜੇ ਰਕਬੇ ਦਾ 72 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਬਾ ਸਿੰਜਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਤਰ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾਰਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2.7 ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਆਮਦਨ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਤੁਰੰਤ) ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਰਾਜ ਉਤਪਾਦਨ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਦਾ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦੇਣ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਹੈ) 31.97 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਸੈਕਡਰੀ ਸੈਕਟਰ ਦਾ 25.90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਟਰਸਰੀ ਸੈਕਟਰ ਦਾ 42.13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੇ ਸੈਕਡਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਾ ਮਾਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੀ. ਐਸ. ਡੀ. ਪੀ ਦਾ ਖੇਤਰਵਾਰ ਯੋਗਦਾਨ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ

ਸੈਕਟਰ	1999- 00 (ਆਰ)	2000- 01 (ਆਰ)	2001- 02 (ਆਰ)	2002- 03 (ਆਰ)	2003- 04 (ਆਰ)	2004- 05 (ਆਰ)	2005- 06 (ਪੀ)	2006- 07 (ਤੁਰੰਤ)
ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ	37.53	36.61	36.22	34.83	34.92	33.90	32.67	31.97
ਸੈਕਡਰੀ ਸੈਕਟਰ	22.75	23.12	22.12	22.26	22.54	23.50	24.97	25.90
ਟਰਸਰੀ ਸੈਕਟਰ	39.72	40.27	41.57	42.91	42.54	42.60	42.36	42.13
ਕੁੱਲ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

2.8 ਸਤੰਬਰ, 2007 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟਾਂ (ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਵੇਸ਼) ਵਿੱਚ 386 ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਆਰਜ਼ੀ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟਾਂ (ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ) ਵਿੱਚ 4 ਤੋਂ 5 ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ 30.9.2007 ਤੱਕ 205663 (ਆਰਜ਼ੀ) ਛੋਟੇ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 5672 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲਾਗਤ ਸੀ ਅਤੇ 971744 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ 30.9.07 ਤੱਕ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 603 (ਆਰਜ਼ੀ) ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ 23017 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ 232772 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਕਸਰ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਿਆ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਿਰਤ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਾਰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਧੀਆ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਲੇਬਰ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

2.9 ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਜਾ ਅਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਅਨੁਪਾਤ ਸੁਧਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਲ 2005 ਅਤੇ 2006 ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ

ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 70.89 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 75.14 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 52.73 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 59.14 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਅਨੁਪਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ (117.71 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 101.68 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ), ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ (111.32 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 103.77 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ), ਆਂਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (87.01 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 80.19 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ (81.85 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 76.16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

2.10 ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ 21079 ਮੈਗਾਵਾਟ ਕੁਨੈਕਟਿਡ ਲੋਡ ਨਾਲ 62,31,240 ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਸਥਾਪਿਤ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮੱਰਥਾ ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ 6201 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸਾਂ ਤੋਂ 3119 ਮੈਗਾਵਾਟ, ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਭਾਖੜਾ ਬਿਆਸ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਬੋਰਡ (ਬੀ.ਬੀ.ਐਮ.ਬੀ.) ਅਧੀਨ ਹੈ ਤੋਂ 1257 ਮੈਗਾਵਾਟ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਐਨਰਜੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਏਜੰਸੀ (ਪੀ.ਈ.ਡੀ.ਏ.) ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀ ਘਰ ਜਲਖੇੜੀ ਤੋਂ 61 ਮੈਗਾਵਾਟ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਵਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 1764 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੰਚਾਲਣਾਂ, ਤੀਬਰ ਦਿਹਾਤੀ ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 2,41,715 ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਕਈ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾਤਮਿਕ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸੰਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨੈੱਟ ਵਰਕ ਵਿਛਾਇਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ, 2007 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 14,601 ਸਰਕਟ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਹਿਤ 646 ਗਰਿੱਡ ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 47 ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ 220 ਕੇ.ਵੀ. ਦੇ 76 ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ 132 ਕੇ.ਵੀ. ਦੇ, 430 ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ 66 ਕੇ.ਵੀ. ਦੇ ਅਤੇ 93 ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ 33 ਕੇ.ਵੀ. ਦੇ ਹਨ।

2.11 ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30 ਜੂਨ, 2006 ਨੂੰ 4,62,952 ਸੀ ਜੋ ਕਿ 30 ਜੂਨ, 2007 ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੇ 4,39,401 ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3,57,913 ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 30 ਜੂਨ 2007 ਨੂੰ 3,40,687 ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਪਰ ਇਸੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਏਜੰਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਨਰਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 2005 ਨੂੰ 3267 ਸੀ, ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 2006 ਨੂੰ 3714 ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਨ.ਆਈ.ਸੀ. ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥੀ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ

2.12 ਰਾਜ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿੱਤੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਮਾਲੀ ਖਰਚਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ। ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 1240.25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 1748.69 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਗਰਾਂਟ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਰਮ ਕਰਜਾ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ)। ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ ਵੀ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 2653.97 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 4383.88 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਮਾਲੀ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੇ ਬੱਜਟ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਘੱਟ ਕੇ 1429.44 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ।

2.13 ਰਾਜ ਮਣਾਮੂਹ ਕਰਜੇ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੋਝ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨਾਨ ਪਲਾਨ ਅਤੇ ਪਲਾਨ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਹਿੱਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਕਰਜੇ ਦਾ ਸਟਾਕ 48344 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਕਰਜੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਣ ਵਿਆਜ ਵੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 3715.16 ਰੁਪਏ ਸੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 4151.78 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦਰਿਸ਼ਟ ਕਰਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਕਰਜੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

2.14 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 69.5 ਅਤੇ 78.3 ਲੱਖ ਟਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੈਦਾਵਾਰ 145.96 ਅਤੇ 101.38 ਲੱਖ ਟਨ ਰਹੀ।

ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਧਾਨ-ਕਣਕ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਕੰਨਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੀਰੋ ਟਿਲੇਜ਼ ਤਕਨੀਕ, ਰੇਜ਼ਡ ਬੈਡ ਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਯ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੀਰੋ ਟਿਲੇਜ਼ ਤਕਨੀਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਫਸਲ ਬੀਜਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ

2000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਸਿਰਫ ਡੀਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲਾਭਾਂ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 2000-2001 ਦੌਰਾਨ ਜ਼ੀਰੋ ਟਿਲੇਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦਾ 750 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਵੱਧ ਕੇ 5.35 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਈਕਰੋ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਜ਼ੀਰੋ ਟਿਲ ਡਰਿੱਲ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 2000-2001 ਦੀ ਛੋਟੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ (ਗਨਣਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 2630 ਸਪ੍ਰਿੰਕਲਰ ਅਤੇ 4452 ਡਰਿੱਪ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਿਪੁੰਨ ਸਿੰਚਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਹਨ।

2.15 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਾਗਬਾਨੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ 2,25,000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਫਲਾਂ ਅਧੀਨ 4000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਾਧੂ ਰਕਬਾ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਧੀਨ 5000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਾਧੂ ਰਕਬਾ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ। ਬਰਸਿੰਗ ਗਰਡਲਿੰਗ ਅਤੇ ਜ਼ਿਬਰੈਲਿਕ ਏਸਿਡ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀ ਪਰਲਿਟ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਅੰਗੂਰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 4.25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ 680 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨਰਸਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਰਸਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 16.08 ਲੱਖ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬੈਂਕ ਲਿਮਿਟਡ (ਪੀ.ਏ.ਡੀ.ਬੀ.) ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ 5.97 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 10 ਸਰਕਾਰੀ ਸਬਜ਼ੀ ਬੀਜ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ 25292 ਕੁਇੰਟਲ ਆਲੂ ਅਤੇ 336 ਕੁਇੰਟਲ ਹੋਰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੁਧਰੇ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ।

2.16 ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੈਗਰੈਕਸੋ) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਐਗਰੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ ਇੱਕ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।

ਜੂਸ ਵਿਵਸਥਾ ਗਤੀਵਿਧੀ

ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਐਗਰੋਬੇਸਡ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 99 ਜੂਸ ਵਿਵਸਥਾ ਇਕਾਈਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਫੰਡ

ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਜ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ/ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੀਮਾਂ, ਬਾਗਬਾਨੀ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਭੌਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕੁਲ ਚੇਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਫੰਡ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 9 ਕੋਲਡ ਸਟੋਰਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ 2006-2007 ਤੱਕ 465.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਫੂਡ ਪਾਰਕ

ਪੈਗਰੈਕਸਕੋ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲਾ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 15.10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਮੈਸਰਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀ ਫੂਡ ਪਾਰਕ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੈਸਰਜ਼ ਹਿਡਮਾ ਲੈਬਾਰਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਫੂਡ ਪਾਰਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫੂਡ ਮਾਰਟ

ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਠੰਡੀਆਂ ਫੂਡ ਮਾਰਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜਿੱਥੇ ਤਾਜੇ ਛੋਟੇ ਹੋਏ ਦਰਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੇ ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਉਤਪਾਦ ਜਿਵੇਂ ਰਸ, ਗਾੜੇ ਰਸ, ਡੱਬਾ ਬੰਦ ਫਲ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਇਹਨਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਵੇਚੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪੈਗਰੈਕਸਕੋ ਨੂੰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਸੈਕਟਰ 53,54 ਅਤੇ 55 ਫੂਡ ਮਾਰਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 8 ਸਥਾਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਮਾਲ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਐਗਰੀ ਬਿਜਨੈਸ ਕੰਟਸੋਰਟਿਅਮ (ਪੰਜਾਬ ਸਫੈਕ)

ਪੰਜਾਬ ਸਫੈਕ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕੰਮਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਏਜੰਸੀ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਬਾਰਡਰ ਲਾਈਨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸੇ ਦਾਰੀ ਛੋਟੇ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਫੈਕ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀ ਵੈਚਰ ਜਿਹੜੀ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਨੂੰ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵੈਨਚਰ ਕੈਪੀਟਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਪਨੀ ਸਤਨਾਮ ਐਗਰੀ ਵੈਨਚਰ ਜ਼ਾ ਕੇਸ ਵੈਚਰ ਕੈਪੀਟਲ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੈਟਰਲ ਸਫੈਕ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। (ਕੌਸਲ) ਨੇ ਵੀ 5 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਫਾਈਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੰਜਾਬ ਸਫੈਕ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ।

2.17 ਪੰਜਾਬ ਡੇਅਰੀ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਡੇਅਰੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਐਕਟ-2000 (ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੋਈਆਂ ਸੇਧਾਂ ਸਮੇਤ) ਇਸ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਡੇਅਰੀ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ, ਦੁੱਧ ਉਦਯੋਗ, ਦੁੱਧ ਮੰਡੀਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਸੰਗਠਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚੱਤਮ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਡੇਅਰੀ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਲਾਹੇਵੰਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਦਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਸਾਨੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਦੇਣ ਹੈ।

ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧਿਆਨ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। 45 ਦਿਨਾਂ ਡੇਅਰੀ ਉਦਮ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਜੋ ਸਮਾਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਰੇ ਡੇਅਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਚਾਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਖਪਤਕਾਰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਮਿਲਕ ਐਨਲਾਈਜ਼ਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਖੁਰਾਕ ਸੈਂਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਨਾਪਣ ਅਤੇ ਅਫਲਾਟੋਕਸਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲੈਬੋਰਟਰੀ, ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਜੋਸਮਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਯੂਨਿਟਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਅਤੇ ਫੀਡਿੰਗ ਸਹੂਲਤ ਸਮੇਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਸੀ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਦੇ 20 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 1522 ਡੇਅਰੀ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 2435 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੋਜਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ 1500 ਡੇਅਰੀ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ 2400 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ/ਅਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ। ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ (ਵੈਨਸਵਨਤਾ) ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨਾਂ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਰ/ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕੀਮਤ ਫਾਰਮ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪਨੀਰ, ਲੱਸੀ ਅਤੇ ਮੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

2.18 ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਲ 2007-08 (30-9-2007 ਤੱਕ) 1367 ਪਸ਼ੂ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ 1485 ਪਸ਼ੂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ 10 ਵੈਟਨਰੀ ਪਾਲੀਕਲੀਨਿਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉੱਤਰੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਵੈਟਨਰੀ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪਸ਼ੂ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਜ਼ਨਲ ਡਿਜੀਜ਼ ਡਾਇਗਨੋਸਟਿਕ ਲੈਬ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫਾਰ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸਾਇੰਸਿਜ਼ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

2.19 ਨੀਲੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਲਚਰ ਦੇ 1048 ਹੈਕਟਰ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 1052.78 ਹੈਕਟਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੇ 1050 ਹੈਕਟਰ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿਰੁੱਧ 30 ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ 697.65 ਹੈਕਟਰ ਰਕਬਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

2.20 ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਘਰ ਘਰ ਖੂੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਅਧੀਨ 42645 ਖੂੰਬਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਚੁਣੇ ਗਏ 407 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 10146 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਰੋਪੜ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ 26327 ਕਿਲੋ ਕਾਕੂੰਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਿਲਕ ਦੇ ਕੀੜੇ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ 1.00 ਲੱਖ ਸ਼ਹਿਤੂਤ ਦੇ ਪੌਦੇ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ।

2.21 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਨਾਬਾਰਡ ਦੀ ਰੀ-ਫਾਈਨਾਂਸ ਸਹਾਇਤਾ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 378.26 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੰਡੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ 417.25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੰਡਣ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਿਤੀ 30.9.2007 ਤੱਕ 117.54 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੰਡੇ।

2.22 ਪੰਜਾਬ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗ ਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੇ 28 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ 38 ਉਦਯੋਗਿਕ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਕਾਰਾਂ ਦੇ 11059 ਪਲਾਂਟ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ 9339 ਪਲਾਂਟ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੇਜ਼-3 ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾਤੀ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਕਾਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਈਜ਼ਾਂ ਦੇ 2892 ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਪਲਾਂਟ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟਾਂ ਵਿੱਚ 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ 2387 ਪਲਾਂਟ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ।

2.23 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ.), ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਉਨੱਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜੋ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਅੰਸ਼ਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵੱਲੋਂ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਉਤਪਾਦਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 27.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 250 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਾ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜੋ ਕਿ ਅੰਸ਼ਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਨੇ ਵਪਾਰਕ ਉਤਪਾਦਨ 30.10.2007 ਨੂੰ (ਸਾਲ 2007-08) ਚਾਲੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 250 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏਗਾ।

2.24 ਪੰਜਾਬ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਿਗਮ ਲਿਮਿਟਡ (ਪੰਜਾਬ ਇਨਫੋਟੈਕ), ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕਸ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨਿਗਮ ਸੀਮਿਤ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1976 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਇਨਫੋਟੈਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਦਾਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕੀ, ਆਈ.ਟੀ.ਯੋਗ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕਸ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕੀ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਗਮ ਨੇ ਮੋਹਾਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇੱਕ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕਸ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕੀ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਹਬ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਆਰਕ ਮੀਡੀਆ (ਯੂ.ਐਸ.ਏ.) ਡੈੱਲ, ਇਨਫੋਸਿਸ, ਸੈਮੀਕੰਡਕਟਰ ਕੰਪਲੈਕਸ ਲਿਮਿਟਡ, ਗੌਦਰੇਜ ਜੀ.ਈ., ਪੰਨਕਾਮ ਆਦਿ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਇਨਫੋਟੈਕ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। 140 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਲ-ਸੀ ਫਰੈਲਚਾਈਜ਼ ਕੇਂਦਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸੋਫਟਵੇਅਰ ਅਤੇ ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਨਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਈ.ਟੀ.ਈ.ਐਸ

ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਵੱਧਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. (ਬਿਜਨੈਸ ਪਰੋਸੈਸ ਆਉਟਸੋਰਸਿੰਗ) ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਨਿਰਯਾਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2004-05 ਵਿੱਚ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਨਿਰਯਾਤ 271.66 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 420.15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 500.38 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। 2006-07 ਦੌਰਾਨ 24 ਨਵੇਂ ਸੋਫਟਵੇਅਰ ਨਿਰਯਾਤ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਪੰਜੀਕਰਣ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.ਆਈ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 260 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.ਆਈ.ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ।

ਕੁਆਰਕ ਮੀਡੀਆ ਹਾਊਸ, ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਚਲ ਰਹੇ ਆਰ ਐਂਡ ਡੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 600 ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲਜ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਕੁਆਰਕ ਨੇ 95.97 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਮਾਈ ਹੈ। ਟਾਟਾ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਈ 2 ਈ ਸਰਵਿਜ਼ ਸਲਿਊਸ਼ਨ ਨਾਮ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਇਨਫੋਕਾਮ, ਹਚਿਸਨ ਐਸਆਰ ਟੈਲੀਕਾਮ, ਰਖੜਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਡੈਲ ਆਦਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਆਈ.ਟੀ., ਆਈ.ਟੀ.ਈ.ਐਸ ਅਤੇ ਟੈਲੀਕਮਿਊਨਿਕੇਸ਼ਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਵਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਇਫੋਟੈਕ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਗਈ ਕੰਪਨੀ ਐਸ.ਐਮ.ਈ.ਬਿਜਨੈਸ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਲਿਮਿਟਡ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਛੋਟੇ ਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. ਤੇ ਆਈ.ਟੀ.ਈ.ਐਸ ਉਦਯੋਗ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰੋਟੈਨਸ਼ੀਅਲ ਸੈਕਟਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹਨ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. ਉਦਯੋਗ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 7000 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲਜ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲਜ਼ ਗੁੜਗਾਵਾਂ, ਬੰਗਲੌਰ ਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਈ.ਟੀ.ਐਸ. ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਈ.ਟੀ.ਈ.ਐਸ ਪਾਲਿਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੀ.ਪੀ.ਓ. ਅਤੇ ਆਈ.ਟੀ.ਐਸ. ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੂੰਜੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਆਈ.ਟੀ.ਈ.ਐਸ ਅਤੇ ਆਈ.ਟੀ.ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

2.25 ਸਾਲ 2004-05 ਅਤੇ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਕੁਮਵਾਰ 7914.35 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 9655.91 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 11797.68 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 22.18% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਖੇਤਰਵਾਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

'If agriculture goes wrong, nothing else can go right'

Prof. M. S. Swaminathan

ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੋਂ 20.65 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਯੋਗਦਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2001 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 39 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਰੋਜਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

1.2 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਰਕਬੇ ਦਾ 98.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਵਾਹੀ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਭਰਪੂਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਧੀਆ ਉਪਯੋਗ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ, ਉਪਜ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰਤਾ ਆਦਿ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ।

ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ

1.3 ਸਾਲ 1970-71 ਵਿੱਚ ਵਾਹੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ 40.53 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 41.84 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 3.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਫਸਲ ਘਣਤਾ ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਾਲ 1970-71 ਵਿੱਚ 140 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 188 ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਝੋਨੇ ਦਾ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਖਾਰਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਦਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਹਰਜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕਾਫੀ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 1970-71 ਵਿੱਚ 47 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 77 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਣਕ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 34.68 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 34.67 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 0.03 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਘਾਟਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 34.80(ਪੀ) ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਚਾਵਲ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 26.42(ਪੀ) ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 26.21 (ਪੀ) ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 0.8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਘਾਟਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2007-08 (ਪੀ) ਵਿੱਚ ਚਾਵਲ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਘੱਟ ਕੇ 26.17(ਪੀ) ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.1)।

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ

1.4 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 1970-71 ਦੌਰਾਨ ਅੰਨ ਦੀ ਉਪਜ 73.05 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੱਧ ਕੇ 253.09 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਲ 1990-91 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 192.18 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਸਾਲ 1990-91 ਦੌਰਾਨ ਚਾਵਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 65.06 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਵੱਧ ਕੇ 101.38 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 56 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਣਕ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 1990-91 ਵਿੱਚ 121.59 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ 145.96 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਾਧਾ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.2)।

1.5 ਗੰਨੇ (ਗੁੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 4.86 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ 6.02 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 23.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1990-91 ਦੌਰਾਨ ਗੰਨੇ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 6.01 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ। ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 0.91 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ, ਘਾਟੇ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ 0.78 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਦੇ ਘੱਟ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੱਕੀ, ਬਾਜਰਾ, ਜੌਂ, ਛੋਲੇ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਹਨ। ਕੁਲ ਅਨਾਜ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 2006-07 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 2.27 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਕਪਾਹ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 23.95 ਲੱਖ ਗੰਦਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ 26.78 ਲੱਖ ਗੰਦਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 11.82 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਾਧਾ ਇਸ ਫਸਲ ਦਾ ਰਕਬਾ ਅਤੇ ਝਾੜ ਵੱਧਣ ਕਾਰਨ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.2)।

1.6 ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਸੂਚਕ (ਸਾਰੀਆਂ ਜਿਨਸਾਂ) ਸਾਲ 1990-91 ਵਿੱਚ 269.55 ਸੀ ਜੋ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ 366.21 ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 35.86 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਸਾਰਣੀ 1.3)।

1.7 ਅਨਾਜ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ 253.09 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਪੀ) ਵਿੱਚ 256.81 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਚਾਵਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2006-07(ਪੀ) ਵਿੱਚ 101.38 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2007-08(ਪੀ) 104.39 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਦਾਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ 0.24 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 0.26 (ਪੀ) ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿੱਚ ਗੰਨੇ (ਗੁੜ) ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 6.02 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਸੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 6.95 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.2)।

ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਝਾੜ ਦੀ ਦਰ

1.8 ਸਾਲ 2006-2007 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਝਾੜ ਕਣਕ 4210, ਝੋਨਾ 3868, ਮੱਕੀ 3123, ਛੋਲੇ 1010, ਗੰਨਾ (ਗੁੜ) 6083, (ਅਮਰੀਕਨ) ਕਪਾਹ 763, ਕਪਾਹ (ਦੇਸੀ) 531, ਤੌਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਸੋਂ 1119, ਮੂੰਗਫਲੀ 865 ਅਤੇ ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ 1500 ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 1.4)।

ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

1.9 ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਦਾ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਚਾਵਲ ਦਾ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਮੱਕੀ ਦਾ 95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਬਾਜਰੇ ਦਾ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਬਾ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ (ਸਾਰਣੀ 1.5)।

ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ

1.10 ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 0.57 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਫਲਾਂ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਉਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਕਿਨੂੰ, ਸੰਤਰਾ, ਮਾਲਟਾ, ਨਿੰਬੂ, ਅਮਰੂਦ, ਨਾਸ਼ਪਤੀ, ਅੰਬ ਅਤੇ ਅੰਗੂਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਪੈਦਾਵਾਰ 8.31 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ।

1.11 ਸਾਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 1.06 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 1.10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ 3.8% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਆਲੂ 0.76 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਹੈ। ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਡੱਬਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧੇਗੀ ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਵੱਧਣਗੇ।

ਸਿੰਚਾਈ

1.12 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੀ ਬਣਤਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਨਿਰੋਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਦਾ 97.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਦਾ 97.4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਸਿੰਚਾਈ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਘਣਤਾ 188 ਸੀ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਰਫੇਸ ਵਾਟਰ ਦੇ ਸਦ ਉਪਯੋਗ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਨਹਿਰੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.5)।

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਖਪਤ

1.13 ਖਾਦਾਂ ਭੌ ਸਬੰਧੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਪੀ.ਕੇ. ਖਾਦਾਂ ਦੀ

¹ਕੁੱਲ ਸਿੰਚਾਈ ਰਕਬਾ X100
ਨਿਰੋਲ ਸਿੰਚਾਈ ਰਕਬਾ

ਕੁੱਲ ਖਪਤ ਸਾਲ 1990-91 ਵਿੱਚ 12.20 ਲੱਖ ਨਿਊਟਰੀਐਂਟ ਟਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 16.92 ਲੱਖ ਨਿਊਟਰੀਐਂਟ ਟਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਲ 1990-91 ਦੌਰਾਨ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ (ਐਨ ਪੀ.ਕੇ.) ਦੀ ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਪਿਛੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖਪਤ 163 ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 215 ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਈਓ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.5)।

ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ

1.14 ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦਾ 75.3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ 31.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਯੋਗਦਾਨ ਸਾਲ 1990-91 ਦੇ 115.6 ਲੱਖ ਟਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07(ਪੀ) ਵਿੱਚ 147.8 ਲੱਖ ਟਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 69.5 ਲੱਖ ਟਨ ਅਤੇ ਚਾਵਲ 78.3 ਲੱਖ ਟਨ ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 1.6)।

ਮੰਡੀਕਰਣ ਅਤੇ ਸਟੋਰੇਜ ਸਮਰੱਥਾ

1.15 ਮੰਡੀਕਰਣ ਅਤੇ ਸਟੋਰੇਜ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਫਸਲ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਨੂੰ 145 ਨਿਯਮਤ ਮੰਡੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਡੀ ਪਿਛੇ ਔਸਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 85 ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਰਕਬਾ 347 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੀ। ਕੁੱਲ ਸਟੋਰੇਜ ਸਮਰੱਥਾ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 192.45 ਲੱਖ ਟਨ ਸੀ ਘਟਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 185.20 ਲੱਖ ਟਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 139.22 ਲੱਖ ਟਨ ਢਕੀ ਹੋਈ ਅਤੇ 45.98 ਲੱਖ ਟਨ ਖੁਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 1.7)।

ਪਸ਼ੂਪੰਨ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ

1.16 ਪਸ਼ੂਪੰਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 (ਤੁਰੰਤ) ਵਿੱਚ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (1999-2000) ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ 10.66 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ 939 ਗਰਾਮ ਦੁੱਧ ਉਪਲਬੱਧ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ 59 ਮਿਲਕ ਪਲਾਂਟ ਅਤੇ ਚਿਲਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਚਾਲੂ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਅੰਡਿਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 3774 ਮਿਲੀਅਨ ਸੀ।

ਫਸਲੀ ਵੰਨਸੁਵੰਨਤਾ

1.17 ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਸਫਲ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਲਾਹੇਵੰਦ, ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਦਲਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੌਰਾਨ ਬਾਸਮਤੀ, ਮੱਕੀ, ਮੂੰਗ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਰੁੱਤ ਦੌਰਾਨ ਹਾਇਉਲਾ(ਹਾਈਬਰੀਡ ਸਰੋਂ), ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ, ਮਾਲਟਿੰਗ ਜੌਂ, ਡਿਊਰਮ

ਕਣਕ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹਾੜੀ 2002 ਵਿਚ 22312 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵੇਰਵਾ ਸਾਰਣੀ 1.8 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

1.18 ਸਾਲ 2003-04 ਦੌਰਾਨ 1.87 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ, 2004-05 ਦੌਰਾਨ 2.45 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ, 2005-06 ਦੌਰਾਨ 2.16 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਅਤੇ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 2.37 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਕੰਟਰੈਕਟ ਖੇਤੀ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਕੰਟਰੈਕਟ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 3.43 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ 9 ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਰਕਬਾ ਅਤੇ 1 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਨਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿਤਣਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਸਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਮੋੜਵੀਂ ਖੀਦ ਰਾਹੀਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿੱਥੇ ਗਏ ਮੁੱਲ ਤੇ ਜਾਂ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਮਤ ਤੇ ਜਾਂ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੀਤੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵੇਚੇ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਟਰੈਕਟਡ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਟੀ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਬੀਜ ਯਕੀਨੀ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਮੀ ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਐਡਵਾਂਟਾ, ਪਾਇਨੀਅਰ, ਮੋਨਸੰਟੋ, ਸਾਈਨਜੈਂਟਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ, ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ, ਬਾਸਮਤੀ, ਜੌਂ, ਹਾਇਉਲਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

"The most important single factor contributing towards economic growth is availability of power."

Rudar Dutt

ਊਰਜਾ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਊਰਜਾ ਦੁਬਾਰਾ ਵਰਤਣਯੋਗ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਵਰਤਣਯੋਗ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਲਕੜੀ ਦਾ ਬਾਲਣ, ਬਾਇਓਗੈਸ, ਸੂਰਜ ਸ਼ਕਤੀ, ਹਵਾ ਸ਼ਕਤੀ, ਭੂ-ਥਰਮਲ ਅਤੇ ਜੌਰ ਸ਼ਕਤੀ ਊਰਜਾ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਰਤਣਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਇਲਾ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਵਰਤਣਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਇਲੇ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਜਾਂ ਤੇਲ ਦੇ ਖੂਹ, ਭੂ-ਥਰਮਲ ਅਤੇ ਜੌਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਜ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਥਰਮਲ, ਹਾਈਡਲ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2.2 ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਊਰਜਾ ਦੀ ਲਾਗਤ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਖੇਤਰਾਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਖਰਚ ਅਤੇ ਤੁਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਚਾਰੂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਰਾਜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਣ ਬਿਜਲੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਥਰਮਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਊਰਜਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਬਾਰ੍ਹਾਂ-ਮਾਸੀ ਦਰਿਆ ਵਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਝਰਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਥਰਮਲ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਠਿੰਡਾ, ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਲਹਿਰਾ ਮੁਹੱਬੱਤ ਹਨ। ਮਿਤੀ 24 ਜੁਲਾਈ, 2002 ਤੋਂ ਜਲਖੇੜੀ ਦਾ 10 ਐਮ ਡਬਲਿਊ ਚਾਵਲ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਪਲਾਂਟ ਪੱਟੇ ਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਥਰਮਲ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਕੋਇਲਾ ਦੂਰ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖੇਤਰ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਬਾਇਓਗੈਸ, ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਹੱਦ ਤਕ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਊਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮਾਰਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਊਕਲਿਅਰ ਪਾਵਰ ਹਵਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ

ਬਿਜਲੀ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਸਥਾਪਤ ਸਮਰੱਥਾ

2.3 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤ ਸਮਰੱਥਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ 4375 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 4626 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟੀਮ ਅਤੇ ਹਾਈਡਰੋ ਸਮਰੱਥਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2370 ਅਤੇ 2256 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 2.1 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਪਲਾਂਟ ਲੋਡ ਫੈਕਟਰ

2.4 ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ 85.00 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 90.41 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪਲਾਂਟ ਲੋਡ ਫੈਕਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 2.2 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਊਰਜਾ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ

2.5 ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ 37691 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੁਲ ਊਰਜਾ ਦੀ ਉਪਲੱਭਤਾ 41739 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਹਾਈਡਰੋ ਅਤੇ ਸਟੀਮ/ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 9230 ਅਤੇ 15659 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 16850 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਹੋਰ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 2.3 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

2.6 ਊਰਜਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪਣ ਬਿਜਲੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਤਿ ਛੋਟੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹਨ ਬਲਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਣ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਸਾਧਨ ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਝਰਨੇ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਟੈਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਮਾਇਕਰੋ ਹਾਈਡਲ ਤੋਂ 8 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ ਪਾਵਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਿਕਰੀ

2.7 ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਵੇਚੀ ਹੋਈ ਬਿਜਲੀ ਵਿਚੋਂ 65.68% ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 66.33% ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਖਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਊਰਜਾ ਸਬੰਧੀ ਅੰਕੜੇ ਸਾਰਣੀ 2.4 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ।

ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਆਮਦਨ

2.8 ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਆਮਦਨ/ਖਰਚ (ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ)

ਸਾਲ	ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਆਮਦਨ (ਰੁਪਏ)	ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਲਾਗਤ (ਰੁਪਏ)
1999-2000	1.62	2.36
2000-2001	2.07	2.93
2001-02	2.17	3.26
2002-03	2.36	3.16
2003-04	2.55	2.96
2004-05	2.49	3.37
2005-06(ਏ)	3.10*	3.28
2006-07(ਏ)	2.95**	3.75

* ਰੇਟ ਏ.ਪੀ. ਸਬਸਿਡੀ, ਐਸ.ਸੀ., ਡੀ.ਐਸ, ਸਬਸਿਡੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

** ਰੇਟ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

2.9 ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ, ਉਦਯੋਗਿਕ, ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰਕ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2.71, 3.68, 4.38 ਅਤੇ 4.43 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਸਾਲ 2007-08 ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅੰਕੜੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2.81, 3.98, 4.43 ਅਤੇ 4.41 ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 2.5 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲ

2.10 ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਨਵੇਂ ਟਿਊਬਵੈਲ/ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 38930 ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਦਾ ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ, 970139 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਦਾ ਸਾਲਵਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 2.6 ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਨੁਕਸਾਨ

2.11 ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਵੰਡ ਘਾਟਾ (ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਤਕਨੀਕੀ) 25.07 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 23.92 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਘਟ ਕੇ 22.70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਾਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਗੁਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਘਾਟਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਹੋਈ ਊਰਜਾ ਉਪਲਬਧਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗੀ।

ਪੈਟਰੋਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਪਤ

2.12 ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਖਪਤ 444135 ਮਿ. ਟਨ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 (ਪੀ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 0.82 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੱਧ ਸੀ। ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਹਾਈ ਸਪੀਡ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਖਪਤ 2486121 ਮਿ. ਟਨ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06(ਪੀ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1.33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧੇਰੇ ਸੀ। 2006-07(ਪੀ) ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਖਪਤ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 0.04 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਾਮੂਲੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਐਲ.ਪੀ.ਜੀ. ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2005-06(ਪੀ) (31 ਮਾਰਚ ਤਕ) ਵਿਚ 40.87 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਪੀ) ਵਿਚ 44.43 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਕਿ 8.71 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 2.7)।

ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ

2.13 ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ ਅਤੇ ਖੁੰਏਂ ਰਹਿਤ ਊਰਜਾ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵਾਲੀ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬ ਊਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਵਲੋਂ ਕੁਮਵਾਰ ਕੁੱਲ 289 ਅਤੇ 1500 ਨਵੇਂ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਸਾਲਵਾਰ ਵੇਰਵਾ ਸਾਰਣੀ 2.8 ਵਿਚ ਹੈ।

ਸੂਰਜੀ ਸ਼ਕਤੀ

2.14 ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਸੋਲਰ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਪਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਊਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸੋਲਰ ਥਰਮਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਊਰਜਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਪੂਰਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਊਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ 500 ਇੱਕ ਲਾਈਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੱਖੇ ਵਾਲੇ, 500 ਦੋ ਲਾਈਟਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ 40 ਇੱਕ ਲਾਈਟ ਵਾਲੇ ਘਰੇਲੂ ਲਾਈਟ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ 750 ਸੋਲਰ ਸਟਰੀਟ ਲਾਈਟਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 2.9)।

'Industry is the soul of business and the keystone of prosperity'

Charles Dickens

ਉਦਯੋਗ ਸੈਕਟਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੈਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ 14.49 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਮੂਲਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਰਾਜ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਦਯੋਗਿਕ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਨੌਲਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਲਚੀਲਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਬਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਔਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਯੂ ਐਨ ਡੀ ਓ) ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਉਪਰੰਤ ਨਵੀਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸੁਝਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉੱਨਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਕਮਰਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਮੈਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਮੋਨੀਟਰਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸਬੰਧੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਿੱਤੀ ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 60065.12 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 264 ਮੈਗਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪਾਰਕ, ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਅਤੇ ਹੋਟਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1401 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 9 ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਮੈਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਐਮਪਾਵਰਡ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ

3.2 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਲੋਕ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਹੁਨਰ ਮੰਦ ਮੈਨਪਾਵਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਲੇਬਰ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਿਹਾਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਕਰਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 525 ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 24134 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 2.13 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 36774 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਾਲ 2006-07

(ਆਰਜੀ) ਦੌਰਾਨ ਵੱਧਕੇ 586 ਹੋ ਗਈ ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ 25000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 2.31 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 37500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਲ 2007-08 (ਆਰਜੀ) ਦੌਰਾਨ ਵੱਧਕੇ 611 ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 25500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 2.35 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ 39000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ।

ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ

3.3 ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਖਾਸ ਜੋਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ/ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,04,522 ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 5106 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 9.51 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 30874 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਲ 2006-07(ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਵੱਧ ਕੇ 2,05,222 ਹੋ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ 5500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 9.64 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 35000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ। ਸਾਲ 2007-08 (ਪੀ) ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧਕੇ 2,06,222 ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 5700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ 9.73 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ 38000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਵੇਗਾ।

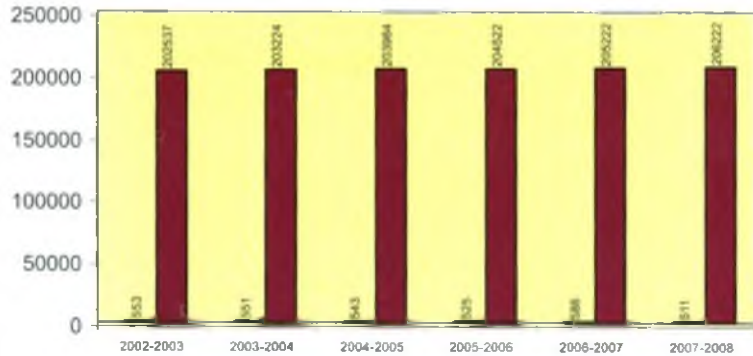
ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਏ.ਆਈ.ਸੀ)

3.4 ਇਹ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਐਗਰੋ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੇਠਲੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਆਈਟਮਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੇਲ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ, ਬੇਕਰੀ ਆਈਟਮਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਮਿਲਿੰਗ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਉੱਚੇਰੀ ਵੈਲਿਊ ਐਡੀਸ਼ਨ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਲਡ ਚੇਨਜ਼, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਹਾਊਸਿੰਗ ਆਦਿ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

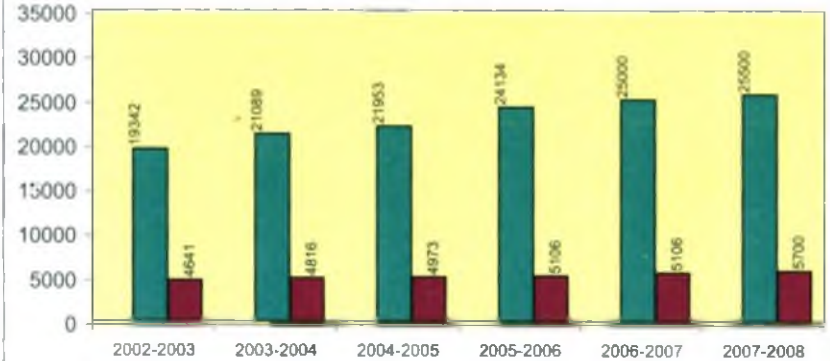
ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ 3 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 21.62 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 225 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫਰੈਸ਼ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰੋਡਕਟ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਿਟਡ 9.25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 200 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 0.21 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 3 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 154.75 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ 525 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ 10.21 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇਗੀ।

ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ

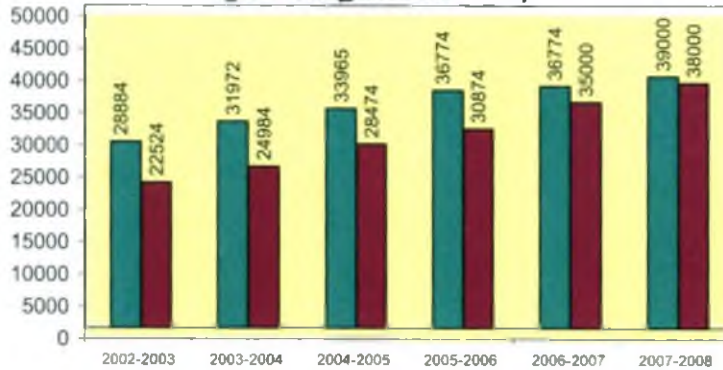
ਯੂਨਿਟ (ਨੰਬਰ)

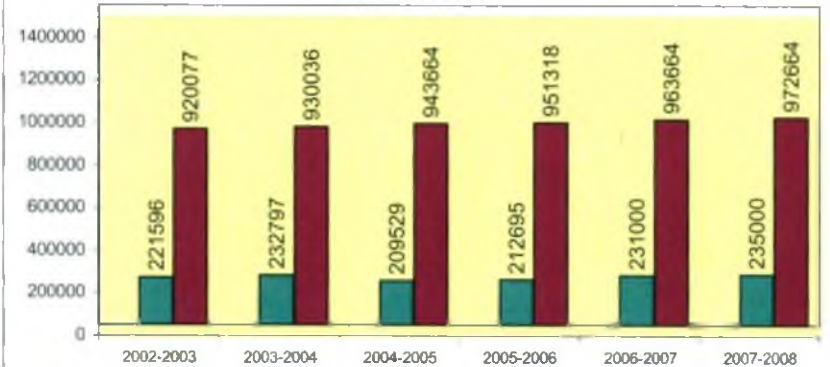
ਅਚਲ ਪੂੰਜੀ (ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ)

ਉਤਪਾਦਨ (ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ)

ਰੋਜਗਾਰ (ਨੰਬਰ)

ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ

ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ

ਪੰਜਾਬ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਗਮ (ਇਨਫੋਟੈਕ)

3.5 ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਕੁੱਝ ਅੱਡੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸੈਕਟਰਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਗਲੌਰ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਚੇਨਈ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਈ.ਟੀ.ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਡੈਲ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵੱਲੋਂ ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਕੁਆਰਕ ਮੀਡੀਆ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਡ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੁਆਰਕ ਮੀਡੀਆ ਹਾਊਸ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟੀ ਸੀ ਐਸ ਅਤੇ ਵਿਪਰੋ ਨਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਵੀ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ 6 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 224.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 1750 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 2 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 82.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ 1000 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ 50.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 1000 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਮਿੱਥੇ ਗਏ ਟੀਚੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 30.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 350 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ)

3.6 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ) ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਫਰੈਸ਼ ਫਰੇਜ਼ਨ ਮੀਟ ਐਮ/ਐਸ ਐਮ.ਕੇ ਓਵਰਸੀਜ ਪ੍ਰਾ. ਲਿਮਿਟਡ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ 27.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ 250 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਫਰੈਸ਼ ਫਰੇਜ਼ਨ ਮੀਟ ਐਮ/ਐਸ ਅਬੋਟ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਡ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਵੱਲੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 2007 ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ 25.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ 250 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3.7 ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੀਫਾਈਨਰੀ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਡ ਅਤੇ ਮਿੱਤਲ ਗਰੁਪ ਆਫ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ 19,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਮਰਥਾ ਲੱਗਭੱਗ 9 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਸਾਲਾਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਰੀਫਾਈਨਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਇਹ ਉਦਯੋਗਿਕ ਫਲੈਗਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਸੀ ਐਲ.ਐਨ ਮਿੱਤਲ ਦੀ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੇਕ-ਅਪ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ ਨਿਰਯਾਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ)

3.8 ਪੰਜਾਬ ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.ਈ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸਕੀਮ ਸਟੇਟ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸਪੋਰਟ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਐਂਡ ਅਲਾਈਡ ਐਕਟੀਵੀਟੀਜ਼ (ਅਸਾਈਡ) ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.ਈ ਵੱਲੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟਸ ਤੇ ਸੜਕਾਂ, ਗਲੀਆਂ, ਸਟਰੀਟ ਲਾਈਟਸ, ਸੀਵਰੇਜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 45.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਂਝਾ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਮੈਂਟੀਨੈਂਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਪਣੇ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ/ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਵਾਸਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਪੂਰਥਲਾ-ਸੁਭਾਨਪੁਰ ਸੜਕ ਤੇ 194 ਏਕੜ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਪਰਲ ਐਕਸਪੋਰਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਐਪਲ) ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੇ ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.ਈ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 42.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਪਰਲ ਪਾਰਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ 11797.68 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਦ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ 9655.91 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

3.9 ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 2 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਜੋਨ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫਾਰਮਸਿਟੀਕਲ ਮੋਹਾਲੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਆਈ.ਟੀ.ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੀ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। 4 ਹੋਰ ਆਰਥਿਕ ਜੋਨਜ਼ ਜੋ ਕਿ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ, ਟੈਕਸਟਾਈਲ, ਅਤੇ ਆਈ.ਈ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਨੂੰ ਵੀ ਰਸਮੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 9 ਹੋਰ ਆਰਥਿਕ ਜੋਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਆਰਥਿਕ ਜੋਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਸਟਮ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਟੇਟ ਸੇਜ ਐਕਟ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸੇਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਫ.ਸੀ)

3.10 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਮਿਆਨੇ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਲਈ 0.26 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਮਿਥੇ ਗਏ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 60.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਆਈ.ਆਈ.ਪੀ)

3.11 ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਰਕਿੰਗ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ 574 ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ (ਆਧਾਰ ਸਾਲ 1993-94=100) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 1.51 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੱਦਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ

3.12 ਰਜਿਸਟਰਡ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਸਬੰਧੀ ਮੱਦਾਂ(ਆਧਾਰ ਸਾਲ 1993-94=100) ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਾਰਣੀ 3.3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਤਪਾਦਨ ਮੱਦਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸੀ ਘੀ, ਸਰੋਂ/ਰੇਪ ਸੀਡ ਦਾ ਤੇਲ, ਸੂਗਰ, ਦੁੱਧ ਪਾਊਡਰ, ਦੁੱਧ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ), ਚਾਵਲ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ), ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ, ਯੂਰੀਆ ਐਨ ਕੋਨਟੈਂਟ, ਦੇਸੀ ਸਰਾਬ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਾਬ, ਸੂਤੀ ਧਾਗਾ, ਵੂਲਨ ਧਾਗਾ, ਵੂਲਨ ਹੋਜਰੀ, ਬਾਰ ਅਤੇ ਰੌਡਜ ਅਤੇ ਸਾਇਕਲ/ਰਿਕਸਾ ਟਾਇਰ ਵਿਚ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਸਾਲ 2005-06 ਨਾਲੋਂ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਦ ਕਿ ਬਿਸਕੁਟ, ਵਨਸਪਤੀ ਘੀ, ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ, ਐਂਗਲ ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਸੈਕਸਨ ਅਤੇ ਫੁਟਬਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ।

"Generation of jobs for those who are now unemployed and those who will join the labour force in future years is only one, albeit important, aspect of the development challenge."

Michael P. Todaro

ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਭਾਗ "ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ, ਪੰਜਾਬ" ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰੀਕੇ ਸੁਝਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-2 ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਮੁੱਖੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਜਰੂਰਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਉਪਲੱਬਧ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਉਪਰੰਤ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਉਹਨਾਂ ਗੈਪਸ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰਕੀਟ ਸਗੋਂ ਗਲੋਬਲ ਮਾਰਕੀਟ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਪੁੰਨ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਯੋਗ ਬਣ ਸਕਣ।

4.1 ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਕਿੱਤਾ ਮੁੱਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਕੌਸਲਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 47 ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਯੁਕਤੀਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਨਲ ਵੀ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਵਿਭਾਗ "ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ" ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਅਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਟਰਲ ਅਸਿਸਟੈਂਸ (ਏ.ਸੀ.ਏ) ਵਜੋਂ 15.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4.2 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨਸ਼ਿਪ ਹੇਠਾਂ "ਪੰਜਾਬ ਯੂਥ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਬੋਰਡ" ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

4.3 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-2 ਵਿਭਾਗਾਂ, ਬੋਰਡਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਕੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣ ਸਕਣ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 467.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ 21,36,812 ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ/ਉਜਰਤ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

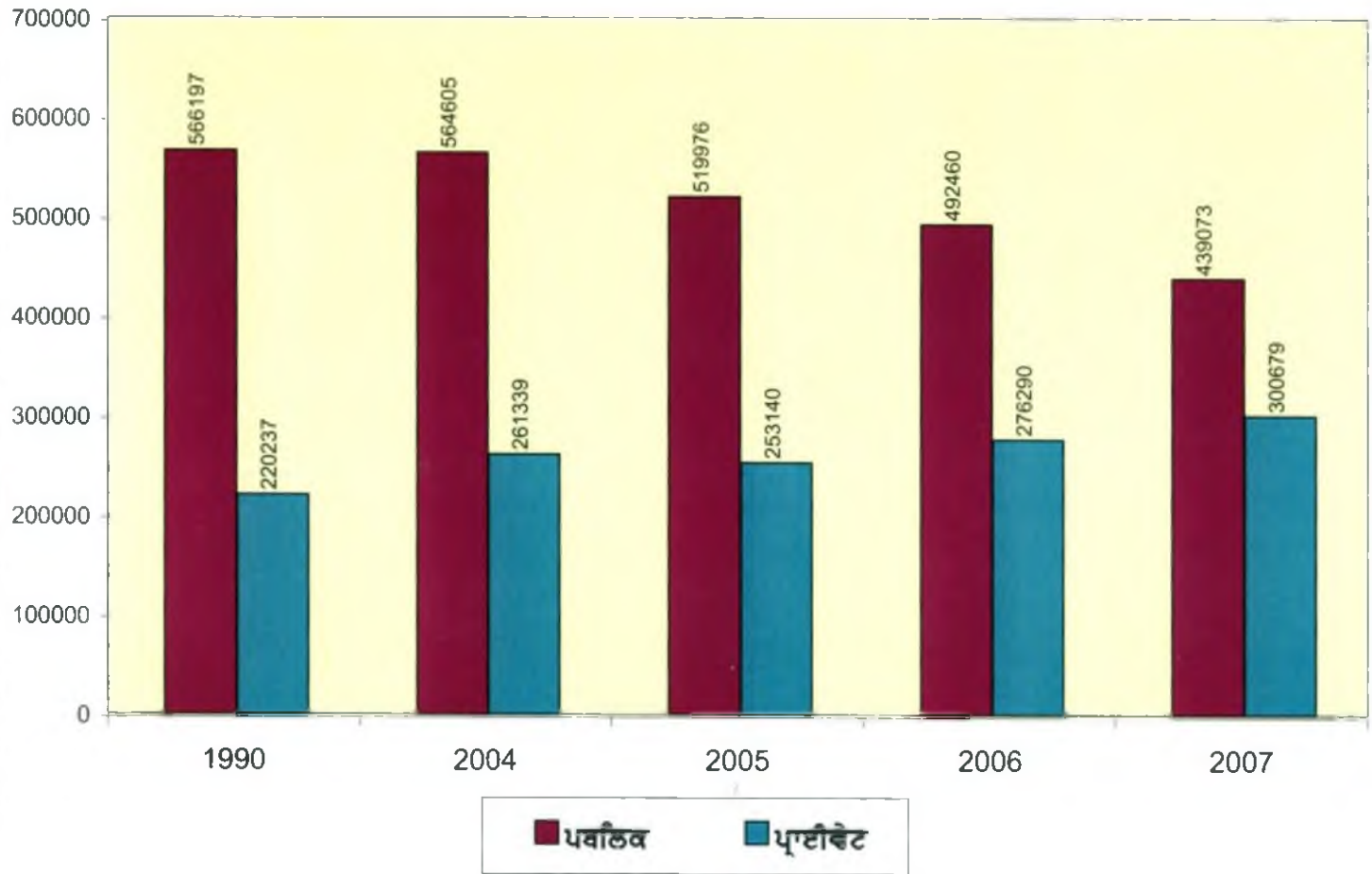
4.4 ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ (ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ) ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2004 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਜਗਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 31 ਮਾਰਚ, 2007 ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਰੋਜਗਾਰ ਅਧੀਨ 439073 ਵਿਅਕਤੀ (59.35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 3,00,679 ਵਿਅਕਤੀ (40.65 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 4.1)

4.5 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜਗਾਰੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਰੋਜਗਾਰ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਲ (ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ) ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਾਰਚ, 2006 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 4.66 ਲੱਖ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ ਹੋਰ ਘੱਟਕੇ 4.42 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਹੋਰ ਘੱਟ ਕੇ 4.33 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ। ਕੁਲ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੇਰੋਜਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਾਰਚ, 2006 ਨੂੰ 3.62 ਲੱਖ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ ਘੱਟ ਕੇ 3.08 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵੱਧਕੇ 3.09 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ, 2007 ਨੂੰ ਕੁਲ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ (76.23 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਗੈਰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ (23.77 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਤਕਨੀਕੀ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰੋਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਾਰਚ, 2006 ਵਿੱਚ 1.04 ਲੱਖ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ ਵੱਧਕੇ 1.34 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਅੰਤ ਤੱਕ ਘੱਟ ਕੇ 1.23 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ। (ਸਾਰਣੀ 4.2)

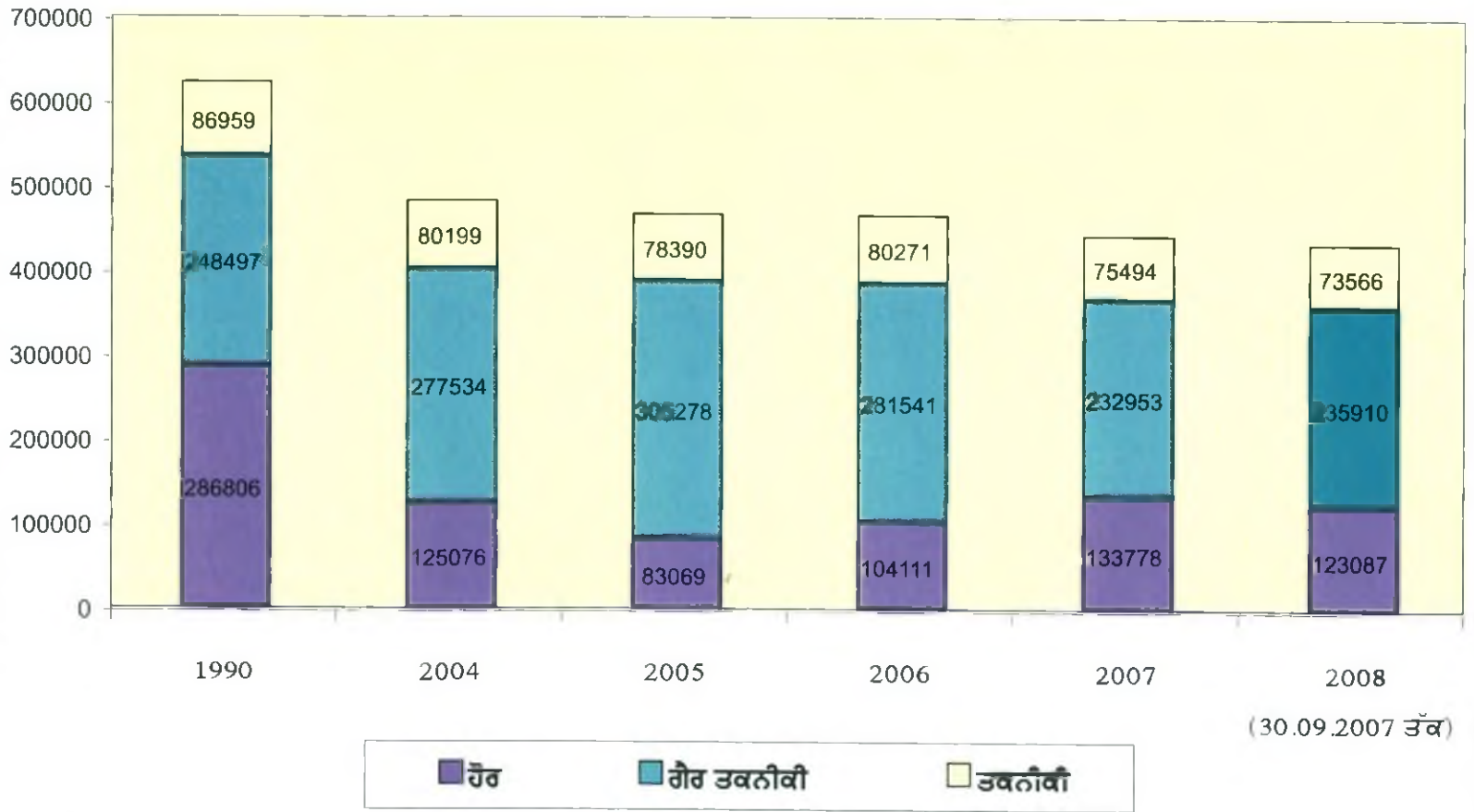
4.6 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ ਬਿਊਰੋ, ਜੋ ਕਿ ਓਵਰਸੀਜ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਸੈਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜਗਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਨੇ ਐਫ.ਈ.ਟੀ.ਬੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਐਂਡਰ ਫਰਮਜ ਐਂਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਐਕਟ, 1860 ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਹੁ-ਤਾਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਪੁੰਨ ਵਿਕਾਸ ਉਤਸਾਹਨ, ਕਿੱਤਾ ਮੁੱਖੀ ਟਰੇਨਿੰਗ, ਨਿਪੁੰਨ ਸਰਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ, ਕਿੱਤਾ ਮੁੱਖੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸਰਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ, ਸਵੈ ਰੋਜਗਾਰ ਟਰੇਨਿੰਗਜ, ਉਦਮੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸਕੀਮਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਰੋਜਗਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਤਸਾਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੋਜਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਰਾਜ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਰੋਜਗਾਰ, ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਲਈ ਮੱਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕੇ।

4.7 ਸਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੇਰੋਜਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਲਾਇਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸਵੈ ਰੋਜਗਾਰ ਸਕੀਮਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰੋਜਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਪੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਵਾਈ) ਅਧੀਨ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 07 ਤੱਕ) 10100 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਿੱਥੇ ਟੀਚੇ ਅਨੁਸਾਰ 3035 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ 2131.67 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਗਠਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ (31 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

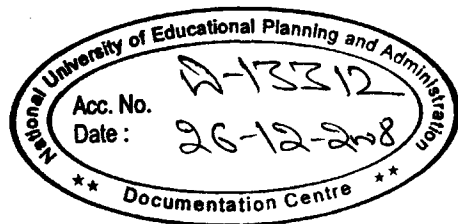
ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰ (31 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

4.8 ਸਾਲ 2003-04 ਵਿੱਚ 2 ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਸਵੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਗਰੁੱਪਸ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਬਿਜਨਸ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਧੰਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸਕੀਮ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸੂਝਬੂਝ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਫਸਰ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੈ।

4.9 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ 4803 ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 65.32 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪਰੈਲ, 2007 ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ 21.73 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 2092 ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

4.10 ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਬ-ਸੈਕਟਰ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਵਧੇਰੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਟੱਡੀ “ਲਿਵਲੀਹੂਡ ਸਟਰੈਟੇਜੀ ਏਕਰੋਸ ਸੈਕਟਰਜ਼ ਇਨ ਪੰਜਾਬ” ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਟੱਡੀ ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. /ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਰੰਭ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੱਡੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਾਸਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਯੁਵਕਾਂ ਬਾਰੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਨਵੀਂ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ ਅਤੇ ਯੁਵਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਨ ਪਲਾਨ ਮਾਲੀ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਜਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਮਾਲੀ ਆਮਦਨ ਦਾ 80% ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਚੰਗੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ 1748.69 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ 4383.58 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਰਾਜ ਗੰਭੀਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ਾ 48344 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ 42% ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਮਾਲ ਲੇਖਾ

ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

5.2 ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ 16966.48 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਨ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਦੌਰਾਨ 19874.98 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) 23159.54 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005-06 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 17.14% ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 16.53% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਬਜਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ), ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 79.72%, 78.67% ਅਤੇ 75.55% ਹਨ। ਮਾਲ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ 20.28%, 21.33% ਅਤੇ 22.68% ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ), 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਅਤੇ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਦਾਨ (ਗਰਾਟਾਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕਤਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.1)।

ਖਰਚ

5.3 ਮਾਲੀਆ ਖਰਚ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ 18206.73 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) 22065.58 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 24589.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2005-06 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 21.19% ਦਾ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 11.44% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.2)।

ਪੂੰਜੀਗਤ ਖਰਚਾ

ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

5.4 ਪੂੰਜੀ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ 2581.28 ਕਰੋੜ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 5430.54 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ 2007-08

(ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 5710.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਨਿਰੋਲ ਖਰਚੇ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ (-) 177.88 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ (-)190.13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 257.29 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਨ (ਸਾਰਣੀ 5.3)।

ਖਰਚ

5.5 ਪੂੰਜੀ ਖਰਚਾ ਸਾਲ 2005-06(ਲੇਖੇ) ਦੌਰਾਨ 1550.37 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ) ਅਨੁਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 3772.09 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੱਧ ਕੇ 4192.21 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.4)।

ਬਜਟ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਥਿਤੀ

5.6 ਬਜਟ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ (-) 127.82 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਘੱਟ ਕੇ (-) 659.97 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ (-) 570.41 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਮਾਲ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਘਾਟੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਦੌਰਾਨ (-) 1240.25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ (-) 2190.60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਇਹ (-)1429.49 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂੰਜੀ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਵਾਧਾ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ), ਦੌਰਾਨ 1030.91 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 1658.45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 1518.65 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.5)।

ਨਿਰੋਲ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ

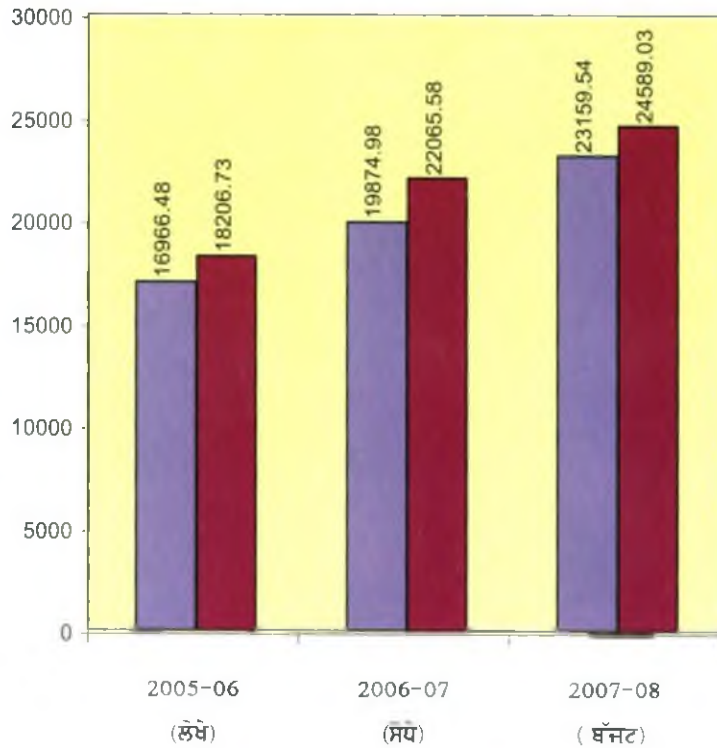
5.7 ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ (ੳ) ਕੇਂਦਰੀ ਕਰਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ (ਅ) ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਦਾਨ ਅਤੇ (ੲ) ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਯੋਜਨਾ ਕਰਜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਵਿਆਜ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਸਮੂਹ ਕਰਜੇ ਦੀਆਂ ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਵਹਾਉ ਹੈ। ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖਾ) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰਵਾਹ 2961.80 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 4000.92 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 (ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 5463.73 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.6)।

ਕਰ ਅਨੁਪਾਤ

5.8 ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਨਾਲ ਕਰ ਅਨੁਪਾਤ 2004-05 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ 7.13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2005-06 (ਲੇਖੇ) ਵਿੱਚ 8.19 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ ਸਾਲ 2006-07 (ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨ) ਵਿੱਚ 7.91 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 5.7)। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰ ਵਸੂਲੀ 3587.47 ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਹੈ।

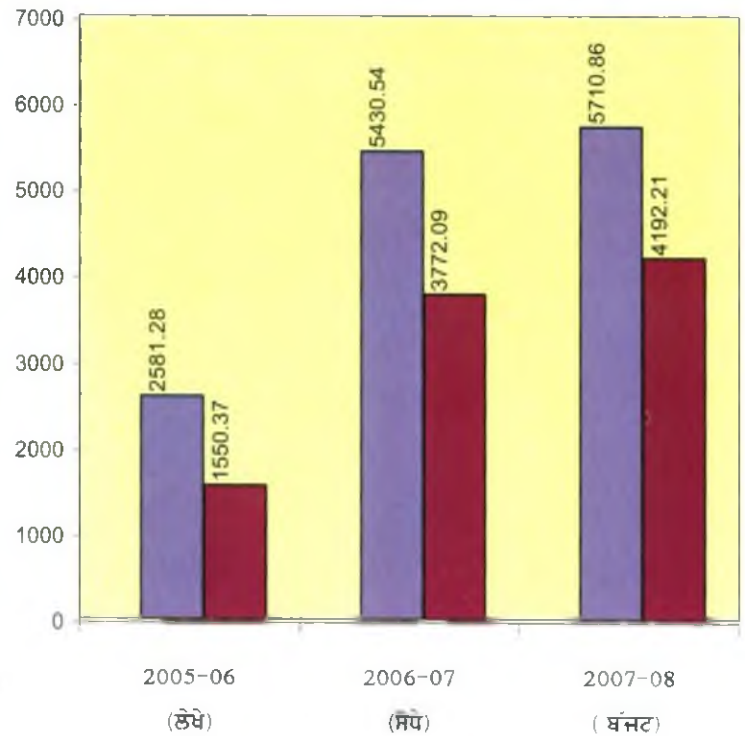
ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖਰਚੇ

ਮਾਲ ਲੇਖਾ (ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ)

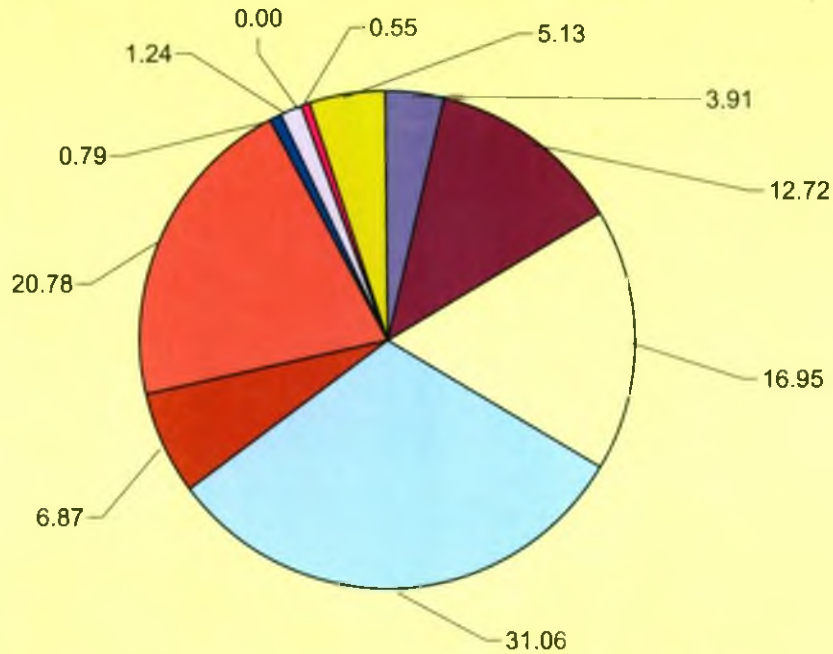
■ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ■ ਖਰਚੇ

ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ (ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ)

■ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ■ ਖਰਚੇ

ਯੋਜਨਾ ਠਾਗਤ (2007-08) (5111.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)

■ ਖੇਤੀਬਾੜੀ	■ ਸਿੱਚਾਈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ
□ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ	□ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ
■ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ	■ ਉਰਜਾ
■ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ	■ ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ
■ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ	■ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ
■ ਆਮ ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ	

ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

5.9 ਭਿੰਨ- ਭਿੰਨ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਧੰਨ ਜਟਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕਤਰ ਕੀਤੀ ਰਾਸੀ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 2692.62 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 1306.77 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। (ਸਾਰਣੀ 5.8)।

ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਰਿਣ

5.10 ਰਾਜ ਵਿੱਚ 31 ਦਸੰਬਰ, 2006 ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 7782 ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਕ ਬੈਂਕ, ਵਿਦੇਸੀ ਬੈਂਕ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਡਾਕਘਰ ਬੱਚਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਰਤੀਬਵਾਰ 2934, 6, 801, 89 ਅਤੇ 3952 ਹੈ।

5.11 ਜਮਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀਸੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਹੈ। 31 ਦਸੰਬਰ, 2006 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ 59.14% ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ ਤੇ 75.14% ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। (ਸਾਰਣੀ 5.10)।

5.12 ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਰਚ, 2006 ਦੇ ਅਖਰੀਲੇ ਸੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਰਾਸੀ 10745.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। (ਸਾਰਣੀ 5.11)।

ਸਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ

5.13 ਸਾਲ 2007-08 ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ 5111.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 27.78% ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਖਰਚੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 31.06% ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 20.78% ਅਤੇ 16.95% ਬਣਦਾ ਹੈ, ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 6.87% ਅਤੇ 12.72% ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ 5751.83 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗਤ 4000.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜੋ ਕਿ 143.79 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਯੋਜਨਾ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਟਰਵਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਖਰਚੇ ਦੀ ਵੰਡ ਸਾਰਣੀ 5.12 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ ਮੈਕਰੋ ਇਕਨਾਮਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਵਾਧੂ ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਘਰੇਲੂ ਬੱਜਟ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਧੂ ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ ਦੀ ਦਰ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਅੰਕੜਾਤਮਕ ਯੰਤਰ ਨਾਲ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਤੀ ਅਤੇ ਮੁਦਰਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਖੁੱਲੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਓ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਕਰੀ ਕਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਾਲਾਬਜ਼ਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂਖੋਰੀ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

6.2 ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਦਾ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 21 ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਅਤੇ 50 ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ।

6.3 ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਅਧਾਰ 1979-80 ਤੋਂ 1981-82=100) ਸਾਲ 2005-06 ਵਿਚ ਹੋਏ 5.8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ 12.0 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਅਧਾਰ 1993-94=100) ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਾਲ 2005-06 ਵਿਚ ਹੋਏ 2.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ 7.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਦੋਵੇਂ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵਾਧਾ ਸਕਰਾਤਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 6.1)। ਇਹ ਦੋ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਭਾਵ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ ਦਾ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

6.4 ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਔਸਤ ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਅਧਾਰ 1987=100) ਵਿਚ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿਚ ਹੋਏ 5.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿਚ 5.0 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਦਸੰਬਰ, 2005 ਤੱਕ ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਧਾਰ 1982=100 ਮੰਨ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿਚ ਆਧਾਰ ਸਾਲ 1982=100 ਤੋਂ ਸਾਲ 2001=100 ਰੀਵਾਇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸਾਲ 2005-06 ਅਤੇ 2006-07 ਵਿਚ 16.5% ਅਤੇ 71.2% ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਾ ਘਾਟਾ ਆਇਆ (ਸਾਰਣੀ 6.2)।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ

6.5 ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ ਚੋਣਵੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਰੁਝਾਨ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 21.75 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਅਤੇ 9.06 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸਾਲ 2006 ਵਿਚ 10.29 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਅਤੇ 6.11 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਸੀ।

6.6 ਸਾਲ 2007 ਦੌਰਾਨ ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਿਆਜ਼, ਮੂੰਗੀ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਛੋਲੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 87.80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, 6.16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 9.55 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਣਕ ਆਟਾ, ਚਾਵਲ ਮੋਟੇ, ਬਨਸਪਤੀ ਘਿਓ, ਚਾਹਪੱਤੀ ਅਤੇ ਟਾਟਾ ਨਮਕ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 5.35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, 0.92 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, 5.02 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, 3.89% ਅਤੇ 1.89 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਆਲੂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2007 ਵਿੱਚ 15.75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 10.98 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। (ਸਾਰਣੀ 6.3)।

ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ

6.7 ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਲ 2006 ਵਿਚ 4.64 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ 3.85 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਰੀਗਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਸਾਲ 2006 ਵਿਚ 3.11 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ 2.62 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਜਰਤਾਂ ਦੀ ਦਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਾਰਣੀ 6.4 ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

"PUBLIC DISTRIBUTION SYSTEM helps in ensuring supply of essential consumer goods of mass consumption to people at reasonable prices particular to weaker section of society."

Ruddar Dutt

ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ "ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੈਲ" ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਖੋਰੀ, ਮੁਨਾਫਾ ਖੋਰੀ, ਚੋਰ ਬਜਾਰੀ ਅਤੇ ਸਟੋਬਾਜੀ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨੱਥ ਪਾਈ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ, ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਿਲ੍ਹਾ / ਸਬ ਡਵੀਜ਼ਨ / ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨ (ਵਿਜੀਲੈਂਸ) ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪਨਸਪ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸੰਗਠਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ (ਜੂਨ, 2007 ਤੱਕ) 14250 ਉਚਿੱਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

7.2 ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਟੀਚੇ ਮਿੱਥੀ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (ਟੀ.ਪੀ.ਡੀ.ਐਸ) ਅਧੀਨ 370727 ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ (ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ 35 ਕਿਲੋ ਕਣਕ 4.54 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 07 ਤੱਕ) 5481135 ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਉਪਰ (ਏ.ਪੀ.ਐਲ) ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10,000 ਟਨ ਕਣਕ 6.59 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਵਲ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) ਉਚਿੱਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 6.12 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ (ਏ.ਪੀ.ਐਲ) ਨੂੰ ਚਾਵਲ ਸਾਲ 2006-07 ਦੀ 8.90 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕੀਮਤ ਤੇ ਹੀ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਲੈਵੀ ਖੰਡ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) 13.50 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਰਹੀ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਕੀਮਤ 9.50 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਸੀ। (ਸਾਰਣੀ 7.1)

7.3 ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਰਾਕ, ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਅੰਨਤੋਦਿਆ ਅੰਨਾ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ 145771 ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ 35 ਕਿਲੋ ਕਣਕ 2.00 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

7.4 ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 501079 ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ, 162289 ਕੁਇੰਟਲ ਚਾਵਲ 15646 ਕੁਇੰਟਲ ਲੈਵੀ ਖੰਡ ਅਤੇ 302075 ਕਿਲੋ ਲਿਟਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ, 2007 ਤੱਕ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 360278 ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ, 1474 ਕੁਇੰਟਲ ਚਾਵਲ, 8615 ਕੁਇੰਟਲ ਲੈਵੀ ਖੰਡ ਅਤੇ 226591 ਕਿਲੋ ਲਿਟਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਲੋੜਵੰਦ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। (ਸਾਰਣੀ 7.2)

7.5 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੌਰਵਮਈ “ਆਟਾ ਦਾਲ” ਸਕੀਮ 15 ਅਗਸਤ, 2007 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 250.00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਲੱਗਭੱਗ 14 ਲੱਖ ਪ੍ਰੀਵਾਰ, ਸਮੇਤ 8 ਲੱਖ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ 30,000/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਟਾ ਦਾਲ ਵੰਡਣ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਨੀਲੇ ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ 7 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕਣਕ, 4 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 35 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕਣਕ ਵੰਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ 1 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ, 20 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 4 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵੰਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 7.1)। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਦਸੰਬਰ, 2007) ਤੱਕ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 1514170 ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ ਅਤੇ 211510 ਕੁਇੰਟਲ ਦਾਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। (ਸਾਰਣੀ 7.2)

ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਕੀਮਤਾਂ

(31.12.07 ਤੱਕ)

ਆਬਾਦੀ

ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਨਿਜ਼ਾਤ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ 2.03 ਕਰੋੜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2001 ਵਿੱਚ 2.44 ਕਰੋੜ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ 1.91% ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਕੇ 1.82% ਰਹਿ ਗਈ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਨਮ ਦਰ ਜਿਹੜਾ 1990 ਵਿੱਚ 27.6 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ 2001 ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 21.2 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 17.8 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਣੀ 8.1, 1991 ਅਤੇ 2001 ਦੀ ਜਨਗਨਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤਰ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਜਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

8.2 ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਸੋਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਣਤਾ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਦੋ ਤਿਹਾਈ (66.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਹਿੱਸਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ (33.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ (1000 ਮਰਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ) ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡੈਮੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਪੱਧਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਰਦ ਔਰਤਾਂ		
ਸਾਲ	ਪੰਜਾਬ	ਭਾਰਤ
1901	832	972
1911	780	963
1921	799	956
1931	815	950
1941	836	945
1951	844	947
1961	854	941
1971	865	930
1981	879	934
1991	882	929
2001	876	933

2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 1000 ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਿਛੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ 933 ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 876 ਔਰਤਾਂ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਦਾ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਘਾਟ ਤੋਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਭਰੂਣ ਟੈਸਟ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

8.3 ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਂਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ 1911 ਤੋਂ 1991 ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਧਰਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ 2001 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਘਾਟੇ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।

8.4 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ (ਉਮਰ 0-6 ਸਾਲ) ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਲੜਕੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਨਵੀਨਤਮ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। 2001 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ 798 ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ

8.5 ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਖਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 1991 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਤੋਂ ਹੀ 7 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਚਾਹੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 1991 ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 58.51 ਸੀ ਜੋ ਕਿ 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਧ ਕੇ 69.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਲ 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ 79.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 64.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿੰਗ ਵਾਰ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ (63.4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਵੱਧ (75.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਖੇਤਰਵਾਰ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ 1991 ਅਤੇ 2001 ਦੀਆਂ ਜਨਗਣਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਣੀ 8.2 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜਿਲੇ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 2001 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਣੀ 8.3 ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 81.0 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਮਾਨਸਾ 52.4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ਰੂਪ ਨਗਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 86.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 75.3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਮਾਨਸਾ 58.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 45.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸੱਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ।

ਸਿਖਿਆ

8.6 ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ 2006 ਨੂੰ 19815 ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 8.4)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 17191 (86.76 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਸਕੂਲ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਸਾਲ 2006 ਦੌਰਾਨ ਔਸਤਨ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 1.1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅਰਧ ਵਿਆਸ ਪਿਛੇ 1 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ 0.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਿਛੇ 1 ਸਕੂਲ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 2.6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅਰਧ ਵਿਆਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 1.6 ਕਿ.ਮੀ. ਦੇ ਅਰਧ ਵਿਆਸ ਵਿੱਚ 1 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸੀ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 2.3 ਕਿ.ਮੀ. ਦੇ ਅਰਧ ਵਿਆਸ ਵਿੱਚ 1 ਸਕੂਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 0.8 ਕਿ.ਮੀ. ਅਰਧ ਵਿਆਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 8.5)।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ

ਦਾਖਲਾ

8.7 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 37.99 ਲੱਖ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 38.70 ਲੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੈਰ ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਜੋ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉਪਲੱਭਯ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਸਾਲ 2005 ਅਤੇ 2006 ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ 6-11 ਅਤੇ 14-18 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 11-14 ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ (ਸਾਰਣੀ 8.6)

8.8 ਸਾਲ 2006 ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 46.10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦੀ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 46.33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 6-11 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ 46.73 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, 11-14 ਸਾਲ ਲਈ 45.78 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 14-18 ਸਾਲ ਲਈ 45.11 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪਾਂ 6-11 ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਵਿਰਤੀ ਪਾਈ ਗਈ, ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 11-14 ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘਾਟੇ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਰਿਹਾ ਅਤੇ 14-18 ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਵਿਰਤੀ ਪਾਈ ਗਈ। ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 6-11, 11-14 ਅਤੇ 14-18 ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਦਰ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 48.77 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 37.32 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 25.44 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹੀ ਜਦ ਕਿ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 48.91 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 37.53 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 25.13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ।

ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ

8.9 ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲਿੰਗਵਾਰ ਦਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1999-2000 ਅਤੇ 2004-05 ਦੌਰਾਨ ਲਿੰਗਵਾਰ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਹੇਠ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਮਿਡਲ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ

(ਸਥਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, ਦੀ)

1999-2000		2004-05				
ਕਲਾਸ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁੱਲ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁੱਲ
1-5	24.12	19.99	22.17	27.42	19.91	23.96
1-8	29.82	29.90	29.85	32.64	34.82	33.67
1-10	35.37	35.73	35.54	43.68	44.49	44.06

* (ਸਿਲੇਕਟਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ)

ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

8.10 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 375 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 397 ਹੋ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 273 ਕਾਲਜ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 124 ਕਾਲਜ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਵਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰਣੀ 8.7 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ

8.11 ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 2.55 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 2.67 ਲੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ 80.95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਅਧਿਆਪਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੰਸਥਾ/ਕਾਲਜ 2.32 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ 4.39 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਲਜ 0.40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ 11.39 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ ਕਾਲਜ 0.17 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਫਿਜੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਾਲਜ 0.30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ 0.06 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 8.8)।

8.12 ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਦਾਖਲਾ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 27528 ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 14244 ਲੜਕੇ ਅਤੇ 13284 ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 8.9)। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 77.95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਅਧਿਆਪਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ 3.71 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 6.26 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 0.46 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 10.89 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 0.21 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਫਿਜੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 0.40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ 0.13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 8.9)।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ

8.13 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ 43 :1 ਮਿਡਲ ਸਟੇਜ ਤੇ 28:1 ਅਤੇ ਹਾਈ/ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕਡਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ 26:1 ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ 43:1, ਮਿਡਲ ਸਟੇਜ ਤੇ 29 :1, ਹਾਈ/ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕਡਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ 26:1 ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 8.10)।

ਸਿਹਤ

ਜਨਮ ਦਰ, ਮੌਤ ਦਰ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ੁ ਮੌਤ ਦਰ

8.14 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਨਮ ਦਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਭਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਦਰ ਸਾਲ 2005 ਚੇ 18.1 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 17.8 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005 ਦੇ 18.8 ਅਤੇ 17.0 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 18.4 ਅਤੇ 16.8 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੌਤ ਦਰ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ 6.7 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 6.8 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਰ ਸਾਲ 2005 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 5.8 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਰ 7.2 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 7.4 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿਉਂਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ ਸਾਲ 2005 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 44 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਦਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2005 ਦੇ 37 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 36 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 2005 ਵਿੱਚ 49 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ 48 ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰਹਿ ਗਈ (ਸਾਰਣੀ 8.11)।

ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ

8.15 ਰਾਜ ਵਿੱਚ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2007 ਨੂੰ 2228 ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 205 ਹਸਪਤਾਲ, 14 ਹਸਪਤਾਲ-ਕਮ-ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ, 71 ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ, 43 ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ-ਕਮ-ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ, 441 ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ 1454 ਸਬਸਿਡਰੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ /ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ/ਕਲੀਨਿਕਸ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 8.12)। ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 25489 ਸੀ (ਸਾਰਣੀ 8.13)। ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਥਾ ਪਿੱਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 11805 ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਥਾ ਪਿੱਛੇ ਔਸਤਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਅਰਥ ਵਿਆਸ ਖੇਤਰ ਸਾਲ 2006-07 ਵਿੱਚ 2.7 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੀ (ਸਰਣੀ 8.14)। ਸਾਲ 2005-06 ਦੇ 4.17 ਲੱਖ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਅਤੇ 120.38 ਲੱਖ ਆਊਟ ਡੋਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 4.32 ਲੱਖ ਮਰੀਜ਼ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ 117.91 ਲੱਖ ਆਊਟ ਡੋਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਸਾਰਣੀ 8.15)।

ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

8.16 ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 93,758 ਓਪਰੇਸ਼ਨ (5615 ਨਸਬੰਦੀ ਅਤੇ 88143 ਨਲਬੰਦੀ) ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 1,07,591 ਕੇਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ (ਸਾਰਣੀ 8.16)।

ਜੀਵਨ ਆਸ

8.17 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲੱਭਯ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਜੀਵਨ ਅਵੱਧੀ ਸਾਲ 1996-2001 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 2001-06 ਦੌਰਾਨ ਵਧੀ ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਅਵੱਧੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ 1996-2001 ਦੇ 68.4 ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2001-06 ਦੌਰਾਨ 69.8 ਸਾਲ ਸੀ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ ਸਾਲ 1996-2001 ਦੇ 71.4 ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2001-06 ਵਿੱਚ 72.0 ਸਾਲ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਮ ਅਵੱਧੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1976-80 ਤੋਂ 2001-06 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਅਵੱਧੀ ਕਾਫੀ ਚੰਗੀ ਰਹੀ ਹੈ (ਸਾਰਣੀ 8.17)।

'Poverty is the frontier we have to be able to cross'

Ricardo Lagos

ਗਰੀਬੀ ਨਿਵਾਰਨ ਪਲਾਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਅਵਸਰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

9.2 ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਲ 1973-74 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 28.08 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2004-2005 ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਘੱਟ ਕੇ 5.20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਏ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਲ 1973-74 ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਨ ਸੰਖਿਆ (54.93 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ 2004-2005 ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 21.80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਸਾਰਨੀ 9.1)।

9.3 ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2004-2005 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 9.78 ਲੱਖ ਲੋਕ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਅਤੇ 3.52 ਲੱਖ ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਅਧੀਨ ਹਨ।

9.4 (i) ਸਵਰਨਜੈਅੰਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਐਸ.ਜੀ.ਐਸ.ਵਾਈ.) ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ 75:25 ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿਵਾਉਣਾ, ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਧੰਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ

ਲਈ ਸਵਰਨਜੈਅੰਤੀ ਗਰਾਮ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ (ਐਸ.ਜੀ.ਐਸ.ਵਾਈ.) ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਗਰੁੱਪ ਅਪਰੋਚ ਅਪਨਾਉਣ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀ ਬਲਾਕ 4-5 ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਆਮ ਵਰਗ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 7500 ਰੁਪਏ ਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗਰੁੱਪ (ਐਸ.ਐਸ.ਜੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 1.25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲਾ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਨੂੰ 3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2006-2007 ਦੌਰਾਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ 846.97 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 75:25 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ (ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 635.23 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 211.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਐਲੋਕੇਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 509 ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। 617 ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ 6619 ਹੈ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ 1897.42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (1268.49 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ 628.93 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 3913 ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 1574.42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (ਕਰਜ਼ਾ 1217.22 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ 357.20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੁੱਲ 10532 ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 7443 (71 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਕੁੱਲ 10532 ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 6319 (60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਔਰਤਾਂ ਤੇ 124 (1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅੰਗਰੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕੁੱਲ 3471.84 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (986.13 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ 2485.71 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਾਲ 2007-08 (ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) ਦੌਰਾਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ 1288.66 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 75:25 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ (ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 966.50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 322.16 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਐਲੋਕੇਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2007-2008 ਦੌਰਾਨ (ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) 675.07 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੁੱਲ ਉਪਲੱਬਧ ਫੰਡਾਂ (64.53 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਬਕਾਇਆ, 483.97 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ 112.65 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼, 13.92 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਫੁਟਕਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ) ਵਿੱਚੋਂ 408.15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 379 ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਏ ਗਏ। 292 ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ 3217 ਹੈ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ 929.48 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (625.41 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ 304.07 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 676 ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 249.72 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (ਕਰਜ਼ਾ 187.49 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ 62.23 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁੱਲ 3893 ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 3059 (79 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਕੁੱਲ 3893 ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ

ਵਿੱਚੋਂ 3066 (79 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਔਰਤਾਂ ਤੇ 58 (1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅੰਗਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ 1179.20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (812.90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ 366.30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

(ii) ਸੰਪੂਰਨਾ ਗਰਾਮੀਣ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਐਸ.ਜੀ.ਆਰ.ਵਾਈ.) ਸਾਲ 2004-05 ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਨਾ ਗਰਾਮੀਣ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ ਸਟਰੀਮ-1 ਅਤੇ ਸਟਰੀਮ-2 ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨਾ ਗਰਾਮੀਣ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਵਾਧੂ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ 75:25 ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫੰਡ, ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਨੂੰ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫੰਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਲ 2006-07 ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਈ 9004.87 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 34494 ਟਨ ਕਣਕ ਦਾ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸਾਲ 2006-2007 ਦੌਰਾਨ 8847.35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 8401.81 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 34494 ਟਨ ਕਣਕ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 44.19 ਲੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 31.94 ਲੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) 229.35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਸਾਲ 2006-07 ਦੇ 525.48 ਰੁਪਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ, 6.43 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਫੁਟਕਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੇ 3143.95 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ 488.48 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 4393.69 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੁੱਲ ਉਪਲੱਬਧ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 2966.79 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (79 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ 13496 ਟਨ ਕਣਕ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ (ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ) 14.59 ਲੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਵਜੋਂ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 10.23 ਲੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਵਜੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਇਹ ਸਕੀਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰੂਰਲ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਗਰੰਟੀ ਐਕਟ (ਐਨ.ਆਰ.ਈ.ਜੀ.ਐਸ.) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰੂਰਲ ਇੰਮਪਲਾਈਮੈਂਟ ਗਰੰਟੀ ਸਕੀਮ (ਐਨ.ਆਰ.ਈ.ਜੀ.ਐਸ.) ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

9.5 ਸਵਰਨ ਜੈਅੰਤੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਐਸ.ਜੇ.ਐਸ.ਆਰ.ਵਾਈ.) ਸਕੀਮ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਲੂ ਤਿੰਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਕੀਮ 1.12.1997 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਕੀਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੰਪੋਨੈਂਟ (ਓ) ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਅ) ਸਿਖਲਾਈ (ੲ) ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ (ਸ) ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ। ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ 4.65 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 17 ਲਾਭਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ

ਵੰਡੇ ਗਏ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1.60 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 6 ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲਾਭਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਾਲ 2006-07 ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਾ ਸਤੰਬਰ 2007 ਤੱਕ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਵੰਡ ਲਾਭਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੰਡੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਸਾਲ 2005-06 ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਵੀ ਫੰਡਜ਼ ਗਰੀਬ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਕਿੱਲ ਅਪਗਰੇਡੇਸ਼ਨ ਲਈ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਦ ਕਿ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 2380 ਗਰੀਬ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਲਈ 40.05 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਕਿੱਲ ਅਪਗਰੇਡੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 18.54 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 936 ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਾ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਇਸ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਲ 2005-06 ਅਤੇ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 5.91 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ 43.20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 3000 ਅਤੇ 15000 ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ 48.83 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 27,000 ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ (2005-06 ਅਤੇ 2006-07) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗਰੀਬ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਫੰਡਜ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ।

9.6 ਪੰਜਾਬ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਭੌ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਬੈਕਫਿੱਕੋ), ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 54500/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 39500/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਸਸਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਬੈਕਫਿੱਕੋ ਵੱਲੋਂ 1192 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ 764.28 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2007-08 (30.9.2007 ਤੱਕ) ਦੌਰਾਨ 359.40 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ 503 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ।

9.7 ਪੰਜਾਬ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਭੌ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਨਿਗਮ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ 6848 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ 1848.73 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ 2204 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ 505.27 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵੰਡੀ ਗਈ (ਸਾਰਣੀ 9.2)।

"The main objective of Human Development is to create an enabling environment for people to enjoy long, healthy and creative lives."

Mahbub ul Haq.

ਭੂਮਿਕਾ

10.1 ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਜਿਹੇ ਮਹੌਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਸੰਭਾਵਤ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਸਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਤਪਾਦਕ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਤੁੰਸਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।

10.2 ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ/ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਗਰੀਬੀ, ਵਿਦਿਅਕ ਪੱਧਰ, ਲਿੰਗ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

10.3 ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਮਹਿਬੂਬ-ਉਲਾ ਹੱਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਮਰਤੇਅਸੇਨ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ। ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਸ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਦਰੇ ਦਾ ਧੁਰਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਉਨੱਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਵਿਕਸਤ, ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਰਥ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭ, ਅਤੀ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

10.4 ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ 1990 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ) ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ) ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਲੰਮੀ ਉਮਰ- ਲੰਮੀ ਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ, ਦੂਸਰਾ ਗਿਆਨ- ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਧੀਆ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

10.5 ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ) ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਲੰਮੀ ਉਮਰ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਸਧਾਰਣ ਔਸਤ ਹੈ। ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. = $1/3$ (ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸੂਚਕ) ਜਮਾਂ (ਵਿਦਿਅਕ ਸੂਚਕ) ਜਮਾਂ (ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ ਸੂਚਕ)। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ 0.667 ਹੈ।

10.6 ਲਿੰਗ ਸਬੰਧਤ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ (ਜੀਡੀਆਈ) ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਹੀ ਬਦਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. ਹਰੇਕ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਆਸਾ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ 0.614 ਹੈ। ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ 1995 ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ.) ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

10.7 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ (ਸਾਰਣੀ 10.1) ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਰੂਪਨਗਰ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 0.669 ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ 0.544 ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਵਿੱਚ ਨੌਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਲਿੰਗ ਵਖਰੇਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਵਿੱਚ ਤੀਸਰਾ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਵਿੱਚ ਸੋਲਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਨੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਚੌਥਾ, ਚੌਥਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵਾਂ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਰੈਂਕ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਰਵਾਂ, ਦੱਸਵਾਂ ਅਤੇ ਚੌਦਵਾਂ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਦਾ ਦਰਜਾ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. ਦਾ ਦਰਜਾ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏ। ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਵਿੱਚਕਾਰ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਟਿਆਲਾ, ਰੂਪਨਗਰ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਲੰਧਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

10.8 ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਰੂਪਨਗਰ ਜਿਸਦਾ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ 12ਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਚੌਥੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (24.86%) ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ (6.68%) ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਰੈਂਕ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੱਛਾ ਸਥਾਨ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਰਾਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ (ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ.)

10.9 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਮੁੱਖ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (1) ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਸੁਚੇਤਨਾ ਲਈ ਲਿੰਗ ਮੁੱਖੀ ਰਾਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟਰੇਨਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ (2) ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਸਬੰਧੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨਾ (3) ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੰਕੜਾਤਮਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ (4) ਜਿਲ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਫਿਲਮਾਂ

10.10 ਰਾਜ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ, ਰਾਜ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਭਵ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਫਿਲਮ/ਵੀਡੀਓ ਸੱਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮੀਡੀਆ ਹੈ। ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਸੰਸਥਾ (ਐਫ.ਟੀ.ਆਈ.ਆਈ.) ਪੂਨੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਹਨ :

1. ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਫਸਲੀ ਭਿੰਨਤਾ- ਗੁਜਾਰੇ ਲਈ ਯੋਗ ਸਾਧਨ
2. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਦੁਰ ਉਪਯੋਗ

ਥੀਮੈਟਿਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ / ਅਧਿਐਨ

10.11 ਗੁਜਾਰੇ ਯੋਗ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਐਨ : ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਥੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ/ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਰਧ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈ/ਸ ਵੈਪਕਾਸ ਲਿਮਿਟਡ, ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਜਾਰੇਯੋਗ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

10.12 ਸਲਾਹਕਾਰ ਏਜੰਸੀ ਇਹ ਡਰਾਫਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਸਬੰਧਤ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ/ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਹਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਏ ਤਰੀਕੇ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਯੋਗ ਹੋਣ।

10.13 ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਥੀਮੈਟਿਕ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਵੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ :

1. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ
2. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ
3. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ।

10.14 ਮੈ/ਸ ਫੇਬ ਹੈਲਥ ਕੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਡ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਜੰਸੀ ਵਲੋਂ ਤਿੰਨੋਂ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਖਰੜੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਟੱਡੀ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਦੁਆਰਾ ਘੋਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੈਨਲਿਸਟ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਝਾਅ/ਪੜਚੋਲ ਦੇ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਏਜੰਸੀ ਵਲੋਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਟੀਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

10.15 ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਜਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

10.16 ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਜਿਲਾਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਜਿਲਾਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਆਰੰਭਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਦੀਕ ਤੋਂ ਵਾਚਣ ਲਈ ਕੋਰ ਕਮੇ ਟੀਆਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ।

10.17 ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

REVIEW OF THE ECONOMY

OVERVIEW OF THE ECONOMY

Punjab being an agrarian state, agriculture has played a pivotal role in the economic development of the state. Through green revolution in the 60's Punjab took a major stride in increasing its productivity of food grains, especially of wheat and rice. It contributed significantly towards strengthening India's self sufficiency by contributing a major share in the Central pool overtime. During 2006-07, it contributed 75.3% Wheat and 31.2% Rice. However, the growth of secondary sector especially of manufacturing sector is not of satisfactory level. Neighbouring states got an edge over Punjab in the growth of manufacturing sector due to locational advantages and a more conducive policy regime. Punjab has grown at a rate of 5.08% during 10th Five Year Plan as compared to 7.77% at all India level. Its secondary sector has grown at 8.40% as compared to 9.46% at all India level.

Key Economic Indicators

Item	Unit	2004-05	2005-06	2006-07
GSDP at 1999-2000 prices	(Rs. Crores)	81229.39 (R)	85729.29 (P)	91148.12 (Q)
Growth Rate of GSDP at 1999-00 Prices	Percent	5.20 (R)	5.54 (P)	6.32 (Q)
Per Capita Income at 1999-00 Prices	(Rs.)	27851 (R)	28872 (P)	30158 (Q)
Food grain Production	(000 Tonne)	25662	25180	25309
Contribution to Central Pool	(Lakh Tonnes)			
Wheat	-do-	92.4	90.1	69.5
Rice	-do-	91.1	88.6	78.3
Percentage Share to Central Pool	(Lakh Tonnes)			
Wheat	-do-	55.0	60.9	75.3
Rice	-do-	36.9	32.0	31.2
Electricity Generated	(mkW.h)	21296.00	24642.00	23965.00
Per Capita power consumption	(kW.h)	871	906	968
Fiscal Deficit	(Crores)	4114.94	2653.97	4383.58*

Item	Unit	2004-05	2005-06	2006-07
Revenue Deficit	(Crores)	3390.55	1240.25	1748.69*
Committed Expenditure	(% of Revenue Receipts)	93.55	77.99	80.15
Debt Stock	(Crore)	44982	48838	48344
Net Irrigated Area	(000,Hect)	4035	4060	4078
Cropping Intensity	(Percent)	189.00	189.00	187.88

* Without taking into account of waiver of Special Term Loan by GOI.

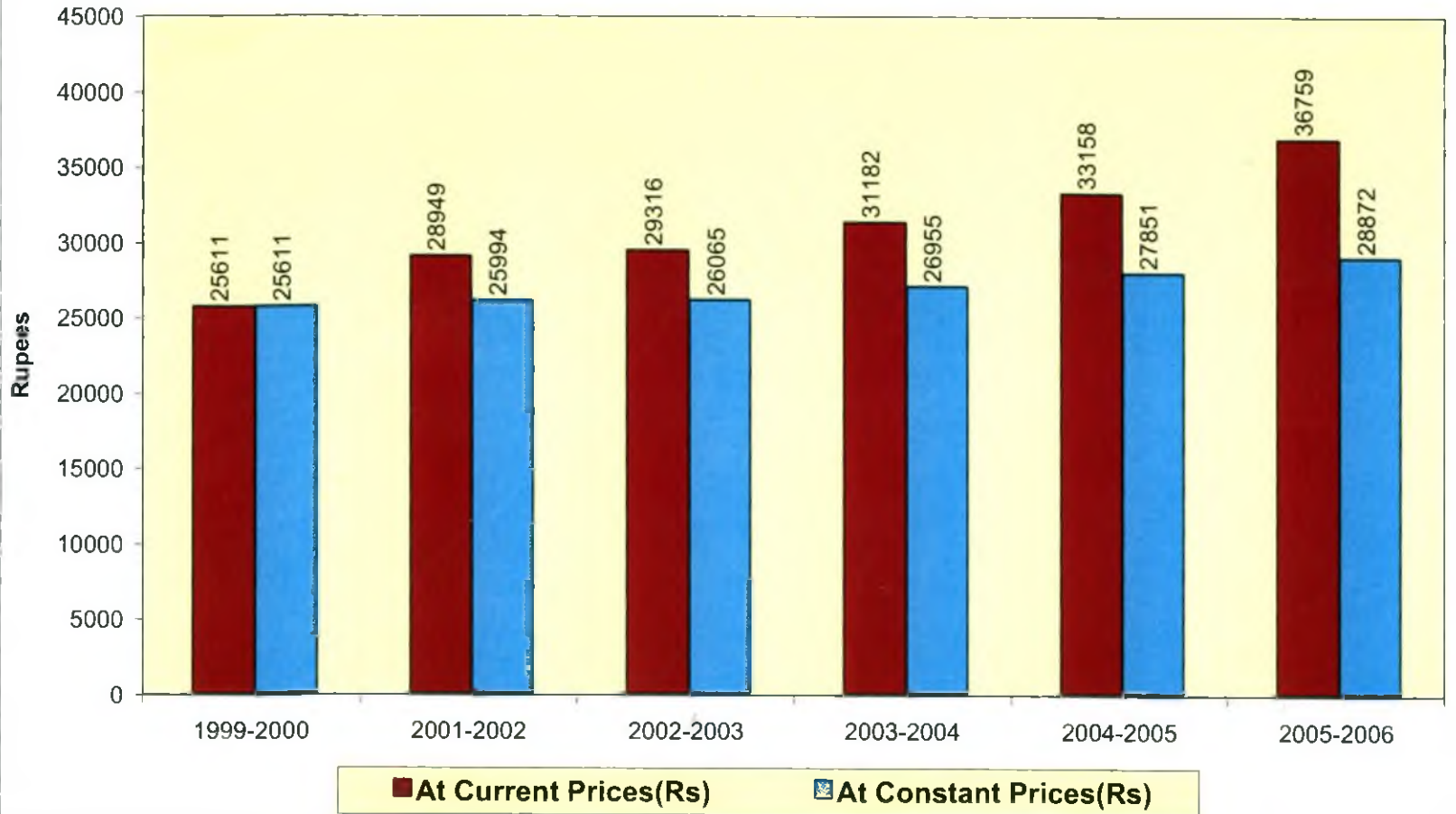
1.2 As per provisional estimates the overall economy of Punjab has witnessed a growth rate of 5.54 % at Constant (1999-2000) prices during 2005-06 and it is expected to grow by 6.32% during 2006-07 as per Quick estimates.

1.3 The Gross State Domestic Product (GSDP) at Constant (1999-2000) prices has increased to Rs.85729 crore (P) in 2005-06 from Rs. 81229 crore in 2004-05 showing a growth rate of 5.54 % (P) in 2005-06 as compared to 5.20 % in 2004-05. Quick estimate of GSDP at Constant (1999-2000) prices for 2006-07 is Rs. 91148 crore showing a growth rate of 6.32 percent.

1.4 The GSDP from primary sector which comprises mainly of agriculture and live-stock activities has increased from Rs. 27541 crore in 2004-05 to Rs. 28004 (P) crore during 2005-06 registering a growth rate of 1.68 % at constant prices(1999-2000)as compared to 2.16 % in 2004-05. According to quick estimates, it will further increase to Rs.29138 crore in 2006-07 showing a growth rate of 4.05 percent.

1.5 The GSDP from the secondary sector which covers the manufacturing, construction and power sectors has increased from Rs.19086 crore in 2004-05 to Rs. 21408(P) crore in 2005-06 showing a growth rate of 12.17% at Constant Prices (1999-2000) as compared to 9.66 % in 2004-05. Its share in 2006-07 (Q) is Rs 23609 crore registering a growth rate of 10.28 %.

PER CAPITA INCOME IN PUNJAB

1.6 The tertiary sector which comprises of trade, transport, banking and insurance and public administration, etc. recorded a growth rate of 4.95% (P) during 2005-06 against a growth rate of 5.34% in 2004-05. Quick estimates show a growth rate of 5.74 % during 2006-07. Under this sector, Transport, Storage & Communication, and Banking and Insurance have shown the growth rate of 10.45% and 9.00% respectively during 2006-07 over the previous year.

1.7 The Per Capita Income at Constant (1999-2000) prices in Punjab is Rs. 28872 (P) during 2005-06 as against Rs.27851 during 2004-05 registering an increase of 3.67%. It is expected to increase to Rs. 30158 as per quick estimates in 2006-07 showing a growth rate of 4.45%. The per capita income at current prices is Rs. 36759(P) in 2005-06 as against Rs.33158 in 2004-05 showing an increase of 10.86%. As per Quick estimates, per capita income is Rs. 40566 during 2006-07, registering a growth rate of 10.36 percent.

Sectoral growth rates in GSDP at 1999-2000 prices

Percentage change over the previous year							
Item	2000-01 (R)	2001-02 (R)	2002-03 (R)	2003-04 (R)	2004-05 (R)	2005-06 (P)	2006-07 (Q)
I. Agriculture & Allied (Primary)	1.42	0.81	(-)1.12	5.77	2.16	1.68	4.05
II. Industry (Secondary)	5.66	(-)2.07	3.02	6.85	9.66	12.17	10.28
Manufacturing	3.87	(-)5.19	6.09	3.72	6.46	7.66	6.03
Electricity, Gas & Water Supply	0.03	0.06	4.47	6.75	1.61	8.12	4.20
Construction	16.19	5.98	(-)6.27	16.61	23.71	24.98	21.77
III. Services (Tertiary)	5.39	5.21	6.11	4.63	5.34	4.95	5.74
Trade, Hotels and Restaurants	7.01	3.47	3.26	5.35	6.22	4.03	5.12
Transport, Storage & Communication	14.90	18.67	12.24	13.76	7.15	8.63	10.45
Banking & Insurance	4.95	4.72	11.26	(-)1.00	9.57	8.43	9.00
IV. Total GSDP	3.96	1.92	2.81	5.52	5.20	5.54	6.32

1.8 The share of agriculture (proper) in GSDP has declined from 26.27% in 1999-2000 to 20.65 % in 2006-07(Q). The share of primary sector which includes agriculture and livestock has come down from 37.53% in 1999-2000 to 31.97% in 2006-07(Q). The share of secondary sector has increased from 22.75% in 1999-2000 to 25.90% in 2006-07(Q) which is mainly due to increase in activity of construction sector. The share of tertiary sector which comprises of services sector has increased from 39.72% in 1999-2000 to 42.13% in 2006-07(Q). This growth is mainly due to increase in contribution of transport, storage & communication, trade, hotels & restaurants and banking & insurance sector. It is evident that structurally Punjab's economy is following a trend that a fall in the share of agricultural sector in GSDP has given a corresponding rise in the tertiary sector.

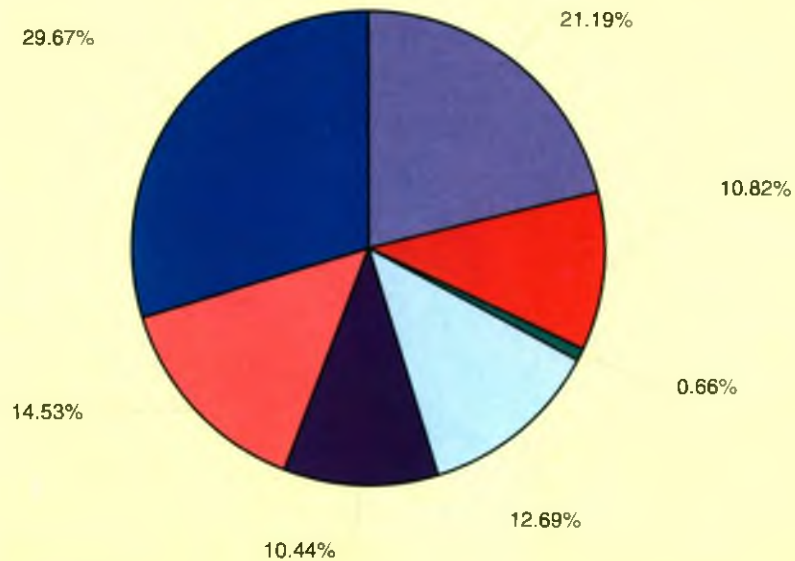
1.9 The total production of food grains has increased from 251.80 lakh metric tonnes in 2005-06 (P) to 253.09 lakh metric tonnes in 2006-07 (P). The target of food grains production has been fixed at 247.21 lakh metric tonnes for 2007-08 and likely achievement will be 256.81 lakh metric tons. The production of Sugarcane (In the form of Gur) has increased from 4.86 lakh tonnes in 2005-06(P) to 6.02 lakh tonnes in 2006-07 (P). The production of cotton (American) also has increased from 22.58 lakh bales in 2005-06 (P) to 25.72 lakh bales in 2006-07 (P).

1.10 Large and medium industrial units are expected to increase from 586 in 2006-07 (P) to 611 in 2007-08(P) with a fixed investment of Rs. 25500 crore providing employment to 2.35 lakh persons with a production value of Rs.39000 crore. The number of small scale units are expected to increase from 2.05 lakh in 2006-07 (P) to 2.06 lakh in 2007-08 (P) with a fixed investment of Rs.5700 crore and providing employment to 9.73 lakh persons with a turnover of Rs.38000 crore.

1.11 Energy is a vital infrastructure for economic development of the State. With the object of meeting the demand for electricity in the State, the Government has been making higher allocation for this sector in its annual plans. During 2007-08, a sum of Rs.1062.00 crore (20.78 %) has been approved for energy out of a total plan outlay of Rs. 5111.00 crore. The revised estimate of installed plant capacity generation is 4626 MW in the year 2007-08. The total energy availability is expected to be 41739 million kW.h during 2007-08 as compared to 37691 million kW.h during 2006-07.

1.12 Although the total number of job seekers registered with the employment exchanges in the State have decreased marginally from 4.42 lakh as on 31.3.07 to 4.33 lakh as on 30.9.07, yet the magnitude and nature of un-employment continues to be a cause of serious concern in the State. To effectively create employment opportunities in the State, especially for the rural youth, promotion of agri-processing industry and ancillary industrialization is very important. The State Govt. has taken a special initiative in this regard by creating a new Department of Employment Generation.

Sectoral Distribution of GSDP During 2005-06 (AT 1999-2000 Constant Prices)

Agriculture	Livestock
Forestry, Fishing and Mining & Quarrying	Trade, Hotels & Restaurants
Electricity, Gas Water Supply & Construction	Industry
Other Services	

1.13 In Punjab, the Wholesale Price Index (WPI) of agricultural commodities (base 1979-80 to 1981-82=100) recorded an increase of 12 % during 2006-07 as compared to 5.8 % in 2005-06. The Wholesale Price Index of primary articles prepared by the Government of India (base 1993-94 =100), though strictly not comparable with the state index, increased by 7.9% in 2006-07 as compared to 2.9 % during the previous year.

1.14 The Govt. immediately after resuming the office initiated the process of identification of poor and needy households (below an annual income level of Rs.30000/-) to be covered under the "ATTA DAL Scheme" to provide subsidized food items to the poor.

Latest available socio-economic indicators-Punjab vs. India					
S. No.	Item	Year	Unit	Punjab	India
1	Human Development Index (HDI)	2001	out of one	0.537	0.472
2	Gender Related Development Index (GDI)	2001	out of one	0.614	..
3	Life expectancy				
	a) Male	2001-06	year	69.8	64.1
	b) Female	2001-06	year	72.0	65.4
4	IMR	2004	Per 1000, per annum	45	58
5	MMR	(2001-03)	Per 1,00,000 live births	178	301
6	Malnutrition of children (0-3 years)	1998-99	percent	28.7	47.0
7	Literacy rate	2001	percent	69.69	64.59
8	Drop out rate in elementary education	2003-04	percent	35.19	52.22
9	Gender gap in literacy rate	2001	percent	11.9	21.6
10	Population below poverty line	2004-05	percent	5.20	21.80

1.15 The revenue deficit of the state increased from Rs.1240.25 crore in 2005-06 (A) to Rs 1748.69 crores (without taking into account the grant in aid on account of waiver of Special Term Loans received from Govt. of India) in 2006-07 which further decreased to Rs.1429.49 crore 2007-08 (B.E). The receipts from the State's taxes have increased from Rs. 8989.28 crore in 2005-06(A) to Rs 9757.91 crore in 2006-07(RE) and are likely to increase further to Rs.10876.03 crore in 2007-08 (BE).

PROBLEM AND PROSPECTS

Punjab, mainly an agro based economy, is usually called as India's Granary. It is well known for its energetic people and their achievements in developing the State into a prosperous State based on rapid agricultural growth. Since the Green Revolution in 1960, Punjab is able to increase agricultural production and has achieved great honour to contribute maximum wheat (75.3%) & rice (31.2%) during 2006-07 to the central pool of food grains. The agriculture outlook in the State is dominated by Paddy-Wheat rotation, causing degradation in soil fertility & further fall in the ground water table. Thus the present agricultural System is increasingly becoming unsustainable ecologically and even economically. Agriculture Sector alone cannot provide the required growth rate. Future of Punjab's economy lies in the promotion of non-agricultural activities such as Service Sector, Retail, I.T. Parks, Housing & Urban Development, SEZs etc. Efforts are on to break the dominance of the Wheat-Paddy rotation and bring in the diversification of agricultural production pattern.

Problems

2.2 Due to over use of natural resources, ecological balance has been affected adversely. The crop rotation is dominated by mono-crop system of wheat-paddy rotation which has reduced the diversity of crops and bio-diversity. Moreover, it requires a lot of water with heavy doses of chemical fertilizers which have deteriorated the soil health and resulted in the stagnation of the production of these crops. The higher yield realization per unit of area is also responsible for reduction of nutrients in the soil. The organic carbon content of 0.45 percent in the soil is essential for obtaining the optimum production of the crops but at present the level of carbon content is 0.02% to 0.25%. In a nutshell, the agriculture faces problems as the net area sown and irrigated area have been fully exploited and the cropping intensity has reached a saturation point from where further scope is minimal. Domination of wheat-paddy in food grains, stagnating productivity, in the absence of breakthrough in new high yielding varieties, strains on marketing infrastructure, dwindling ground water resources, decline in profitability, etc are another set of problems which require immediate attention. To improve the soil health for obtaining the desired level of production, it is necessary to add organic matter in the form of farm yard manure, green manure and crop residue as well as optimize soil testing. In addition to this, vermi compost can be prepared from material available in the State.

2.3 Wheat and paddy which are the main crops of the state covered an area of 34.67 lakh hectares and 26.21 lakh hectares respectively during 2006-07. The area covered under these crops was 34.68 lakh hectares and 26.42 lakh hectares respectively during the year

2005-06. The agriculture production pattern programme was planned in the State on the basis of Dr. S.S.Johl Committee's report which was submitted to Govt. of India in 2004. Under this programme, it was proposed to divert an area of 10 lakh hectare from wheat and paddy rotation to other crops by compensating the farmers by Rs. 5000/- per acre. Due to non receipt of funds from Govt. of India, scheme could not succeed. For 2006-07 & 2007-08 scheme has been prepared of Rs. 48.00 crore, that is under consideration at state govt. level.

2.4 The Contract Farming System has been implemented in the state by the Punjab Agro Foodgrains Corporation for crops such as Durum Wheat, Hyola, Basmati Rice, Maize and Spring Moong. During 2006-07, an area sown under some crops like Basmati was 0.35 lakh acres, Maize 0.75 lakh acres, and Hyola was 0.55 lakh acres. The target fixed for 2007-08 is 0.50 lakh acres for Basmati and 0.90 lakh acres for Maize and 0.85 lakh acres for Hyola.

2.5 As Punjab's agriculture was structured to produce food in response to the national requirements, to increase production of food grains particularly wheat and rice, so the natural and human resources were over used. Now "the Agreement on Agriculture (AOA)" with the establishment of WTO will put up constraints on economy of India in general and Punjab in particular. The State has to respond to the global mandate to be competitive. A concrete programme of diversification and raising value addition in each agro-climatic region of Punjab depending on the health of soil and water availability has to be developed.

2.6 As irrigation facilities have been overused to increase agriculture production of the State mainly wheat and paddy, the ground water level has decreased drastically. About 97 percent of cropped area sown is already irrigated, so there is very little scope to further increase the cropped irrigated area. Approximately 12 lakh tubewells are working in the state which irrigate about 72 percent of the total irrigated area. But most of the blocks of the state have been declared as "dark" where underground water has been over exploited and extraction of water is higher than its recharge.

2.7 Agriculture still plays a dominant role in the economy of Punjab. The composition of State Income shows that the relative share of primary sector (which comprises mainly of agriculture sector) in the Gross State Domestic Product at Constant (1999-2000) prices is 31.97 percent as compared to 25.90 percent of secondary and 42.13 percent of tertiary sector during the year 2006-07 (Q). What may be considered a matter of concern is the negligible growth in the contribution of the Secondary Sector in the last decade or more.

Sector wise Contribution of GSDP at 1999-2000 Prices								
SECTOR	1999-00 (R)	2000-01 (R)	2001-02 (R)	2002-03 (R)	2003-04 (R)	2004-05 (R)	2005-06 (P)	2006-07 (Q)
Primary	37.53	36.61	36.22	34.83	34.92	33.90	32.67	31.97
Secondary	22.75	23.12	22.21	22.26	22.54	23.50	24.97	25.90
Tertiary	39.72	40.27	41.57	42.91	42.54	42.60	42.36	42.13
Total	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

2.8 As on September 2007, the average employment per unit in the small scale Industrial Sector (investment less than Rs. Five crores) in the State works out to be 4 to 5 persons as compared to 386 persons working in the large and medium industrial sector (investment more than Rs. Five crore). There are 2,05,663 working small scale industrial units having an investment of Rs. 5672 crore and providing employment of 9,71,744 persons where as in the Large and Medium Scale Sector there are 603 units having investment of Rs. 23,017 crore providing employment to 2,32,772 persons upto 30.9.2007. Due to greater emphasis on technical and professional education, a large number of professionally qualified persons are joining the skilled work force every year. In view of this, a strong linkage between educational institutions and the industrial sector is required. Large and Medium units have more potential to absorb technically trained and skilled labour force.

2.9 Although the credit-deposit ratio of commercial banks in Punjab is improving, yet it is very low as compared to All India . In Punjab, it increased from 52.73% in 2005 to 59.14% in 2006 as compared to an increase from 70.89% to 75.14% in India during the same period. During these two years, credit-deposit ratios of Maharashtra (117.71% & 101.68%), Tamil Nadu (111.32% & 103.77%), Andhra Pradesh (87.01% & 80.19%) and Rajasthan (81.85% & 76.16%) are significantly higher than Punjab. To improve the credit-deposit ratio in the State, certain specific policy measures are needed to be adopted.

2.10 Punjab State Electricity Board is serving 62,31,240 consumers with connected load of 21,079 MW upto March, 2007. Total installed generation capacity is 6201 MW ending March 2007, out of which 3119 MW is from own Power Houses, 1257 MW from Common Pool Projects i.e. under Bhakra Beas Management Board (B.B.M.B.), 61 MW from Punjab Energy Development Agency (PEDA) & R.S.T.P. Jalkheri and 1764 MW is Punjab's share from Central Sector Power Projects. The demand for power in the State is arising sharply on account of rapidly increasing use of electrical energy for agricultural operations, progressive

industrialization, living standard of residents and intensive rural electrification programme. P.S.E.B. has released 2,41,715 connections during 2007-08 to various categories of consumers and to provide qualitative power supply, it had laid a vast net work of transmission lines and sub stations. There were 646 Grid sub stations with 14601 Ckt kms of transmission lines at the end of March, 2007. There are 47 sub stations of 220 KV, 76 sub stations of 132 KV, 430 sub stations of 66 KV and 93 sub stations of 33 KV in the State.

2.11 Department of Employment, Punjab had a reservoir of 4,62,952 unemployed persons with different levels of education and experience as on 30th June, 2006, which decreased to 4,39,401 as on 30th June 2007 and number of educated unemployed persons have decreased from 3,57,913 to 3,40,687 during the same period. But these figures do not accurately mirror the unemployment situation in Punjab as they pertain to only those unemployed persons who register with the employment exchanges in search of assistance in finding gainful employment. In addition, there may be large number of persons who have not got their names registered with the employment exchanges and those who might have registered because they are looking for a better employment prospect through the efforts of employment exchanges. But since these are the only agencies, which maintain record of unemployed, figures of the Department of Employment, have to be relied upon.

Due to Government's policy of restructuring of the departments in the public sector, certain posts have been abolished. Due to the liberal and motivational Industrial Policy of Govt. of Punjab, number of units established in private sector have increased to 3714 as on 30th September, 2006 as compared to 3267 as on 30th September, 2005.

Placement in the private sector can also be tapped well by strengthening and modernizing the infrastructure of the Department so that it can provide requisite manpower to the private sector. For this a scheme of computerization of Employment Department has been technically sanctioned by Department of Information Technology and required software is being prepared by NIC. On approval, it will be implemented throughout Punjab which will enable candidates and employers to avail of employment schemes through internet.

Prospects

2.12 The State is facing a difficult fiscal situation. The revenue receipts of the State are not keeping pace with the fast growing revenue expenditure. The revenue deficit of the State has increased from Rs. 1240.25 crore in 2005-06 to Rs. 1748.69 crore in 2006-07 (without taking into account the grant-in-aid on account of waiver of Special Term Loans received from Govt. of India). The fiscal deficit has also gone up from Rs. 2653.97 crore in 2005-06 to Rs. 4383.58 crore in 2006-07. The State Govt. is, however, taking steps to control the revenue deficit. As per the Budget Estimates 2007-08, it is expected to come down to Rs. 1429.49 crore in the current year.

2.13 The State is facing a burgeoning debt burden. The State's borrowings have increased alarmingly on account of its requirements to fund the non-plan and plan expenditure. The total debt stock at the end of the fiscal 2006-07 was Rs. 48344 crore. Increase in debt has also led to increase in interest outgo, which has gone up from Rs. 3715.16 crore in 2005-06 to Rs. 4151.78 crore at the end of 2006-07 and will further increase in the current year. However, the State is committed to restore fiscal health of the State and keep the debt under control through prudent debt management.

2.14 Punjab had made considerable progress in food grains production. The State has contributed 69.5 lakh tonnes of wheat and 78.3 lakh tonnes of rice to the central pool in 2006-07. The production of wheat and rice during 2006-07 was 145.96 and 101.38 lakh tonnes respectively.

In order to improve the sustainability of paddy-wheat system being practised by the farmers in the state, stress was laid on popularization of low water conservation techniques specially, zero tillage technology, raised bed plantations and sprinkler irrigation, etc. The zero tillage technology has been adopted by the farmers on a large scale, which not only saves money and power but also leads to increase in yield. It helps farmers in saving Rs. 2000/- per hectares on account of diesel alone due to timely sowing. Due to its benefits, wheat area under zero tillage which was only 750 hectares in 2000-01 has increased to 5.35 lakh hectare during Rabi in 2006-07.

The judicious use of ground water is the top priority of the state to conserve its natural resources. The farmers under Micro-Management Water Plan scheme are provided subsidy for adopting Zero Till drill and Strip-Till drills. There are 2630 sprinklers and 4452 drip irrigation units in the State as per 2000-01 minor irrigation census. However, compared to States of southern India, Punjab is far behind in the use of water efficient Irrigation Technologies.

2.15 Under the Horticulture programme in the State, an area of 2,25,000 hectares has been brought under Horticulture crops up to 31st March, 2007. An additional area of 4000 hectares under different fruits and 5000 hectares under vegetables has been targeted during 2007-08. To improve the quality of the Perlette variety of grapes by applying improved techniques like brushing, girdling and Gibberalic acid treatment, etc. an area of 680 acres was covered for which financial help to the tune of Rs. 4.25 lakh was given to grape growers. Further 16.08 lakh good quality nursery fruit plants were distributed from the Government as well as private registered nurseries in the State. To establish new orchards, an amount of Rs. 5.97 lakh was disbursed through the Punjab State Cooperative Agriculture Development Bank (PADB) and other commercial banks in the form of institutional loans. A quantity of 25,292 Qtls. of Potato Seed and 336 Qtls. of other vegetables seeds were produced in 10 Government Vegetable Seed Farms during 2006-07.

2.16 Punjab Agri Export Corporation Limited (PAGREXCO) has emerged as a nodal entity for coordinating horticultural and agri processing and export activities in the State. The activities handled by it are as under:

Juice Dispensing Activity: 99 juice dispensing units are in operation to promote horticultural and agro based industries.

Corpus Fund: The State Government created a corpus fund for implementation of specific schemes for the promotion of agri exports from the State including financial assistance to exporters/growers in infrastructure, transport etc, to promote research & development in horticulture/agriculture and to promote and provide financial assistance for creation of Cool Chain Infrastructure. Under this scheme, the corpus fund has provided the financial assistance to 9 cold stores and subsidies worth Rs. 465.00 lakh have been given upto 2006-07 in the State of Punjab.

Food Park : PAGREXCO set up first Food Park in joint sector with M/S Idma Laboratories under the name and style of Punjab Agri Food Parks Limited in district Fatehgarh Sahib at a project cost of Rs. 15.10 crore.

Food Marts: It was proposed to set up refrigerated Food Marts at strategic locations in major towns in the State of Punjab where fresh sorted & graded fruits & vegetables as well as processed fruit & vegetable products like juices, concentrates, tinned fruits, pickles etc, will be sold. Eight sites have been allotted to PAGREXCO in Sectors 53,54 & 55 at Mohali for setting up Food Marts.

Punjab Small Farmer's Agri-Business Consortium (PSFAC): The function of PSFAC is of catalytic agency to promote agri-business activities in the State of Punjab. It provides share capital up to 50% to the small ventures of processing for the produce of the small/marginal farmers. Till date PSFAC has provided venture capital assistance of Rs. 75.00 lac to Punjab Agri Venture Limited, a joint sector Company of PAIC. The request of Satnam Agri Venture, another joint sector Company of PAIC for release of venture capital assistance is pending with PSFAC. The Councils had submitted project profiles with reference to 5 projects. They have been requested to submit detailed project reports as required by PSFAC.

2.17 The Punjab Dairy Development Board has been established under Punjab Dairy Development Board Act, 2000 with the objective of providing milk producers with the opportunities of getting a fair return for their labour and cost and to improve the profitability of the dairy industry of the State and to frame policies and issue instructions for safeguarding the interest of the milk producers, milk processors, dairy markets and consumers. It is an apex body for planning, organizing and implementing the programmes of dairy development so as to promote dairy sector on modern, scientific and commercially viable lines to enhance the quality of milk and dairy products, make dairying a viable alternative vocation in the process of diversification of agriculture and source for the transformation of farmers economy.

During the year, the department has concentrated on strengthening of infrastructure for training and quality control on milk and cattle feed. Infrastructure for 45 days Dairy Entrepreneurship Training was provided at all the Dairy Training and Extension Centres of the department and a training named "Automatic Milk Analyzers" also provided to all the districts to strengthen the Milk Consumer Awareness Campaign. Quality Control Laboratory at Sangrur has provided equipment for assessing various contents in feed samples and for detecting Aflatoxin.

The main focus had been to motivate farmers to set up commercial dairy farms of 20 and more milch animals with proper housing and feeding facilities. During the year 2006-07, 1522 dairy farms/units were set up in all the 20 districts of the state. The measure resulted in providing direct and indirect employment to 2435 persons. For the year 2007-08 a target of setting up of 1500 units has been fixed and direct and indirect employment will be provided to 2400 persons. It is envisaged to motivate dairy farmers for value addition to milk by imparting training to them to convert milk into paneer, lassi, makhan at farm level besides training in management of animals.

2.18 For providing efficient and effective veterinary services with scientific methods to the livestock, a network of 1367 veterinary hospitals and 1485 veterinary dispensaries have been established upto 30th September, 2007. Besides this, 10 district level veterinary polyclinics have been set up for providing specialized multidisciplinary veterinary services to the precious livestock in the State. A Regional Disease Diagnostic laboratory has been set up in the existing premises of Animal Health Institute, Jalandhar for providing accurate and latest timely diagnostic facilities to help the veterinarians to administer accurate type of treatment of precious livestock of Northern States. The Government also established Guru Angad Dev University of Veterinary and Animal Sciences at Ludhiana.

2.19 To encourage a blue revolution, an area of 1052.78 hectares was brought under fish culture against the target of 1048 hectares during the year 2006-07. During the year 2007-08 upto 30th September, 2007 an area of 697.65 hectares has been brought under pisciculture against the target of 1050 hectares.

2.20 For the promotion of Mushroom, 42645 spawn bottles were produced and supplied to 10146 families in 407 adopted villages under door to door cultivation of mushroom campaigns. Under Sericulture's scheme, 26,327 Kg. cocoons were produced and 1.00 lakh mulberry plants were supplied to the silk worm rearers in the sub-mountain districts of Ropar, Hoshiarpur and Gurdaspur during 2005-06.

2.21 Under the refinance support of National Bank for Agriculture and Rural Development (NABARD), the Punjab State Co-operative Agricultural Development Bank has advanced loans amounting to Rs. 378.26 crore during the year 2006-07. An amount of Rs. 117.54 crore has been advanced upto 30.9.2007 as against the target of Rs. 417.25 crore during the year 2007-08.

2.22 The Punjab Small Industries and Export Corporation (PSIEC) has so far developed 38 Industrial Focal Points in 28 towns in the state, where 11,059 plots of various sizes have been developed, out of which 9,339 plots have been allotted upto 31.3.2007. The development work of Amritsar Phase-III is in progress. Apart from this, under Industrial Housing Scheme a total number of 2,892 residential plots of various sizes have been developed with the approval of the State Government. Out of these, 2,387 plots have been allotted upto 31.3.2007 in existing Focal Points.

2.23 The role of the Punjab State Industrial Development Corporation Limited (PSIDC), a prime organization of the State Government for the promotion of large & medium scale industries has declined overtime. During 2006-07, one industrial project, which was partially commissioned in 2005-06, had started commercial production . This project involved a capital outlay of Rs. 27 crores and employment potential for about 250 persons. Another project, which was also partially commissioned in 2005-06 had started commercial production on 31.10.2007 i.e. during the year 2007-08. This project involved a capital outlay of Rs. 25 crores and employment potential for about 250 persons.

2.24 Punjab Information & Communication Technology Corporation Limited. (Punjab Infotech) earlier known as Punjab State Electronics Development & Production Corporation Limited was incorporated in 1976. Punjab Infotech is a state Government undertaking engaged in the promotion of Information Technology, I.T.Enabled Services, Communication and Electronics industry in the state of Punjab. The corporation has developed Mohali as a hub of Electronics and Information Technology Industry. Various prestigious National and International companies like Quark city, Dell, INFOSYS, Semi-conductor Complex Ltd., Godrej-GE and PUNCOM have their presence in Mohali.

Punjab Infotech is also committed to take Information Technology to the grassroots in Punjab. More than 140 franchise centres of CAL-C (Centre of Advance Learning in Computers) are already providing education in the field of Computer Software and hardware all over Punjab and many more are in the offing. To fulfil the growing need of trained manpower for ITES Sector Industry, Punjab Infotech has also initiated establishment of BPO (Business Process Outsourcing) Training Centres in Punjab.

There has been tremendous growth in software export from Punjab region recording an increase from Rs. 271.66 crores in 2004-05 to Rs. 420.15 crores in 2005-06 and Rs. 500.38 crores in 2006-07. Twenty four Software Export units have been registered under STPI scheme in Mohali during 2006-07 raising total number of units to 260. Government of India has sanctioned another STPI centre which is proposed to be set up at Patiala.

QUARK Media House, USA, has made Punjab as its Indian base is already operating R&D Centre in Mohali having an area of 46 acres for office space with a team of more than 600 IT professionals. This infrastructure would attract fresh investments by the knowledge Industry creating employment potential for more than 7000. Quark Media House alone has contributed Rs. 95.97 crores to Foreign Exchange earning from the state during the year 2006-07. E2E Serwiz Solutions of Tata group, Reliance Infocomm, Hutchison Eschar Telecom, Rakhra Technologies and Dell International Services have also started their operation in Punjab in the areas of IT, ITES and Telecommunication which are likely to generate huge employment opportunities. SME Business Services Ltd., a joint venture company of Punjab Infotech has also initiated its operations in Mohali to assist small and medium enterprises in increasing the export of their products.

Punjab has realized that both BPO and ITES industry are the potential sectors most suitable for the state and it has great potential to substantially increase its share of contribution in the total BPO revenue. During 2006-07, Punjab's BPO industry has contributed significantly with over 7000 professionals working in this sector in the State and quite a large number of professionals from this region are working in BPO companies located in Gurgaon, Bangalore, Hyderabad and other ITES centres. Through its ITES policy and initiatives, Punjab has positioned itself to be the defacto BPO destination in India and capture a large portion of India's BPO and ITES opportunities by strengthening Punjab's value proposition. Towards this end, Government of Punjab has developed its investor focused ITES and IT industry.

2.25 The value of commodities exported from the State during the year 2004-05 and 2005-06 was worth Rs. 7,914.35 crore and Rs. 9,655.91 crore respectively. During the year 2006-07, exports were to the tune of Rs.11,797.68 crores, an increase of 22.18%.

SECTORAL ANALYSIS

AGRICULTURE

'If agriculture goes wrong, nothing else can go right'

Prof. M. S. Swaminathan

Punjab has played a vital role in transforming the country's image from a food grain deficit nation to a self sufficient and stable economy. Agriculture continues to be an important driver, in State economy, as according to quick estimates, it has contributed 20.65% to Gross State Domestic Product at constant prices (1999-2000) during 2006-07 and, as per 2001 census, around 39% of the working population of the State is employed in this Sector.

1.2 There is no more scope to increase area under agriculture in the State as it has already reached at saturation level where almost 98.9% of cultivable land is under plough. To overcome this problem, it has been observed that diversification in the farm sector is need of the hour. It is envisaged so as to achieve some long term benefits as: optimum utilization of natural resources especially soil and water, maintaining sustainability in ecological and environmental field; and stability in productivity and income, etc.

Area under Crops

1.3 During the year 1970-71, the area under cultivation was 40.53 lakh hectares, which increased to 41.84 lakh hectares in 2006-07, showing an increase of 3.2 %. Cropping intensity, which reveals percentage of gross area sown to net area sown, enhanced from 140 in 1970-71 to 188 in 2006-07. The present agriculture cropping pattern in the State is dominated by the wheat- paddy rotation causing degradation in soil fertility and fall in the underground water table. Wheat and paddy cover major portion of the gross cropped area as area under these two crops has increased to 77% in 2006-07 from 47% in 1970-71. However, area under wheat has decreased slightly from 34.68 lakh hectares in 2005-06 to 34.67 lakh hectares in 2006-07 showing a decrease of 0.03% which is expected to increase to 34.80 lakh hectares during 2007-08(P). Similarly, the area under Paddy has decreased from 26.42(P) lakh hectares in 2005-06 to 26.21 (P) lakh hectares in 2006-07 showing a decrease of 0.8%. The area under paddy is expected to be 26.17 lakh hectares in 2007-08(P) (Table 1.1).

Agricultural Production

1.4 The total food grains production in Punjab has increased significantly over the last few decades, especially in the post Green Revolution period. In 1970-71, production of food grains was 73.05 lakh metric tons, which increased to 253.09 lakh metric tons in 2006-07(P) registering more than three fold increase. At the beginning of the decade i.e. in 1990-91, production of food grains was 192.18 lakh metric tons. Wheat and rice played a major role in pushing up agricultural

production. The production of rice has increased from 65.06 lakh metric tonnes in 1990-91 to 101.38 lakh metric tonnes in 2006-07 (P) showing an increase of 56 percent. Similarly, the production of wheat has increased from 121.59 lakh metric tons in 1990-91 to 145.96 lakh metric tons during 2006-07(P) registering an increase of 20% (Table 1.2).

1.5 The production of sugarcane (in terms of Gur) increased from 4.86 lakh metric tons in 2005-06 to 6.02 lakh metric tons in 2006-07 (P) showing an increase of 23.9%. It was 6.01 lakh metric tons in 1990-91. The production of oil seeds has shown a decreasing trend from 0.91 lakh metric tons in 2005-06 to 0.78 lakh metric tons in 2006-07 (P). The decrease in the production of oil seeds is mainly due to the decrease in the area under oil seeds. The other food grain crops in the State are maize, bajra, barley, gram and pulses whose share in total food grains is just 2.27 percent in 2006-07. The production of cotton (cleaned) increased from 23.95 lakh bales in 2005-06(P) to 26.78 lakh bales (P) in 2006-07 showing an increase of 11.82%. The increase in production is mainly due to increase in area and yield of this crop (Table 1.2).

1.6 The Index of Agricultural Production (all commodities) rose from 269.55 in 1990-91 to 366.21 during 2006-07(P) showing an overall increase of 35.86%. (Table 1.3)

1.7 The production of food grains is likely to be 256.81 lakh metric tonnes in 2007-08(P) as against 253.09 lakh metric tonnes production in the previous year. The production of rice is expected to increase from 101.38 lakh metric tonnes in 2006-07(P) to 104.39 lakh metric tonnes in 2007-08(P) and the production of pulses is likely to increase from 0.24 lakh metric tonnes in 2006-07 (P) to 0.26 lakh metric tonnes in 2007-08(P). Similarly, the production of sugarcane(Gur) is also expected to increase from 6.02 lakh metric tonnes in 2006-07(P) to be 6.95 lakh metric tonnes (P) in 2007-08 (Table 1.2).

Yield Rates of Principal Crops

1.8 Yield rates in Kgs per hectare of various crops during 2006-07(P) were as follows: wheat 4210, rice 3868, maize 3123, gram 1010, sugarcane (Gur) 6083, cotton (American) 763, cotton (desi) 531, rape seed and mustard 1119, groundnut 865 and sunflower 1500 (Table 1.4).

High Yielding Varieties

1.9 During the year 2006-07, 100 % area of wheat, rice and bajra and 95% area of maize were under high yielding varieties (Table 1.5).

Fruits and Vegetables

1.10 During the year 2006-07, 0.57 lakh hectares were under fruits. Kinnow, orange, malta, lemon, guava, pear, mango and grapes are the main fruits grown in Punjab. Total production reported under these fruits 8.31 lakh metric tons for the year 2006-07.

1.11 The total area under all vegetable crops increased from 1.06 lakh hectares in 2005-06 to 1.10 lakh hectares in 2006-07 showing an increase of 3.8%. Potato, with an area of 0.76 lakh hectares in 2006-07, is the major vegetable crop of the State. The integration of fruits and vegetables production with their processing will not only add value to the crops of farmers but will also open up big employment opportunities in the State.

Irrigation

1.12 The State is being served by the excellent net work of irrigation facilities. Canals and tubewells are the main sources of irrigation. In the State, 97.5% of the net area sown and 97.4 percent of gross area sown was irrigated in 2006-07. Irrigation intensity¹ during this period was 188 though the State is facing a problem of declining water level. There is an urgent need to optimize the utilization of available surface water through augmentation of the old canal system (Table 1.5).

Consumption of Fertilizers

1.13 Fertilizers, the most important component of new agrarian technology, play a very important role in enhancing the agricultural production in the State. Since the introduction of high yielding varieties, the consumption of chemical fertilizers has been increasing steadily. Total consumption of NPK in Punjab has increased from 12.20 lakh nutrient tonnes in 1990-91 to 16.92 lakh nutrient tonnes in 2006-07. Consumption of chemical fertilizers (NPK) per hectare of gross cropped area has also increased from 163 Kgs in 1990-91 to 215 Kgs per hectare in 2006-07. The use of bio-fertilizer is being made popular among the farmers with the efforts of State Govt. (Table 1.5).

Contribution to Central Pool

1.14 Punjab leads other States in terms of contribution of wheat and rice to Central Pool. It contributed 75.3 percent of wheat and 31.2 percent of rice to Central Pool in 2006-07 (P). The total contribution of wheat and rice to the Central Pool has increased from 115.6 lakh tonnes in 1990-91 to 147.8 lakh tonnes during 2006-07 (P) consisting of 69.5 lakh tonnes of wheat and 78.3 lakh tonnes of rice (Table 1.6).

Marketing and Storage Facilities

1.15 Marketing and storage facilities are crucial components of post harvest technology. As on 31st March, 2007 there were 145 regulated markets in Punjab. The average number of villages and area served per market was 85 and 347 (sq. kms.) respectively in 2006-07. The total storage capacity for foodgrains decreased from 192.45 lakh tonnes in 2005-06 to 185.20 lakh tonnes in 2006-07 which comprises of 139.22 lakh tonnes of covered and 45.98 lakh tonnes of open capacity (Table 1.7).

¹ $\frac{\text{Gross irrigated area}}{\text{Net irrigated Area}} \times 100$

Net irrigated Area

Livestock and Poultry

1.16 Livestock also plays an important role in the economy of the State which contributed 10.66% to the Gross State Domestic Product (GSDP) at constant (1999-2000) prices in 2006-07(Q). The per capita availability of milk in the State was 939 grams per day in 2006-07. There are 59 milk plants and chilling centers in running condition in the State. The production of poultry eggs was 3774 million in 2006-07.

Crop Diversification

1.17 After pioneering the Green revolution, Punjab has taken crop diversification and grown-to-order contract farming to new, successful dimensions. Diversification to high value and less water intensive crops started with introduction of high yielding varieties of seed of alternate crops like Basmati, Maize, Moong during Kharif season and Rape seed Mustard(Hyola), Sunflower, Malting Barley, Durum Wheat and Spring Maize during Rabi in 2002 with an area of 22312 acres, in Hyola, Sunflower, Malting, Barley and Maize . Detail information is given in table no. 1.8.

1.18 During 2003-04 an area of 1.87 lac acres, during 2004-05 an area of 2.45 lac acres and during 2005-06 an area of 2.16 lac acres, during 2006-07 an area of 2.37 lac acres was brought under the identified Rabi and Kharif crops. The area under the programme has been going up and during the year 2007-08 an area of 3.43 lac acres is proposed to be brought under the identified crops. Till date more than 9 lac acres has been brought under Contract Farming touching 1 lac farmer families.

With introduction of new crops, the most critical aspect is to win faith/confidence of the farmer, which is being done by assuring him of guaranteed buy back of his produce. The farmers are given the option for fixed price/market related price contract for buy back. Punjab Agro Food grains Corporation(PAFC) presence in the market improves the prices thereby the contracted farmers get assured price and non-contracted growers also benefit from the improved prices in the mandis.

In order to ensure availability of quality seeds PAFC have tied up with seed companies of repute namely Advanta, Pioneer, Monsanto, Syngenta etc. and brought high yielding varieties of Maize, Sunflower, Basmati, Barley and Hyola etc. Long-term arrangements are being made to ensure sufficient quantity and quality of seed being available to the farmers.

"The most important single factor contributing towards economic growth is availability of power."

Ruddar Dutt

Energy is one of the prime movers of an economy. Adequate and reliable availability of power is indispensable for sustained growth of the economy. Renewable and non-renewable sources of energy are the two constituents of energy. Renewable sources of energy include hydro-power, fuel wood, bio-gas, solar, wind, geo-thermal and tidal power. Non-renewable sources of energy include coal, oil and gas. As there are no coal mines or oil wells, geo-thermal and tidal power available in Punjab, the State is dependent mainly on thermal, hydel and solar power.

2.2 Energy in the form of electricity is a crucial input in the process of economic development. The performance of all important sectors of the economy ranging from agriculture to commerce and industry depends on the availability, cost and quality of power. To meet the rising electricity demand, optimum utilization of the power generated, substantial reduction of transmission and distribution losses, maximizing generation from the existing capacity is utmost necessary. The main sources of power in the State all along have been hydro electric power and thermal power. Three perennial rivers flow through the State and these along with falls on the canals are being exploited to generate electricity. For thermal power, the State has three power stations at Bathinda, Ropar and Lehra Mohabbat. Rice straw plant of 10 MW at Jalkheri has been leased out w.e.f. 24.7.02. For thermal power, coal has to be transported from distant places. As most of the days are sunny during the year, therefore, the scope for solar energy is very wide in the State. Bio-gas can also meet the requirements of rural people to some extent. So there is a need to explore new avenues like nuclear power, wind power and strengthening of solar power system to generate energy.

ELECTRICITY

Installed plant capacity

2.3 The installed plant capacity for electric power generation in the State is 4626 MW in 2007-08 (R.E) as compared to 4375 MW during previous year. Respective figures for Steam and Hydro are 2370 MW and 2256 MW respectively, in 2007-08 against 2120 MW and 2255 MW in the previous year.

Plant load factor

2.4 Thermal power plants are expected to generate a plant load factor of 90.41 % during 2007-08 (RE) as against 85.00 % during 2006-07.(Table 2.2)

Electrical energy availability

2.5 The total energy availability in the State is estimated to 41739 Million KWH during 2007-08 (RE) against 37691 Million KWH during 2006-07. During 2007-08 (RE) the generation of electricity from Hydro and Steam /Thermal plants has been targeted at 9230 Million KWH and 15659 Million KWH respectively. The anticipated purchase from other power plants is expected to be 16850 million KWH (Table 2.3).

2.6 Hydel power development constitutes a major thrust area in the energy development programme. In this sector, micro hydel power development is not only economical but also the most environment friendly renewable energy programme. State is taking advantage of the available mini falls on the canals to tap this source to good effect. During 2007-08, the target for generation of 8 million KWH of electricity from micro hydel power has been fixed.

Electrical energy sold

2.7 During 2007-08, 65.68 % of total energy sold is expected to consume by Industries and Agriculture sectors as compared to 66.33 % in the previous year. Percentage of energy sold to different categories of consumers is given in table 2.4.

Average revenue realised per unit

2.8 While comparing the cost of generation of electricity per unit with the average revenue per unit during recent years, it is evident that the Punjab State Electricity Board is facing per unit losses. Per unit average revenue and cost during different years is given in the following table.

Revenue / Cost per unit of electricity		
Year	Average Revenue per unit (Rs.)	Average Cost per unit (Rs.)
1999-2000	1.62	2.36
2000-2001	2.07	2.93
2001-2002	2.17	3.26
2002-03	2.36	3.16
2003-04	2.55	2.96
2004-05	2.49	3.37
2005-06(A)	3.10*	3.28
2006-07(A)	2.95**	3.75

* Rate has been worked out after taking into account AP subsidy and SC,DS subsidy.
** Rate has been worked out after taking into account subsidy for domestic and agriculture consumers and subsidy of earlier years.

2.9 The average revenue realized per unit during 2007-08 IRD for domestic, industrial, public lighting and commercial consumers is expected to be Rs. 2.81, 3.98, 4.43 and Rs. 4.41 respectively against Rs. 2.71, 3.68, 4.38 and Rs. 4.43 respectively in 2006-07.(Table 2.5)

Tubewells energized

2.10 High yielding varieties of seeds and use of chemical fertilizers have generated a great demand for irrigation facilities. The increasing demand is being met by energising more tubewells/pumping sets. As many as 38930 tubewells were energised during 2006-07 thus bringing the cumulative number of energised tubewells to 970139 in the state. The year-wise data regarding tubewells energised is given in Table 2.6.

Transmission and Distribution Losses

2.11 Transmission and distribution is another area where special focus is needed. As per estimates of Punjab State Electricity Board, transmission and distribution losses (Technical & Non Technical) were 25.07 % and 23.92 % during 2005-06 and 2006-07 respectively. These are estimated to decline to 22.70 % during 2007-08. There is vast scope to curb these losses in the State. The energy saved from such losses will increase its availability.

Consumption of Petroleum Products

2.12 The consumption of petrol in 2006-07 (P) was 444135 M Tonnes which was 0.82 % more than that of 2005-06(P). The consumption of high speed diesel in 2006-07 (P) was 2486121 M Tonnes which was 1.33 % more than that of 2005-06(P). The consumption of kerosene oil slightly increased in 2006-07(P) by 0.04 % as compared to previous year. The number of LPG connections as on 31st March has increased from 40.87 lakh in 2005-06(P) to 44.43 lakh in 2006-07(P) reflecting an increase of 8.71 % (Table 2.7).

Bio-gas Plants

2.13 Bio-gas plants not only provide energy in a clean and non polluted form in rural areas but also produce nitrogen enriched manure for increasing crop production. During 2006-07, Department of Agriculture, Punjab and Punjab Energy Development Agency has installed 289 and 1500 Bio-gas Plants respectively. The year-wise information in this context is given in (Table 2.8).

Solar Thermal System

2.14 Solar Energy Programme is aimed at supplementing thermal energy requirements by harnessing solar energy at different temperature by directly converting it into heat energy. 500 one light and one fan Domestic Home Light System (D.H.L.Ss), 500 two lights DHLsS, 40 one light DHLsS and 750 Solar Street Lights are installed by Punjab Energy Development Agency during 2006-07 (Table 2.9).

'Industry is the soul of business and the keystone of prosperity'

Charles Dickens

Industrial Sector plays an important role in the Economic Development of a country. This sector contributed 14.49% (Q) of the Gross State Domestic Product for the State of Punjab during 2006-07. Although Punjab is primarily an agrarian state, yet its future lies in the development of industry mainly through development of agro- based, service and knowledge based industries. During the past few years, certain industries have been feeling the pressure of the liberalized economic regime as a result of which declining trend has been observed in the industrial growth as there are lesser incentives in Punjab as compared to neighbouring states of Himachal Pradesh & Haryana. Keeping this in view, State Government is in the process of finalising new Industrial Policy in consultation with United Nations Industrial Development Organisation (UNIDO) specifically to suggest policy interventions required for boosting industrial development in the State.

The Department of Industries & Commerce has also streamlined the system of approval and monitoring of mega projects in a time bound period as a result of which, 264 Mega Industrial Manufacturing, Industrial Park, Multiplex and Hotel Projects with proposed investment of Rs.60065.12 crore have been approved by State Government for implementation during 2007-08 (upto 31st Dec 2007). 9 more new manufacturing mega projects with investment of about Rs.1401 crore have been approved by Empowered Committee during 2007-08 (upto 31st Dec 2007).

Large and Medium Scale Units

3.2 There has been greater emphasis on technical and professional education in the State and every year a large number of professionally qualified persons are joining the skilled work force. In view of the large turn out of the technically and professionally skilled manpower, there has to be a strong linkage between educational institutes and the industrial sector. Large and Medium units have more potential to absorb technically trained and skilled manpower. Moreover, working conditions and emoluments, etc. are also more attractive and acceptable for the rural Punjabi youth as compared to small scale units.

There were 525 large and medium scale units during the year 2005-06, with a fixed investment of Rs. 24134 crore which provided employment to 2.13 lakh persons with a turnover of Rs. 36774 crore. This number increased to 586 units with a fixed investment of Rs. 25000 crore which provided employment to 2.31 lakh persons with a turn over of Rs. 37500 crore during

the year 2006-07 (P). It is expected that the number of these units are likely to be increased to 611 in the year 2007-08 (P) with a fixed investment of Rs.25500 crore which will generate employment for 2.35 lakh persons with an estimated output of Rs.39000 crore.

Small Scale Units

3.3 Industrial Scenario in Punjab is dominated by Small Scale Industrial units. The promotion of small scale industries has been regarded as an important element of the development strategy. Many programmes and policies have been formulated overtime to protect and promote small scale industry in the State. The main emphasis of the various industrial policies have been on the grant of subsidies/incentives to various industrial units. During the year 2005-06, there were 204522 Small Scale Units with a fixed investment of Rs.5106 crore which generated employment to 9.51 lakh persons with a production value of Rs.30874 crore. This number increased to 205222 units with a fixed investment of Rs.5500 crore which provided employment to 9.64 lakh persons with the production value of Rs. 35000 crore during the year 2006-07(P). During the year 2007-08 (P) the number of these units are expected to increase to 206222 with a fixed investment of Rs.5700 crore which will provide employment to 9.73 lakh persons with a turnover of Rs.38000 crore.

The Punjab State Agro Industries Corporation (PAIC)

3.4 Agro-processing Industry in Punjab is presently confined to low value addition items like oil extraction, manufacture of bakery items, milling etc. The major reason for absence of high value addition food processing is that it requires major investment in infrastructure in terms of cold chains, processing houses etc. Now private investors have started taking the initiative to create such infrastructure themselves.

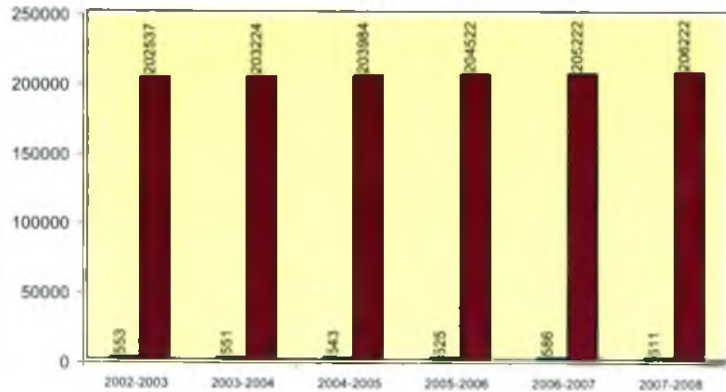
During the year 2005-06, three agro-based projects had been set up in the state with the cost of Rs. 21.62 crore which provided employment to 225 persons. In 2006-07, one project namely International Fresh Farmproducts (India) Ltd. had also been set up with the cost of Rs. 9.25 crore which provided employment to 200 persons. PAIC had contributed Rs. 0.21 crore in this project. During 2007-08 three projects are likely to be set up with the cost of Rs. 154.75 crore and will provide employment to 525 persons for which PAIC will contribute Rs. 10.21 crore.

Punjab Information & Communication Technology Corporation (INFOTECH)

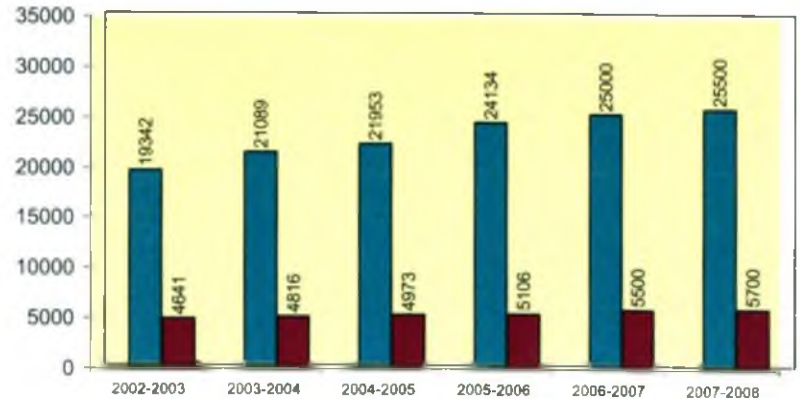
3.5 Information Technology is an area where Punjab has an advantage over many other destinations because it offers a better quality of life. Punjab was not able to attract much investment in this field over the past few years because of competition from better established centers like Bangalore, Hyderabad and Chennai. With the saturation of infrastructure at these

DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL SECTOR

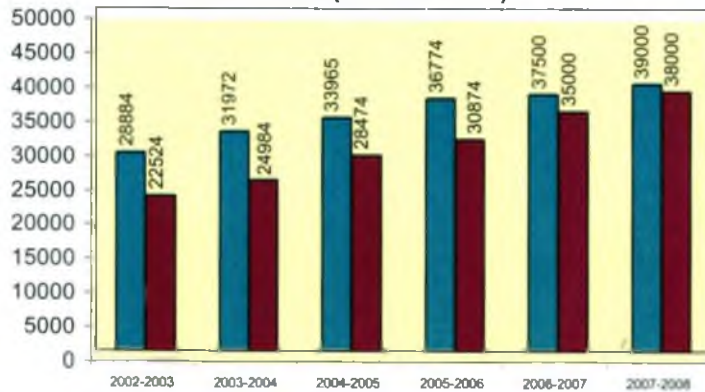
Unit (No.)

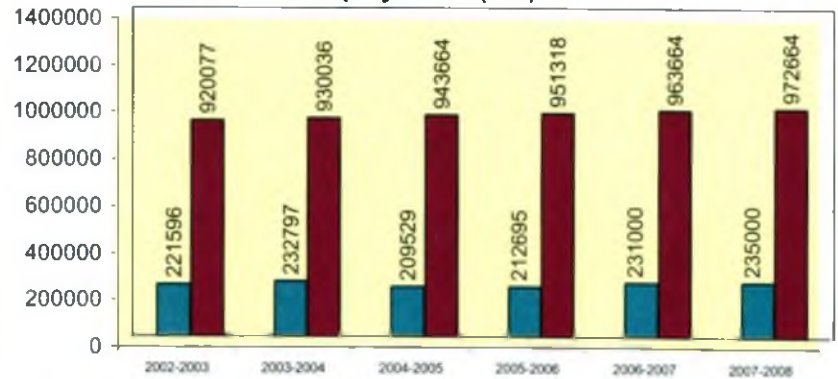
Investment (Rs. In Crores)

Production (Rs. In Crores)

Employment (No.)

 L/M

 SSI

places. major I.T. companies are looking for alternate destinations and Punjab has been on the priority list of many of them. DELL Computer have already started their operations from S.A.S. Nagar (Mohali) in a state-of-art park being developed by another I.T. Company, namely Quark Media House Pvt. Ltd. TCS & WIPRO are also setting up their facilities at Mohali.

During 2005-06, the Corporation has implemented six projects with a cost of Rs. 224.00 crore which provided employment to 1750 persons. In 2006-07, the Corporation has implemented two projects with the cost of Rs.82.00 crore and provided employment to 1000 persons. During 2007-08, against the fixed target to invest Rs. 50.00 crore and providing employment to 1000 persons , the corporation has invested Rs.30.00 crore and provided employment to 350 persons.

Punjab State Industrial Development Corporation (PSIDC)

3.6 The Punjab State Industrial Development Corporation plays an important role for the promotion of large and medium scale industries. One project dealing in fresh frozen meat namely M/S MK Overseas Limited, New Delhi had been set up by the PSIDC during 2006-07 with a cost of Rs.27.00 crore which provided employment to 250 persons. During 2007-08, one project of fresh frozen meat M/S. Abott Cold Storage Pvt. Ltd. which was partially commissioned during 2005-06 has started commercial production as on 31.10.07. This project has been implemented at cost of Rs.25.00 crore and provided employment to 250 persons.

3.7 The biggest single project in the State is Guru Gobind Singh Refinery at Bathinda being implemented jointly by the Hindustan Petroleum Corporation Ltd. and Mittal Group of Industries. The investment within Punjab is nearly Rs.19,000 crore. The proposed capacity is 9 million tonnes per annum. Implementation of the Refinery has been on hold for quite some time but now the State Government has pursued the matter with Government of India and the project is under implementation with NRI Shri L. N. Mittal becoming a stake holder in this flagship industrial project.

Punjab Small Industries and Export Corporation (PSIEC)

3.8 Punjab Small Industries and Export Corporation is a Nodal Agency for promotion of exports and nominated agency for the implementation of Central Government Scheme known as Assistance to State for Development of Export Infrastructure and Allied Activities (ASIDE). Upgradation of infrastructure like roads, street lights, sewerage, water supply etc. is being undertaken at Industrial Focal Points by the PSIEC. An amount of Rs.45.00 Crore is being provided to Punjab Small Industries & Export Corporation for this purpose during the current financial year. It is also proposed to implement Common Infrastructure Maintenance Act, under which Representatives of Industry from Focal Point will be involved in maintenance of the infrastructure in their Focal Point / Industrial area. In order to make available developed land to industrial units, a new Industrial Focal Point is proposed to be set up on 194 acres of land on Kapurthala-Subhanpur road.

Apart from above, the Apparel Exporters Association of Ludhiana (APPEAL) in association with PSIEC is setting up an Apparel Park at Ludhiana at a total cost of Rs.42.00 crore.

The value of commodities exported from the State during the year 2006-07 has increased to Rs. 11797.68 crore from Rs.9655.91 crore in 2005-06.

3.9 Government of India has notified two Special Economic Zones (SEZ) in Punjab, one of which is for Pharmaceutical at Mohali and another for IT at Mohali. Formal approval has been granted to other four SEZ projects for Engineering, Textile and IT. In addition, approval has also been granted to nine other SEZ projects in principle. State Govt. is in the process of formulating the State SEZ Act to further facilitate the implementation and grant of various concessions to SEZ projects.

Punjab Financial Corporation (PFC)

3.10 Punjab Financial Corporation provides medium and long term loans to the entrepreneurs for assisting small, medium and large-scale units in the creation of fixed assets. The Corporation has sanctioned loans amounting to Rs.0.26 crore for one Industrial unit during the year 2006-07. A target to sanction an amount of Rs.60.00 crore has been fixed during 2007-08 for this purpose.

State Index of Industrial Production (IIP)

3.11 The State Index of Industrial Production (IIP) (base 1993-94=100) for registered working factories compiled on the basis of 574 responding units has recorded a marginal increase of 1.51 percent during 2006-07 over the previous year.

Industrial Production of selected items:

3.12 The production of selected items for registered Industrial units with base year (1993-94=100) is given in table 3.3. The production of items such as desi ghee, mustard/rape seed oil, sugar, milk powder, milk (all kinds), rice (all kinds), cattle feed, urea 'N' content, country wine, indian made foreign liquor, cotton yarn, woolen yarn, woolen hosiery, bar and rods and cycle / rickshaw tyres showed an increase in the year 2006-07 over the year 2005-06. However, production of items, viz biscuits, vanspati ghee, cotton cloth, angle channel and sections and footballs recorded a fall during 2006-07 as compared to the previous year.

EMPLOYMENT

“Generation of jobs for those who are now unemployed and those who will join the labour force in future years is only one, albeit important, aspect of the development challenge.”

Michael P. Todaro

The generation of new employment opportunities has always remained a priority agenda of the State Govt. Keeping this in view, the State Govt. has created a new department ‘Department of Employment Generation and Training, Punjab’. The main objectives of this department are to develop a vision, strategy and policy framework for employment generation and to suggest measures to derive synergy of the plans and programmes of various departments working for employment generation to facilitate man power planning and vocational training and to study the actual requirements of the market. The Department has also to assess available skills and to take effective steps to fill the gaps by way of imparting training so as to make the youth more skilled, competent, employable and competitive not only in the domestic but also in the global market.

4.1 The department of Employment Generation and Training is primarily responsible for assisting in providing employment in public and private sectors and also providing vocational guidance, counseling to the persons for self employment. To achieve the said purpose, employment department through 47 employment bureaus in the State register candidates, obtain vacancies from employers and submit panels of candidates to the employers for placement in such organisation. During the year 2007-08 an amount of Rs. 15.00 crores has been proposed to be provided as one time ACA by the Govt. of India for this new scheme “Setting up of a new Department of Employment Generation and Training.”

4.2 Apart from above, Punjab Youth Employment Generation and Training Board has been constituted under the Chairmanship of Hon’ble Chief Minister and a number of committees and sub-committees have been formed at the State and at District levels to frame the policy and guidance for Employment Generation in the State, to work out the overall strategy to tackle the problem of unemployment in the State.

4.3 Some self employment schemes are being implemented by the various Departments/Boards/Corporations to increase the employment opportunities in the State. The unemployed youth is being guided about all such schemes so as to enable them to secure gainful employment by setting up their own ventures. For this purpose, an outlay of Rs.467.50 crore has been earmarked for proposed employment to be generated to 2136812 persons during 2007-08 through self employment / wage employment and indirect employment.

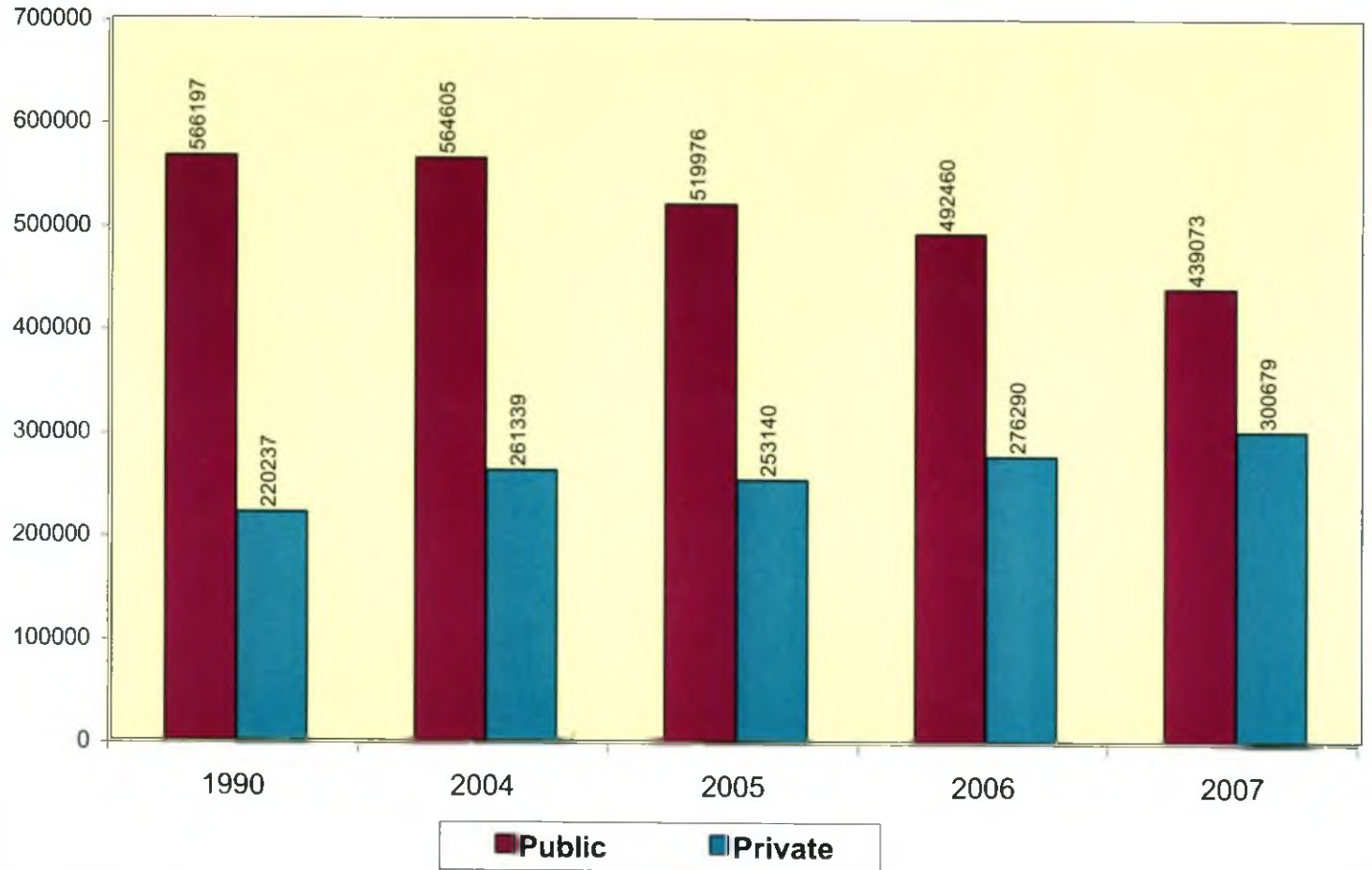
4.4 Employment in the organised sector (Public and Private) is continuously decreasing after the year 2004 onwards. Out of the total organised employment, 4,39,073 (59.35 percent) employees are in public sector and rest of the 300679 (40.65 percent) employees is in private sector as on 31st March, 2007 (Table 4.1).

4.5 The magnitude of unemployment in Punjab continues to be a cause of serious concern. The number of job seekers (both educated and uneducated) on the live registers of employment exchanges at the end of March, 2006 was 4.66 lakhs, which declined to 4.42 lakhs in March, 2007 and further to 4.33 lakhs in Sept, 2007. The total number of educated unemployed persons in March, 2006 was 3.62 lakhs which decreased to 3.08 lakhs in March, 2007. It further increased to 3.09 lakhs in Sept, 2007. Out of the total educated job seekers (76.23 percent) belonging to non-technical category and the remaining (23.77 percent) have professional qualifications as on Sept., 2007. The number of remaining all other categories of unemployed persons was 1.04 lakhs in March, 2006 which increased to 1.34 lakh in March, 2007 and this number further decreased to 1.23 lakh at the end of September, 2007 (Table 4.2).

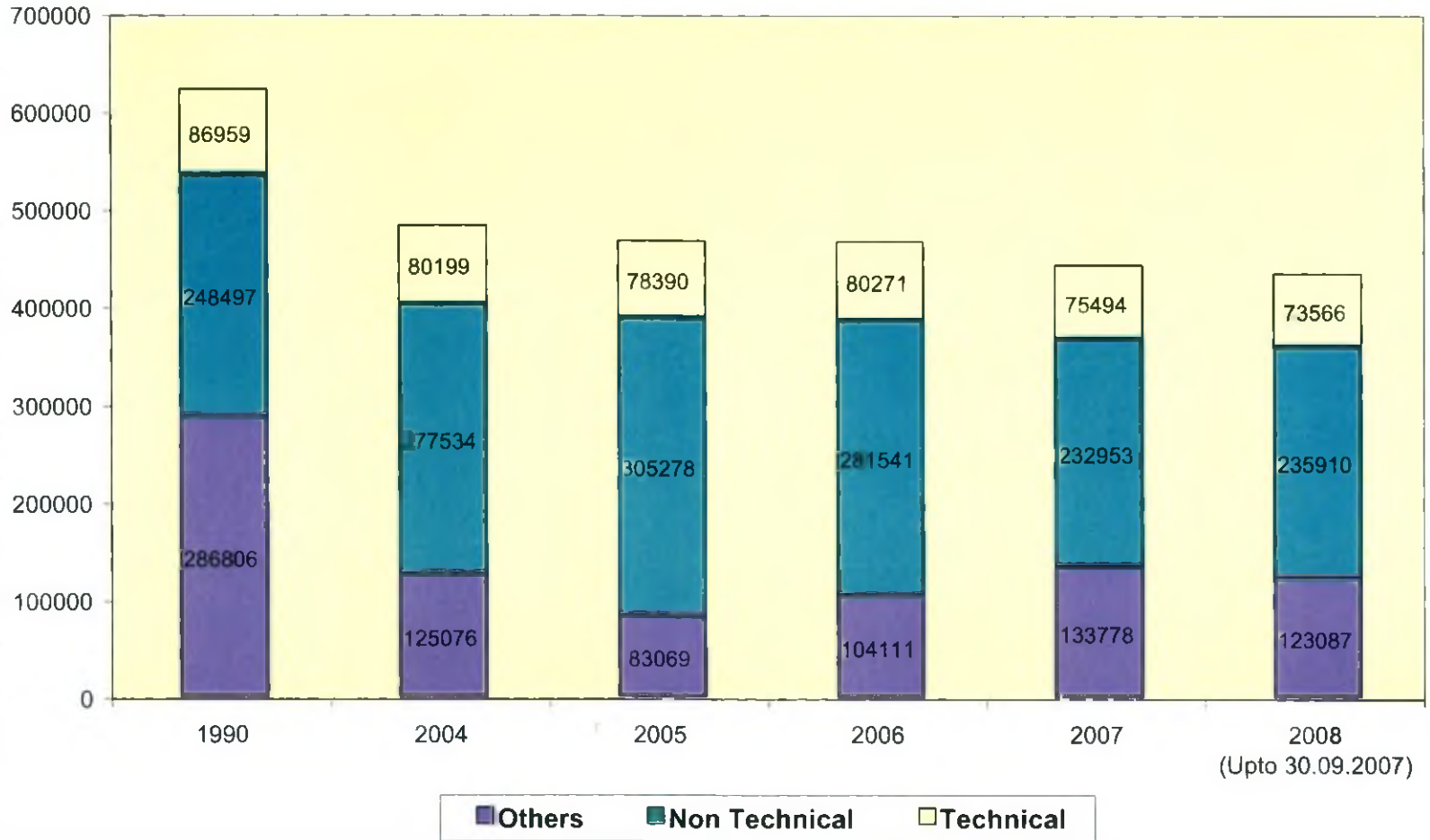
4.6 Foreign Employment & Training Bureau (FETB) is going to take the place of Overseas Employment Cell which will now act as a Govt. agency to provide legal and easy way abroad to the youth of Punjab who are desirous of finding employment in foreign countries. FETB is being created under Punjab State Council for Employment Generation & Training (PSCEG&T) which has already been registered as a Society under Firms & Societies Act, 1860. The primary objective of the high powered Punjab State Council for Employment Generation & Training (PSCEG&T) is to act as a Special Purpose Vehicle to implement various skill development initiatives, vocational trainings, skill certifications, vocational training certifications, self-employment trainings, entrepreneurship trainings schemes and programmes and other initiatives relating to Employment/ Job creation and to improve the employability of Punjab Youth to make them employable and competitive and to assist them in honourable placement in job/ self-employment within the state, country or abroad.

4.7 The Govt. is seriously concerned with the plight of educated unemployed persons. To tackle this problem, it has started many self-employment programmes for the unemployed persons. In this direction, the Govt. has disbursed loan amounting to Rs.2131.67 lakhs to 3035 persons through financial institutions as against the target of 10100 persons under Prime Minister Rozgar Yojana (PMRY) during 2007-08 upto 31.12.07.

Employment in Organised Sector (As on 31st March)

JOB SEEKERS ON LIVE REGISTER (AS ON 31st March)

4.8 During the year 2003-04, two new schemes were launched by the government namely self-help groups and domestic and business help line. The first scheme is meant mainly to start any kind of useful activities towards earning a livelihood. In the second scheme, groups of unemployed persons who are registered with a particular employment exchange and possess some kind of skill or technical know-how are formed to receive calls or demand for doing service from employment officer.

4.9 The State Govt. is also providing unemployment allowance to educated unemployed persons who are not adjusted in any gainful employment. During the year 2006-07, an amount of Rs.65.32 lakhs was distributed to 4803 such unemployed persons. An amount of Rs.21.73 lakhs has been distributed to 2092 unemployed persons from April 2007 to December 2007.

4.10 Besides the above, to identify the sub-sector and activities in all sectors of economy where there is considerable scope for creating additional jobs and livelihood avenues, Govt. is conducting a study, "Livelihood Strategies Across sectors in Punjab". This study is sponsored by UNDP/Planning Commission, Govt. of India. The main objective of the study is to estimate the number and prepare the profile of unemployed persons especially women and the youth. The study will prepare an effective and feasible strategy to create suitable employment and Livelihood activities in private services, manufacturing, farm and non-farm sectors of the state with special emphasis on the issues pertaining to women livelihood and youth employment.

The revenue receipts of the State are not sufficient to meet non-plan revenue expenditure of the State. The committed expenditure on salaries, pensions and interest payments pre-empted 80% of revenue receipts in 2006-07. The fiscal parameters of the State are not in good shape with revenue deficit at Rs.1748.69 crore and fiscal deficit at 4383.58 crore at the end of 2006-07. The State is facing serious debt burden which is a cause of worry. The outstanding debt at the end of 2006-07 was 48344 crore which was more than 42% of GSDP and largely unsustainable.

REVENUE ACCOUNT

Receipts

5.2 The receipts on revenue account which were Rs. 16966.48 crore in 2005-06 (A) rose to Rs.19874.98 crore in 2006-07(RE) and are Rs. 23159.54 crore as per 2007-08 (BE), thus showing an increase of 17.14% in 2006-07 over 2005-06 and 16.53 % in 2007-08 over 2006-07. The State's receipts from tax and non-tax revenue constitute a dominant component of the budget which is 79.72%, 78.67 % and 75.55% in 2005-06 (A), 2006-07 (RE) and 2007-08 (BE) respectively. Out of total receipts on revenue account 20.28%, 21.33 % and 22.68% were collected by way of transfer of resources from the Centre in the shape of State's share in Central Taxes and grants during the year 2005-06 (A), 2006-07 (RE) and 2007-08 (BE) respectively (Table 5.1).

Expenditure

5.3 Expenditure on revenue account which was Rs. 18206.73 crore in 2005-06 (A) increased to Rs. 22065.58 crores in 2006-07 (RE) and is likely to be Rs. 24589.03 crore as per 2007-08 (BE), thus showing an increase of 21.19% in 2006-07 over 2005-06 and 11.44% in 2007-08 over 2006-07 (Table 5.2).

CAPITAL ACCOUNT

Receipts

5.4 Capital account receipts, which play a vital role in creating infrastructure in the State, stood at Rs.2581.28 crore in 2005-06 (A) and increased to Rs.5430.54 crore in 2006-07 (RE). These receipts have increased to Rs 5710.86 crore as per 2007-08 (BE). Net loans from the Centre are Rs. (-) 177.88 crore in 2005-06 (A), Rs. (-)190.13 crore in 2006-07 (RE) and Rs. 257.29 crore in 2007-08 (BE) (Table 5.3).

Expenditure

5.5 The Capital expenditure during 2005-06 (A) was Rs.1550.37 crore. This increased to Rs.3772.09 crore in 2006-07(RE) and is Rs.4192.21 crore as per 2007-08(BE) (Table 5.4).

Overall Budgetary Position

5.6 The overall budgetary position was Rs. (-)127.82 crore during 2005-06 (A) which decreased to Rs. (-) 659.97 crore during 2006-07(RE) and is likely to be Rs. (-) 570.41 crore as per Budget Estimates during 2007-08. On revenue account, the magnitude of deficit was Rs.(-) 1240.25 crore in 2005-06 (A), Rs.(-)2190.60 crore in 2006-07 (RE) which is estimated to be Rs.(-)1429.49 crore as per budget estimates during 2007-08. The surplus on capital account has increased from Rs.1030.91 crore in 2005-06 (A) to Rs.1658.45 crore in 2006-07 (RE) and is estimated to be decreased at Rs. 1518.65 crore as per budget estimates in 2007-08 (Table 5.5).

Net Transfer of Resources

5.7 Flow of resources from the Centre to the State is in the form of (a) share of central taxes and duties; (b) plan and non-plan grants; and (c) plan and non-plan loans. There is a return flow from the State to Centre as payments to Centre on account of interest and repayment of accumulated loans from the Centre. The net flow of resources from the Centre was of the order of Rs. 2961.80 crore in 2005-06(A) which increased to Rs.4000.92 crore in 2006-07 (RE) and it is estimated to be increased at Rs. 5463.73 crore as per budget estimates during 2007-08 (Table 5.6).

Tax Ratio

5.8 The State Tax to Gross State Domestic Product ratio at current prices increased from 7.13 % in 2004-05 (A) to 8.19 % in 2005-06 (A). As per quick estimates of Gross State Domestic Product at current prices, this ratio is 7.91 % during 2006-07 (RE) (Table 5.7). Net Per Capita tax realisation during 2006-07 worked out to Rs. 3587.47.

Small Savings Collection

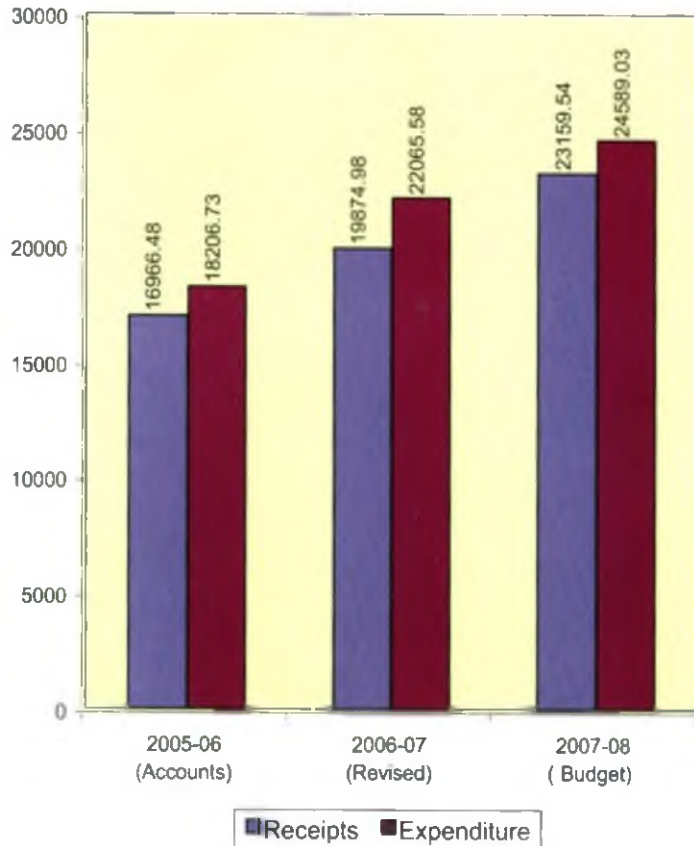
5.9 Small Savings under various schemes has played a vital role in financing the state annual plan. But the collections from Small savings have decreased from Rs.2692.62 crore in 2005-06 to Rs.1306.77 crore in 2006-07.(Table 5.8).

Banking and Credit

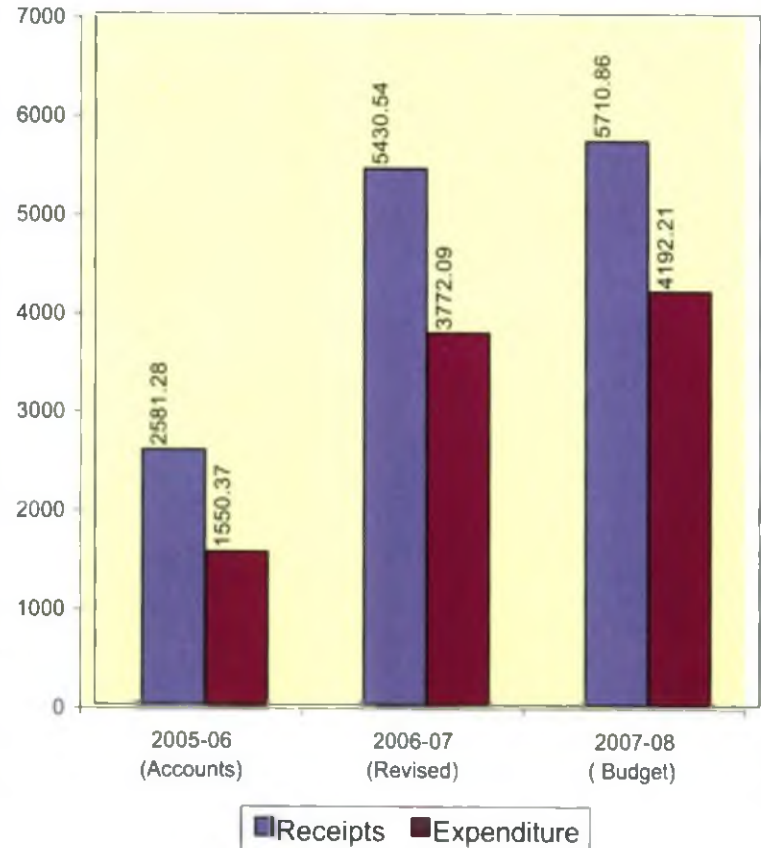
5.10 The total number of Banks working in the State as on 31st December, 2006 was 7782. Number of Indian Commercial Banks, Foreign Banks, Cooperative Banks, Primary Agriculture Development Banks and Post Office Saving Banks was 2934, 6, 801, 89 and 3952 respectively (Table 5.9).

RECEIPTS AND EXPENDITURE

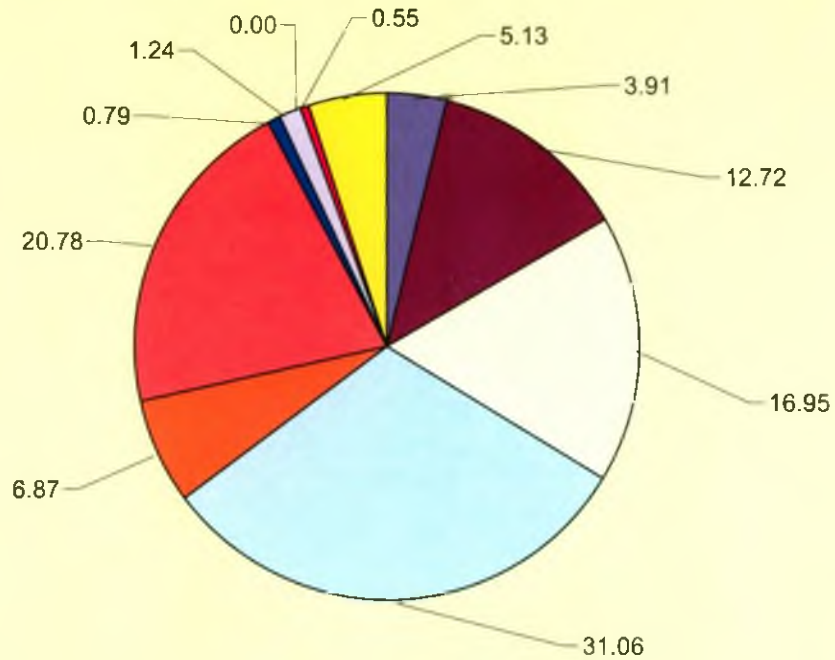
Revenue Account (Rs.in Crore)

Capital Account (Rs.in Crore)

Plan Out Lay(2007-08) (Rs.5111.00 Crore)

■ Agriculture & Allied Activities	■ Irrigation & Flood Control
□ Transport	□ Social Services
■ Rural Development	■ Energy
■ Science, Technology & Environment	□ General Services
■ Special Area Programme	■ Industry & Minerals
■ General Economic Services	

5.11 The credit deposit ratio (CD Ratio) reveals the entrepreneurial nature of the people which plays a vital role in economic development of a State. This ratio in Punjab is very low as compared to all India. On 31st December, 2006, it was 59.14% for Punjab as compared to 75.14% for the country as a whole (Table 5.10).

5.12 Scheduled Commercial Banks are advancing direct and indirect loans to the agriculture sector. The amount of these advances (outstanding) as on the last Friday of the March 2006 was Rs 10745.00 crore (Table 5.11).

Annual Plan

5.13 Size of Annual Plan 2007-08 was fixed at Rs.5111.00 crore showing an increase of 27.78% over the previous year. Major part of plan expenditure is on Social Services, which accounts for 31.06% followed by Energy and Transport which accounts for 20.78 % and 16.95 % respectively of the total plan outlay for Rural development and Irrigation & Flood control is 6.87% and 12.72% respectively. The plan expenditure in 2006-07 was Rs. 5751.83 crore against an approved plan outlay of Rs. 4000.00 crore showing 143.79 % plan utilisation. The sector-wise approved outlay is given in (Table 5.12).

Inflation is an important indicator of Economic Stability. High rate of inflation not only adversely affects individual households; but also it upsets all developmental works in the economy. Poor people worst affected due to high rate of inflation as their purchasing power is already very low. The rate of inflation is measured by the statistical device of index number of Prices.

The fiscal and monetary policies which have direct impact on the price situation are exclusively in the domain of Government of India (GOI). In an open and liberalized economy, the price situation in the country influences the price behaviour in the State also. The GOI has a greater role in controlling the prices where as the State Government has limited role in checking the price rise in terms of maintaining an efficient public distribution system and by controlling black marketing, hoarding and profiteering along with its Fiscal policies. To monitor prices, Wholesale Price Index and Consumer Price Index are being prepared by Economic and Statistical Organization in Punjab.

Wholesale Price Index

6.2 The State level Wholesale Price Index is based on the prices of 21 agricultural & 50 agricultural & non agricultural commodities as compared to the National Level Index of primary articles which takes into account the price behavior of mainly the agricultural commodities.

6.3 The Wholesale Price Index (WPI) in Punjab recorded an increase of 12.0 % during 2006-07 as compared to an increase of 5.8 % during 2005-06 with base(1979-80 to 1981-82=100). At the National level, the wholesale price index of primary articles consisting of mainly agricultural commodities (Base year 1993-94=100) has increased by 7.9 % in 2006-07 as against an increase of 2.9 % in 2005-06. Hence the rate of increase is positive both at the State and National level during the year 2006-07 (Table 6.1). These two indices i.e. the Wholesale Price Index at the State level and at the National level are not comparable due to the variation in the basket of number of commodities.

Consumer Price Index

6.4 The Consumer Price Index (CPI) for the Industrial workers (Base year 1987=100) in Punjab has shown an increase of 5.0 percent in 2006-07 as against an increase of 5.9 percent during 2005-06. At the National level the CPI had been prepared with the base year 1982=100 up to December,2005. Government of India revised the base year from 1982=100 to 2001=100 in 2006. Due to that, a decrease in CPI emerged in 2005-06 and 2006-07 at 16.5% and 71.2% respectively (Table 6.2).

Retail prices of essential commodities

6.5 A mixed trend has been observed in the retail prices of selected essential commodities during the year 2007 as compared to year 2006. The prices of Onion showed a significant fluctuation during the year 2007 as compared to year 2006. Its maximum and minimum prices have been recorded as Rs.21.75 and Rs. 9.06 per kg. respectively in 2007 as compared to Rs.10.29 and Rs.6.11 per kg. in 2006.

6.6 During 2007, the retail prices of Onion, Moong Whole, Grams (Black), have increased sharply by 87.80 %, 6.16 % and 9.55 % respectively as compared to 2006. A normal increase have been noted in retail prices of Wheat atta, Rice coarse, Vanaspati ghee, Tea and Tata salt by 5.35 %, 0.92 %, 5.02 %, 3.89 % and 1.89% respectively. Contrary to it, the retail prices of Sugar and Potatoes have decreased by 15.75 % and 10.98% during 2007 as compared to 2006 (Table 6.3).

Minimum Wages

6.7 The minimum wage for agricultural labour in Punjab has increased by 3.85 % in 2007 against 4.64 % in 2006. The increase in minimum wage of skilled labour has been observed as 2.62 % in 2007 as compared to 3.11 % in 2006. The details of wage rates are given in (Table 6.4.)

PUBLIC DISTRIBUTION SYSTEM

“PUBLIC DISTRIBUTION SYSTEM helps in ensuring supply of essential consumer goods of mass consumption to people at reasonable prices particular to weaker section of society.”

Ruddar Dutt

Public distribution system is a mechanism to protect the poor by controlling prices of essential commodities. The State Govt. continued its vigil and control over hoarding, profiteering, black marketing and speculation through “Consumer Protection Cell”. Nigran (vigilance) committees have also been constituted by the Deptt. of Food and Civil Supplies and Consumer Affairs at district/sub-division/block level to look after and monitor the Public Distribution System. PUNSUP is also playing an important role in providing essential commodities. During 2007-08 (upto June 2007) A well organised Public Distribution System has been maintained in the state through a network of 14250 fair price shops.

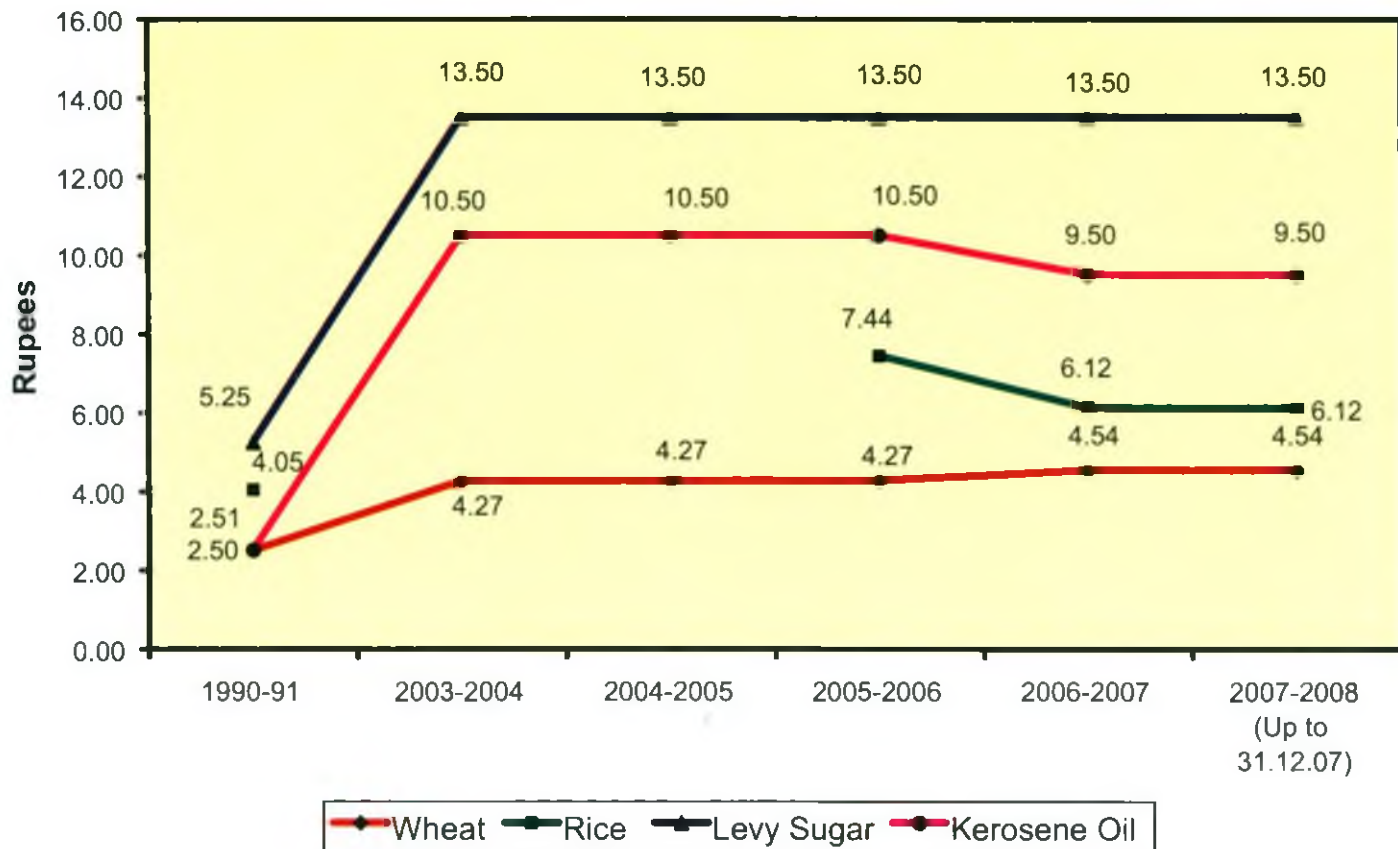
7.2 During the year 2007-08, under the Targeted Public Distribution System (TPDS), 370727 below poverty line (BPL) families were provided 35 kg. of wheat per family @ of Rs. 4.54 per kg. where as 5481135 families above poverty line (APL) were provided 10,000 tonnes of wheat @ Rs.6.59 per kg. during 2007-08 (upto December. 2007). On the other hand , the price of rice distributed to below poverty line families through fair price shops was @ Rs. 6.12 per kg during 2007-08(upto 31-12-2007). The price of rice distributed to above poverty line (APL) families remained at the level of 2006-07 i.e. Rs. 8.90 per kg. The price of levy sugar was @ Rs. 13.50 per kg during 2007-08(up to 31-12-2007) at the level 2006-07. The price of kerosene oil was @ Rs. 9.50 per litre during 2007-08 (up to 31.12.07) (Table 7.1).

7.3 Under Antodaya Anna Yojana scheme, 35 kgs. of wheat @ Rs. 2.00 per kg. per month is being distributed amongst the poorest of the poor 145771 Antodaya families by the Deptt. of Food and Civil Supplies and Consumer Affairs, Punjab as per the directions of Govt. of India.

7.4 During 2006-07, 501079 Qtls.of. wheat, 162289 Qtls.of rice, 15646 Qtls.of levy sugar and 302075 kilolitres of kerosene oil have been distributed to the consumers upto March, 2007. During 2007-08 (upto December 2007) 360278 Qtls.of wheat, 1474 Qtls.of rice, 8615 Qtls.of. of levy sugar and 226591 kilo litres of kerosene oil have also been distributed to the deserving consumers. (Table7.2)

7.5 The State Govt. has launched its prestigious Atta-Dal Scheme w.e.f 15th August, 2007. For this purpose the State Govt. has sanctioned Rs.250.00 crore as subsidy for the year 2007-08. Approximately 14 lac families including 8 lac S.C families were identified under this scheme whose annual income is less than Rs.30,000/-. These families have been issued special blue ration cards for distribution of wheat and dal. The identified families are being distributed wheat at the scale of 7 Kg. per member to a maximum of 35 Kg. to a family @ of Rs.4.00 per Kg. Simultaneously Dal is being distributed at the scale of 1 Kg per member to a maximum of 4 Kg. to a family @ Rs.20.00 per Kg (Table 7.1). During the year 2007-08 (upto 31st Dec. 2007) 1514170 Qtls.of wheat and 211510 Qtls.of Dal have been distributed to the beneficiaries under this scheme (Table 7.2).

Retail Rates Charged By Fair Price Shops

Population

The large increase in population has remained a major problem in our country. Punjab has slightly over come this problem. Although population of the State was 2.44 crore in 2001 against 2.03 crore in 1991 but the rate of growth has come down to 1.82 % per annum according to 2001 census as compared to 1.91% in 1991. Statistics based on sample Registration system of Health Deptt reveals that , birth rate in the State of Punjab from 27.6 per thousand in 1990 declined to 21.2 per thousand in 2001, has further reduced to 17.8 per thousand in 2006. Table 8.1 gives the population of Punjab by area, sex and caste as per 1991 & 2001 censuses.

8.2 Punjab is a relatively densely populated part of the country. According to 2001 Census, two third (66.1 %) of the total population resides in rural areas and the remaining one third (33.9%) in urban areas. Sex ratio (number of females per 1000 males) is vital for any demographic analysis . The table given under depicts the trend over the years in comparison to figure given at all India level.

No. of Females per 1000 Males		
Year	Punjab	India
1901	832	972
1911	780	963
1921	799	956
1931	815	950
1941	836	945
1951	844	947
1961	854	941
1971	865	930
1981	879	934
1991	882	929
2001	876	933

A significant feature of Punjab's population is preponderance of males over females. As per 2001 census, there were 876 females per 1000 of males in Punjab as compared to 933 females at the all India level as per 2001 census. This adverse trend in the sex ratio is mainly attributed to female foeticide. The Government is concerned about this malaise and has put a total ban on the Pre Natal Diagnostic Tests by enacting legislation. Efforts are also being made to generate awareness among people at social and religious level.

8.3 The table reveals that although the sex ratio of Punjab State had conventionally been significantly lower than the all India average throughout the last century yet it had continuously improved from 1911 to 1991. As per 2001 census, it has again shown declining trend which should be taken as a serious concern both by the Government and society.

8.4 The child sex ratio (age 0-6 years) helps in understanding the recent changes in society with regard to its attitude and outlook towards girl child. As per 2001 Census, the child sex ratio in Punjab is 798 which is again a very serious cause of concern for which the State has initiated some steps which need to be intensified.

Literacy Rate

8.5 The literacy and level of education is prime input in overall development of individuals. Any person who is able to read and write with understanding in any language is recorded as literate. Since 1991 Census, all children below 7 years of age are treated as illiterates, even though some of them may be attending school and may have picked up some words. Literacy has improved in the State during last decade. Out of the total population, 69.7 % were literate in 2001 as compared to 58.51% in 1991. The literacy rate in urban areas is 79.1% as against 64.7% in rural areas according to 2001 census. As far as sex-wise literacy is concerned, males are more literate (75.2%) than their female counterparts (63.4%). However, the gap in the literacy rate between the two sexes is not very wide. The literacy rate by sex and areas is shown in Table 8.2 as per 1991 and 2001 census.

District-wise percentage of literates in Punjab as per 2001 Census in table 8.3 reveals that Hoshiarpur with a literacy rate of 81.0% is the most literate district in the state while Mansa with 52.4% literates is placed at the bottom. Rupnagar, Jalandhar, Ludhiana and Nawanshahar districts have more than 75% of their population as literate. Hoshiarpur district has the highest literacy rate both for males and females at 86.5 % and 75.3% respectively while Mansa district has lowest literacy rate both for males and females at 58.9% and 45.2% respectively.

Education

8.6 As on 30th Sept. 2006 ,the number of schools were 19815 (Table 8.4). Out of these, 17191 (86.76%) are located in rural areas. During 2006, on an average, one primary school served a radius of 1.1 kms in rural areas as compared to 0.5 kms in urban areas. Similarly one middle school served a radius of 2.6 kms in rural areas against 1.6 kms in urban areas. In the case of secondary education, one school served a radius of 2.3 kms in rural areas while it was 0.8 kms in urban areas (Table 8.5).

Enrolment and Drop-out rate in Schools

Enrolment

8.7 The enrolment of students was 37.99 lakh in 2005. which slightly increased to 38.70 lakh in 2006. In addition, the so-called public schools which have mushroomed in the un-organized sector also attract sizable number of students of the near vicinity. The figures of

such students are not available and hence not included. While comparing the enrolment of Scheduled Caste in 2005 and 2006, it has been observed that the enrolment in the age group of 6-11 and 14-18 years have slightly increased and in the age group of 11-14 years it was marginally decreased (Table 8.6).

8.8 Out of the total enrolment in schools, girls accounted for 46.10 percent in 2006 as compared to 46.33 % in previous year. Age group-wise composition of girl students enrolled for the year 2006 was 46.73 % in the age 6-11 years, 45.78 % in the age 11-14 years and 45.11 % in the age 14-18 years. The enrolments of Scheduled Caste girls in 6-11 years has increased, in the age group 11-14 has shown a declining trend and in 14-18 age group has shown a rising trend. The percentage of Scheduled Caste girls to the total girls enrolled in the age groups 6-11, 11-14 and 14-18 was 48.77%, 37.32% and 25.44 % respectively during the year 2006 as it was 48.91 %, 37.53 % and 25.13 % in 2005.

Drop-out Rate

8.9 Drop-out rate reveal the extent of continuation in study by the students at various levels. The gender-wise drop-out rates depict the strength of economic and social taboos working against weaker section of the society. The comparative picture of gender-wise drop-out rates during 1999-2000 and 2004-2005 is given in the following table:-

Drop-out rate at primary, middle and secondary level						
(Position as on 30th Sept.)						
	1999-2000			2004-2005*		
Class	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
I-V	24.12	19.99	22.17	27.42	19.91	23.96
I-VIII	29.82	29.9	29.85	32.64	34.82	33.67
I-X	35.37	35.73	35.54	43.68	44.49	44.06

(*Govt. of India Abstract of Selected Educational Statistics)

Number of colleges

8.10 The number of colleges in the State has increased from 375 in 2005 to 397 in 2006. Out of these, 273 colleges are located in urban areas and 124 in rural areas. The category-wise number of colleges in rural and urban areas is given in Table 8.7.

Enrolment in colleges

8.11 The enrolment in colleges in the State has increased from 2.55 lakh in 2005 to 2.67 lakh in 2006. The distribution of total enrolment in colleges (category-wise) was Arts and Science Colleges 80.95%, Teacher Training Institutes/Colleges 2.32%, Medical Colleges 4.39% , Agriculture Colleges 0.40%, Engineering Colleges 11.39%, Veterinary Colleges 0.17%, Physical Education Colleges 0.30% and Oriental Colleges 0.06% during the year 2006 (Table 8.8).

8.12 The total enrolment of Scheduled Caste students in the colleges in 2006 was 27528 out of which 14244 were boys and 13284 were girls (Table 8.9). Amongst them 77.95 % were studying in Arts and Science Colleges, 3.71% in Teacher Training Institutions, 6.26% in Medical Colleges, 0.46% in Agriculture Colleges, 10.89% in Engineering Colleges, 0.21% in veterinary colleges, 0.40% in physical education, 0.13% in oriental colleges during the year 2006 (Table 8.9).

Pupil-Teacher Ratio in Schools

8.13 The pupil-teacher ratio was 43:1 at the Primary Stage, 28:1 at Middle level and 26:1 at High/Senior stage during 2006 as compared to 43:1 at Primary Stage, 29:1 at Middle level and 26:1 at High/Senior stage during 2005 (Table 8.10).

HEALTH

Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate

8.14 As a result of the State Government's endeavour to popularize various methods of family welfare to control the population growth, the birth rate declined from 18.1 per thousand in 2005 to 17.8 per thousand during the year 2006. In urban and rural areas, it decreased from 17.0 and 18.8 per thousand in 2005 to 16.8 and 18.4 per thousand respectively in 2006. The death rate has marginally increased from 6.7 per thousand in 2005 to 6.8 per thousand in 2006. In urban areas it remained the same as in 2005 (i.e. 5.8 per thousand) but in rural areas it is marginally increased from 7.2 per thousand in 2005 to 7.4 per thousand in 2006. The infant mortality rate (per thousand live births) in Punjab has remained same as in 2005 (i.e. 44 per thousand). But it is slightly decreased from 37.0 per thousand of live births in 2005 to 36.0 per thousand of live births in 2006 and from 49.0 per thousand live births in 2005 to 48.0 per thousand live births in 2006 respectively in urban & rural areas (Table 8.11).

Medical facilities

8.15 There were 2228 medical institutions in the State as on 1st April 2007. Out of these there were 205 hospitals, 14 hospitals-cum-community health centres, 71 community health centres, 43 communities health centres cum-primary health centres, 441 primary health centres and 1454 subsidiary health centres/dispensaries/clinics (Table 8.12). There were 25489 beds in

all these hospitals in 2006-2007 (Table 8.13). The population served per institution was 11805 in 2006-2007. On an average each institution served a radius of 2.7 kms during 2006-07 (Table 8.14). During the year 2006-07, 4.32 lakh indoor and 117.91 lakh outdoor patients were treated as compared to 4.17 lakh indoor and 120.38 lakh outdoor patients in 2005-06 (Table 8.15).

Family Welfare Programme

8.16 During the year 2006-07, total number of 93,758 operations (5615 vasectomy and 88143 tubectomy) were performed as compared to 1,07,591 during the previous year (Table 8.16).

Life Expectancy

8.17 With the multiple efforts of the State Government especially in terms of improvements in the standard of living and availability of medical facilities, the expectancy of life at birth in the State has increased during the period 2001-06 as compared to earlier estimation during the period 1996-2001 intervals. The life expectancy of males during 2001-06 was 69.8 years whereas it was 68.4 years during 1996-2001. The life expectancy of females was 72.0 years in 2001-06 as compared to 71.4 years in 1996-2001. While comparing the life expectancy of Punjab with all India figures it is observed that both males and females of Punjab have better life expectancy than in India since 1976-80 to 2001-2006 (Table 8.17).

POVERTY ALLEVIATION

'Poverty is the frontier we have to be able to cross'

Ricardo Lagos

Poverty alleviation is one of the important objectives of Plan Programmes. It is multi-dimensional problem which needs innovative and co-ordinated action at macro, sectoral and micro level. A large number of programmes and schemes are in operation both at National and State level which aim to strengthen and improve the quality and standard of living of weaker and deprived sections of the Society. Punjab Govt. is constantly making efforts to eradicate poverty and to generate sources for further income and employment in the State.

9.2 The Planning Commission, Govt. of India at regular intervals, estimates the number of people living below poverty line in each State as well as the country as a whole. These estimates reveal that Punjab State has been able to tackle the problem of poverty with much greater efficiency as compared to the rest of the country.

During the year 1973-74 more than 28.08% population of Punjab State was living below the poverty line which came down to 5.20% in 2004-05. At the National level, over half of the population (54.93%) was living below the poverty line in 1973-74 which has declined to 21.80% during the year 2004-05. Punjab is thus, well ahead on the road to tackle the problem of the poverty (Table 9.1).

9.3 According to Planning Commission, during the year 2004-05 there were 9.78 lakh persons in rural areas and 3.52 lakh persons in urban areas living below the poverty line in Punjab. To eradicate the problem of poverty, different schemes for rural as well as urban areas are in operation in the State.

9.4 i) Swarnjayanti Gram Swarozgar Yojana (SGSY) aimed at providing sustainable income to the rural poor. The programme aims at establishing a large number of micro-enterprises in the rural areas, there by building upon the potential of the rural poor. It is envisaged that every family assisted under SGSY will be brought above the poverty line in a period of three years. It is a Centrally Sponsored Scheme and funding is shared by the Centre and State Governments in the ratio of 75:25. SGSY is holistic programme covering all aspects of self-employment such as organization of the rural poor into self help groups and their capacity building, planning of activity clusters, infrastructure build up technology, credit and marketing. In establishing the micro-enterprises, the emphasis under SGSY is on the activity cluster. For this 4-5 Key activities are identified for each block based on the resources, occupational skills of the people and availability of markets.

Under this programme, subsidy is given @ 30% of the project cost, subject to a maximum of Rs. 7500 in respect of SCs, subsidy is given 50% subject in Rs. 10000. For a group, subsidy is given @ 50% of the project cost subject to a ceiling of Rs. 1.25 lakh. Loan is arranged by the DRDAs from the banks. Under this scheme 50% assistance is required to be provided to the SCs, subsidy is given @ 40% to women and 3% to handicapped.

During the year 2006-07, Government of India had allocated funds amounting to Rs. 846.97 lacs to Punjab State on 75:25 sharing basis (Centre share Rs. 635.23 + State share Rs. 211.74 lac). During the year, 509 Self Health Groups (SHGs) had been formed. 617 SHGs consisting of 6619 members had started their economic activities. Total assistance amounting to Rs. 1897.42 lac (Rs. 628.93 lac subsidy + Rs. 1268.49 lac as credit) has been provided. In addition to this, 3913 Individual Swarozgaries has been assisted and assistance amounting to Rs. 1574.42 lac (Subsidy. Rs. 357.20 lacs Credit Rs. 1217.22 lac) has been provided. Out of total 10532 Swarozgaries assisted, 7443 (71%) were S.Cs. Out of total 10532 Swarozgaries assisted, 6319 (60%) were women and 124 (1%) were disabled. Under this scheme total assistance amounting to Rs. 3471.84 lac (Rs. 986.13 lac as subsidy and 2485.71 lac as Credit) has been provided.

During the year 2007-08 (upto September, 07), Government of India has allocated funds amounting to Rs. 1288.66 lac to Punjab State on 75:25 sharing basis (Centre share Rs. 966.50 + State share Rs. 322.16 lac). During 2007-08 (upto September, 07) out of total available funds of Rs. 675.07 lac (Rs. 64.53 lac unspent balance of previous year, Rs. 483.97 lac Central release and Rs. 112.65 lac release by State Govt., Rs. 13.92 lac miscellaneous receipts) Rs. 408.15 lac (60%) have been utilized. During the year, 379 Self Help Groups have been formed. 292 SHGs consisting of 3217 members have started their economic activities. Total assistance amounting to Rs. 929.48 lac (Rs. 304.07 lac Subsidy and Rs. 625.41 lac as Credit) has been provided to these groups. In addition to this, 676 Individual Swarozgaris have been assisted and assistance amounting to Rs. 249.72 lac (Subsidy. Rs. 62.23 lacs and Credit Rs. 187.49 lac) has been provided. Out of total 3893 Swarozgaries assisted, 3059 (79%) were S.Cs. Out of total 3893 Swarozgaries assisted, 3066 (79%) were women and 58 (1%) are disabled. Under this scheme, total assistance amounting to Rs. 1179.20 lac (Rs. 812.90 lac as subsidy and 366.30 lac as Credit) has been provided.

ii) Sampoorna Gramin Rozgar Yojana (SGRY) is being implemented as an Integrated Scheme including SGRY Stream- 1 & 2 from the year 2004-05.

The main objectives of the scheme are to provide food security, generation of additional wage employment and village infrastructure. It is a Centrally Sponsored Scheme being implemented on 75:25 sharing basis between Centre and State Govt. The resources/ funds are distributed in 20%, 30% & 50% proportionately among the Zila Prishads, Panchayat Samities and Gram Panchayats . For 2006-07, Govt. of India had allocated Rs. 9004.87 lac to Punjab State. Apart from this 34494 tonnes of wheat had also been allocated.

During the year 2006-07 out of total available funds of Rs. 8847.35 lac, Rs. 8401.81 lac (95%) were utilized. Apart from this 34494 tonnes of wheat had been utilized as a part of wages. During the year, 44.19 lac mandays employment was generated out of which 31.94 lac mandays were generated for SCs.

During the year 2007-08 (upto September 2007) Rs. 229.35 lac of previous year balance + Rs. 525.48 lac of 2006-07 released by Govt. of India + Rs. 6.43 lac Misc. receipts and Rs. 3143.95 lac released during 2007-08 by Govt. of India & Rs 488.48 lac released by state Govt. Thus out of total available funds of Rs. 4393.69 lac Rs. 2966.79 lac (79%) were utilized and 13496 tonnes of wheat had been given to labourers as a part of wages. During the year 2007-08 (Upto September 2007) 14.59 lac mandays employment generated out of which 10.23 lac mandays employment generated for SCs. The scheme will be substituted by NREGS in the districts covered under NREGA.

9.5 Swarna Jayanti Shahari Rozgar Yojana (SJSRY) was launched by Government of India on 1.12.1997 replacing the three old UPA (Urban Poverty Alleviation) schemes. Its main components are (a) Urban Self Employment Programme (USEP) (b) Skill Up-gradation (c) Urban Wage Employment Programme (UWEP) and (d) Development of Women and Children in Urban Area (DWCUA). During the year 2005-06, under Urban Self Employment Programme (USEP) component, loan and subsidy amounting Rs. 4.65 lacs was disbursed to 17 beneficiaries, out of which Rs. 1.60 lacs as loan and subsidy was given to 6 Scheduled Caste beneficiaries. During 2006-07 and in the current financial year upto September 2007, no amount of loan/ subsidy could be disbursed to the beneficiaries. During 2005-06, no amount was utilized for skill up gradation of beneficiaries whereas during 2006-07, a sum of Rs. 40.05 lacs was utilized for skill up-gradation of 2380 beneficiaries out of which Rs. 18.54 lacs were utilized on 936 Scheduled Caste beneficiaries. Due to non-availability of funds under the component, no training was imparted during the current financial year i.e. 2007-08 (upto September 2007). During the year 2005-06 & 2006-07, an amount of Rs. 5.91 lacs and Rs. 43.20 lacs were utilized to generate 3000 and 15000 mandays respectively. During 2007-08 (upto September 2007), an amount of Rs. 48.83 lacs was utilized to generate 27,000 mandays. During current financial year

(upto September 2007) and the previous years i.e. 2005-06 & 2006-07, no funds have been allocated by Government of India under Development of Women and Children in Urban Areas (DWCUA) component of SJSRY (Table 9.2).

9.6 The Punjab Backward Classes Land Development and Finance Corporation (BACKFINCO) provides loans to Backward Classes and Minorities whose annual family income is less than Rs. 54500/- in Urban areas and Rs. 39500/- in Rural areas The Corporation provided loans amounting to Rs. 764.28 lac to 1192 beneficiaries during the year 2006-2007. In the current financial year i.e. 2007-2008(upto 30 September 2007), disbursement of Rs. 359.40 lac to 503 beneficiaries has been made. (Table 9.2)

9.7 The Punjab Scheduled Castes Land Development and Finance Corporation provided loans amounting to Rs. 1848.73 lakhs to 6848 beneficiaries during the year 2006-2007. In the current financial year upto 30 September, 2007 an amount of Rs. 505.27 lakh has been disbursed to 2204 beneficiaries (Table 9.2)

HUMAN DEVELOPMENT

“The main objective of Human Development is to create an enabling environment for people to enjoy long, healthy and creative lives.”

Mahbub-ul-Haq.

Introduction

10.1 Human Development is about creating an environment in which people can develop their full potential and lead productive, creative lives in harmony with common human heritage on the one hand and satisfaction of their needs and rights on the other.

10.2 Progress of nations has usually been ranked on the yardstick of economic development in the previous years. But with the passage of time, it has been observed that economic development leads to inequalities among various sections of the population or/and people living in different geographical regions and further results into disparities in the areas like poverty, literacy level, gender gap and health etc. To overcome this difficulty, a school of thought developed over a period of time which worked on a down-to-earth approach which is known as Human Development notion.

10.3 The concept of Human Development was developed and deeply inspired by writings of Mahbub-ul-Haq and Prof. Amartya Sen. Human development put people at the core of the debate all the times. People’s participation in economic growth and benefits derived by them defines development as a much better approach as compared to purely economic assessments. It is being mainstreamed in the development process of the developed, developing and under developed countries as ‘People-Centred’ development where benefits emerging out of the development trickle down to the poorest and marginalized sections of the society.

10.4 UNDP in its first Human Development Report (HDR) in 1990 developed the methodology used to formulate the Human Development Index (HDI). HDI is one of the notable component of the Human Development Report. HDI encompass three vital elements, namely *longevity*- the opportunity to live a long and basically healthy life, secondly *knowledge* which brings empowerment and the capacity to interact equally with society, and thirdly *per capita income*- which provides access to a decent standard of living.

10.5 Human Development Index (HDI) is a composite index calculated on the basis of the three dimensions - *longevity*, *knowledge* and *per capita income*. It is a simple average of the three dimension indices :

$$\text{HDI} = 1/3 [(\text{life expectancy index}) + (\text{education index}) + (\text{GDP index})]$$

Human Development Index of Punjab is 0.667.

10.6 Gender-related Development Index (GDI) uses the same variable as the HDI. The difference is that it adjusts the average achievement of each district in life expectancy, education attainment and income in accordance with the degree of disparity in achievement between males and females. GDI of Punjab is 0.614. GDI was used for the first time in the Human Development Report in 1995 by United Nations Development Programme (UNDP).

10.7 Within Punjab, an inter-district comparison (Table 10.1) reveals a high variation, with Rup Nagar having the highest GDI value of 0.669 and Amritsar, the lowest of 0.544. It is noteworthy that Ludhiana, which has the highest HDI amongst the districts, ranks 9th in terms of GDI, revealing the high level of gender disparities. Likewise, in spite of its economic development, Fatehgarh Sahib ranks 3rd in HDI and 16th in GDI. Even Ferozpur, Faridkot and Bathinda rank better in GDI at 4th, 4th and 7th places respectively (both Ferozpur and Faridkot have the same rank), while in terms of HDI they rank at 12th, 10th and 14th places respectively. This analysis also proves that a high level of HDI does not ensure an equally high level of GDI. The difference in ranking between HDI and GDI for the districts is highest in Fatehgarh Sahib and lowest in Patiala, Rup Nagar, Sangrur and Nawan shehar. Jalandhar is the only district in Punjab where the HDI and GDI ranking is the same.

10.8 GDI, however, is not an adequate measure of women's status. This is indicated from the fact that Rup Nagar district, which ranks 12th in terms of sex ratio and 4th in terms of female literacy, has the highest GDI. Thus for a better and more accurate analysis, the HDI-GDI percentage is taken into consideration. The highest differential in this context is prevalent in Fatehgarh Sahib (24.86%) and lowest in Ferozpur (6.68%). This is especially significant considering Ferozpur's low ranking in terms of HDI, while Fatehgarh Sahib is much better placed.

Strengthening of State Plans for Human Development (SSPHD)

10.9 The main activities under the project are (i) Training and Work Shops for Engendering of State Plans for Human Development and Gender Sensitization, (ii) Advocacy for Human Development and Gender, (iii) Strengthening of District Level Statistical System and (iv) Preparation of District Human Development reports.

Films for Human Development

10.10 State Human Development Reports contain several messages having a bearing on the state of economy and the society. To carry these messages to the widest possible audience, medium of film/video is the best way. UNDP has entrusted the task of preparing two Documentaries on Human Development Theme for the State of Punjab to Film and Television Institute of India (FTII), Pune. Topics finalized for the same are :

- (i) Diversification in the Farm Sector – Alternative Livelihood Options
- (ii) Drug Abuse in Punjab

Thematic Reports /Studies:

10.11 Livelihood Strategy Study: With a vision to explore the potential target areas/sectors of the economy where employment opportunities could be raised for the educated, skilled youth as well as semi skilled population of the State, M/s. WAPCOS Ltd., Gurgaon was selected to develop a report on “Livelihood Strategies Study Across Sectors in Punjab “.

10.12 The consultant agency has submitted the final draft report to the department and the same is under review by concerned government agencies/departments and eminent experts. A critical review of the panelists will be taken so as to ensure that target deliverables are realistic and achievable.

10.13 Focusing the major thrust areas for the State, three thematic studies have been finalized to be undertaken on the following:

- i.) Gender Empowerment and declining sex ratio in Punjab.
- ii.) Problems of Migrant Labour in Punjab.
- iii.) Drop out rate of School Children in Punjab.

10.14 M/s. Faith Healthcare Pvt. Ltd., New Delhi has been selected for undertaking these studies. Consultant agency submitted the Draft Preliminary Report for all the three topics and the same were critically reviewed by Panel of Experts constituted for the same. In the light of the suggestions/comments received from the panelists, the agency revised the preliminary reports. Studies on “Gender Empowerment and declining sex ratio in Punjab” and “Problems of Migrant Labour in Punjab” have been approved by the Steering Committee.

10.15 Report on “Drop out rate of School Children in Punjab” is currently under review and will be approved after meticulous appraisal.

District Human Development Reports

10.16 Preparation of District Human Development Report (DHDR) for two districts – Hoshiarpur and Sangrur is under progress. Panjab University, Chandigarh is undertaking the work of “Human Development Report of District Hoshiarpur” and Punjabi University, Patiala is undertaking the work of “Human Development Report of District Sangrur”. Introductory meetings have already been organized under the Chairmanship of Deputy Commissioners of the concerned districts for the preparation of these DHDR’s in a participatory manner. Thereafter, Core Committees have been constituted to closely monitor the progress of the work and at the same time to bring out the reports showing the ground reality of the districts.

10.17 Despite many achievements, from a human development perspective, there is still much that needs to be done to end deprivations and achieve social and economic equity.

ਅੰਕੜਾ ਸਾਰਣੀਆਂ

STATISTICAL TABLES

ਸਾਰਣੀਆਂ

TABLES

1. ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

Review of the Economy

	ਪੰਨਾ Page
1.1.1—ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਤੇ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ Gross State Domestic Product and Net State Domestic Product at Current and Constant (1999-2000) Prices	.. 113
1.1.2— ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ 1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ Average Annual Compound Growth Rate of Gross State Domestic Product at 1999-2000 Prices.	.. 114
1.1.3.—ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ Growth Rate of GSDP at Constant (1999-2000) Prices	.. 115
1.1.4— ਆਰਥਿਕ ਗਤੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੰਡ 1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ Percentage Distribution of Gross State Domestic Product by Economic Activity at 1999-2000 Prices	.. 117
1.1.5— ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਸਥਿਰ 1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ Per Capita Income of Selected States in India at Constant (1999-2000) Prices	.. 119

1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ

Agriculture

1.1— ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ Gross Area Under Crops	.. 120
1.2— ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ Production of Principal Crops	.. 122

1.3—	ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ Index Numbers of Agriculture Production	..	124
1.4—	ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ Yield of Principal Crops	..	125
1.5—	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਪਤ ਵਸਤਾਂ Principal Inputs in Agriculture	..	126
1.6—	ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ Contribution of Wheat and Rice to Central Pool.	..	129
1.7—	ਅਨਾਜ ਲਈ ਸਟੋਰੇਜ ਸਮਰੱਥਾ Storage Capacity for Foodgrains	..	130
1.8—	ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਰਕਬਾ। Area covered under Contract Farming Scheme in Punjab.	..	131

2. ਊਰਜਾ

Energy

2.1—	ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਪਲਾਂਟ ਸਮਰੱਥਾ Installed Plant Capacity for Electricity Supply	..	134
2.2—	ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ/ਹਾਈਡਲ ਪਲਾਂਟਾਂ/ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪਲਾਂਟ ਲੋਡ ਫੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ Annual Plant Load Factor Achieved by Thermal Plants/ Hydel Plants/Common Pool Project and Total Energy Generated	..	136
2.3—	ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ Electrical Energy Availability	..	137
2.4 —	ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਿਕਰੀ Electrical Energy Sold	..	139
2.5—	ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਵੇਚ ਤੋਂ ਔਸਤ ਆਮਦਨ Average Revenue Realised Per unit sold	..	140
2.6—	ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲ Tubewells Energized/Operated	..	141
2.7—	ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਪਤ Consumption of Petroleum Products	..	142
2.8—	ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ Installated Bio Gas Plants	..	143
2.9—	ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਲਰ ਥਰਮਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ Solar Thermal Systems Installed	..	144

3. ਉਦਯੋਗ

Industry

3.1— ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗ .. 145
Large and Medium Industries
3.2— ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ .. 146
Small Scale Units
3.3— ਚੋਣਵੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ .. 147
Industrial Production of Selected Items
3.4— ਰਾਜ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ .. 150
State Comparable Index Number of Industrial Production
3.5— ਨਵੇਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਏ ਯੂਨਿਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਾਲ 2006-2007 .. 152
New Units Registered and Employment Provided during 2006-2007

4. ਰੋਜ਼ਗਾਰ

Employment

4.1— ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ (ਪਬਲਿਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ) ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ .. 153
Employment in the Organised Sector (Public Sector and Private Sector)
4.2— ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ .. 154
Number of Job seekers on the Live Register of Employment Exchanges

5. ਵਿੱਤ, ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਰਿਣ

Finance, Banking and Credit

5.1— ਰਾਜ ਬਜਟ—ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ .. 156
State Budget—Receipts on Revenue Account
5.2— ਰਾਜ ਬਜਟ—ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਖਰਚ .. 159
State Budget—Expenditure on Revenue Account
5.3— ਰਾਜ ਬਜਟ—ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ .. 161
State Budget—Receipts on Capital Account
5.4— ਰਾਜ ਬਜਟ—ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਖਰਚ .. 163
State Budget—Expenditure on Capital Account
5.5— ਰਾਜ ਬਜਟ— ਬਜਟ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ .. 165
State Budget—Overall Budgetary Position

5.6—	ਕੇਂਦਰੀ ਤੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ Net Transfer of Resources from Centre to the State	166
5.7—	ਰਾਜ ਕਰਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਅਨੁਪਾਤ Ratio of State Taxes to Gross State Domestic Product at Current Price	168
5.8—	ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Net Collections from Small Savings	169
5.9—	ਬੈਂਕ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Bank offices	171
5.10—	ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਨਿਸ਼ਬਤ Year-wise Deposits and Advances—Ratio of Scheduled Commercial Banks in Punjab	172
5.11—	ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ Advances to Agriculture by Schedule Commercial Banks	173
5.12—	ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ 2007-2008—ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਲਾਗਤ Annual Plan 2007-2008—Approved Outlay	174

6. ਕੀਮਤਾਂ

Price

6.1—	ਜਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ Index Numbers of Wholesale Prices of Agricultural Commodities	175
6.2—	ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ Consumer Price Index Numbers	176
6.3—	ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਔਸਤ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Maximum, Minimum, Average Retail Prices of Essential Commodities and Percentage change during 2007 <i>vis-a-vis</i> 2006	178
6.4—	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਰਾਇਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਜਰਤਾਂ। Minimum Wages for Agricultural and Skilled Labour fixed by the State Government.	179

7. ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

Public Distribution System

7.1—	ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਕੀਮਤਾਂ Retail Rates Charged by Fair Price Shops	..	180
7.2—	ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ। Distribution of Essential Commodities through Fair Price Shops.	..	181

8. ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ

Social Services

8.1—	ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲਿੰਗਵਾਰ, ਖੇਤਰਵਾਰ ਅਤੇ ਜਾਤੀਵਾਰ 1991 ਅਤੇ 2001 ਦੀ ਆਬਾਦੀ। Population of Punjab Classified by sex, Area and Castes 1991 and 2001	..	182
8.2—	ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿੰਗਵਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤਰਵਾਰ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 1991 ਅਤੇ 2001 Literacy rate in Punjab by Sex and Area 1991 and 2001	..	183
8.3—	ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪੜੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। District-wise Literacy rate in Punjab, 2001 census.	..	184
8.4—	ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Schools	..	185
8.5—	ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਔਸਤ ਅਰਧ ਵਿਆਸ (ਕਿ.ਮੀ.) Average Radius Served Per School (km) by Rural and Urban Areas.	..	186
8.6—	ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ Enrolment in Schools	..	187
8.7—	ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Colleges	..	188
8.8—	ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ Enrolment in Colleges	..	189
8.9—	ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ Enrolment of Students of Scheduled Castes in Colleges	..	190
8.10—	ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਟੇਜਵਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ Stage-wise Pupil-Teacher Ratio in Schools	..	191

8.11—	ਜਨਮ ਦਰ, ਮੌਤ ਦਰ ਅਤੇ ਸਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate	..	192
8.12—	ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Medical Institutions.	..	193
8.13—	ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Beds in Medical Institutions	..	194
8.14—	ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਥਾ, ਬੈਡ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਬਾਦੀ Population Served per Insitution, Bed and Doctor	..	195
8.15—	ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ Number of Patients treated in Medical Institutions	..	196
8.16—	ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਝਪਨ ਉਪਰੇਸ਼ਨ Voluntary Sterilisation Operations	..	197
8.17—	ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗਵਾਰ ਅਨੁਮਾਨਤ ਜੀਵਨ ਆਸ Expectation of Life at Birth by Sex	..	198

9. ਗਰੀਬੀ ਨਿਵਾਰਣ

Poverty Alleviation

9.1—	ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਪੰਜਾਬ-ਭਾਰਤ। Percentage of Population below Poverty line in Punjab V/s India	..	199
9.2—	ਪੀਲੇ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੰਡੀ ਰਕਮ Number of Yellow Card Holder Beneficiaries and Amount Disbursed by Different Agencies.	..	200

10. ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ

Human Development

10.1—	ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. HDI and GDI for the Districts in Punjab	..	201
-------	--	----	-----

ਸਾਰਣੀ 1.1.1—ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਤੇ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ

Table 1.1.1—Gross State Domestic Product and Net State Domestic Product at Current and Constant (1999-2000) Prices

ਸਾਲ Year	ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) Gross State Domestic Product (Rs. Crores)		ਨਿਰੋਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) Net State Domestic Product (Rs. Crores)		ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਨਿਰੋਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (ਰੁਪਏ) Per Capita Net State Domestic Product (Rs.)	
	ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At Current Prices	1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At 1999-2000 Prices	ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At Current Prices	1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At 1999-2000 Prices	ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At Current Prices	1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ At 1999-2000 Prices
0	1	2	3	4	5	6
1999-00(R)	67176.23	67176.23	61093.56	61093.56	25611	25611
2000-01(R)	74709.77	69836.16	67738.78	63182.00	27865	25990
2001-02(R)	79695.85	71173.65	71274.41	63999.78	28949	25994
2002-03(R)	82339.23	73172.38	73513.11	65360.10	29316	26065
2003-04(R)	89818.21	77211.91	79639.88	68842.23	31182	26955
2004-05(R)	97451.57	81229.39	86250.42	72445.78	33158	27851
2005-06(P)	109734.66	85729.29	97385.93	76491.15	36759	28872
2006-07(Q)	123397.25	91148.12	109459.44	81375.55	40566	30158

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.1.2—ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ 1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ
 Table 1.1.2—Average Annual Compound Growth Rate of Gross State Domestic
 Product at 1999-2000 Prices.

(ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ)
 (Percent per annum)

ਸੈਕਟਰ Sector	ਦਸਵੀਂ ਯੋਜਨਾ Tenth Plan					ਗਿਆਰਵੀਂ ਯੋਜਨਾ Eleventh Plan	
	2002-03 (R)	2003-04 (R)	2004-05 (R)	2005-06 (P)	2006-07 (Q)	Over all	2007-08 (A)
0	1	2	3	4	5	6	7
1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ Primary	(-)1.12	5.77	2.16	1.68	4.05	2.51	4.22
2. ਸੈਕੰਡਰੀ Secondary	3.02	6.85	9.66	12.17	10.28	8.40	11.40
3. ਟਰਸ਼ਰੀ Tertiary	6.11	4.63	5.34	4.95	5.74	5.35	5.49
ਕੁੱਲ ਆਰਥਿਕਤਾ Overall Economy	2.81	5.52	5.20	5.54	6.32	5.08	6.62

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।
 Source :—Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.1.3. ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ
Table 1.1.3 Growth Rate of GSDP at Constant (1999-2000) Prices

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੈਕਟਰ/ਸਬ-ਸੈਕਟਰ	2001-02 (R)	2002-03 (R)	2003-04 (R)	2004-05 (R)	2005-06 (P)	2006-07 (Q)
0	1	2	3	4	5	6	7
1	ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ Primary	0.81	(-)1.12	5.77	2.16	1.68	4.05
1.1	ਖੇਤੀਬਾੜੀ Agriculture	0.75	(-)1.39	5.64	2.30	1.58	4.00
1.1.1	ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਪਰਾਪਰ) Agriculture (Proper)	0.20	(-)5.15	7.62	2.02	(-)2.25	3.58
1.1.2	ਪਸ਼ੂ ਧਨ Livestock	2.10	7.56	1.50	2.94	10.03	4.83
1.2	ਜੰਗਲਾਤ ਉਤਪਾਦਨ Forestry & logging	(-)2.47	0.37	1.29	(-)1.60	2.83	0.84
1.3	ਮੱਛੀ ਪਾਲਣਾ Fishing	11.59	18.01	22.16	(-)7.12	10.23	10.82
1.4	ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਕੱਢਣਾ Mining & Quarrying	14.05	657.00	5.90	(-)2.17	8.16	2.85
2.	ਸੈਕੰਡਰੀ Secondary	(-)2.07	3.02	6.85	9.66	12.17	10.28
2.1	ਉਦਯੋਗ Manufacturing	(-)5.19	6.09	3.72	6.46	7.66	6.03
2.1.1	ਰਜਿਸਟਰਡ Registered	(-)7.73	5.09	0.69	6.99	7.26	5.01
2.1.2	ਗੈਰ-ਰਜਿਸਟਰਡ Un-Registered	(-)1.37	7.50	7.89	5.78	8.19	7.34
2.2	ਬਿਜਲੀ ਗੈਸ ਅਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ Electricity, Gas & Water Supply	0.06	4.47	6.75	1.61	8.12	4.20

ਸਾਰਣੀ 1.1.3. (ਸਮਾਪਤ) ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ

Table 1.1.3 (Concl'd.) Growth Rate of GSDP at Constant (1999-2000) Prices

ਲੜੀ ਨੰ:		2001-02	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07
Sr. No.	Sector/Sub Sector	(R)	(R)	(R)	(R)	(P)	(Q)
0	1	2	3	4	5	6	7
2.3	ਉਸਾਰੀ Construction	5.98	(-)6.27	16.61	23.71	24.98	21.77
3	ਟਰਸ਼ਰੀ Tertiary	5.21	6.11	4.63	5.34	4.95	5.74
3.1	ਵਪਾਰ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ Trade, Hotels & Restaurants	3.47	3.26	5.35	6.22	4.03	5.12
3.2	ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ Transport, Storage & Communication	18.67	12.24	13.76	7.15	8.63	10.45
3.3	ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਬੀਮਾ Banking & Insurance	4.72	11.26	(-)1.00	9.57	8.43	9.00
3.4	ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੰਪਤੀ, ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Real Estate, Ownership of Dwellings & Business services	2.46	2.22	2.24	4.42	2.36	3.39
3.5	ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ Public Administration	1.88	8.58	3.06	2.32	5.04	3.68
3.6	ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ Other Services	3.17	4.02	2.07	2.43	2.50	2.78
ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ (ਸਮੁੱਚੀ) Growth Rate (overall)		1.92	2.81	5.52	5.20	5.54	6.32

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.1.4—ਆਰਥਿਕ ਗਤੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੰਡ
1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ

Table 1.1.4—Percentage Distribution of Gross State Domestic Product by Economic Activity at 1999-2000 Prices

		(ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) (Percentage)						
ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ Economic Activity	1999- 2000 (R)	2001- 2002 (R)	2002- 2003 (R)	2003- 2004 (R)	2004- 2005 (R)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (Q)	
0	1	2	3	4	5	6	7	
ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਧਨ Agriculture and Livestock	36.95	35.61	34.16	34.20	33.25	32.01	31.31	
(i) ਖੇਤੀਬਾੜੀ Agriculture	26.27	25.08	23.14	23.60	22.88	21.19	20.65	
(ii) ਪਸ਼ੂ ਧਨ Livestock	10.68	10.53	11.02	10.60	10.37	10.82	10.66	
ਜੰਗਲਾਤ ਉਤਪਾਦਨ Forestry and Logging	0.32	0.31	0.30	0.29	0.27	0.26	0.25	
ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ Fishing	0.25	0.29	0.33	0.39	0.34	0.36	0.37	
ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਕੱਢਣਾ Mining and Quarrying	0.01	0.01	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	
ਉਪ-ਜੋੜ : ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ Sub-Total : Primary	37.53	36.22	34.83	34.92	33.90	32.67	31.97	
ਉਦਯੋਗ Manufacturing	14.93	13.88	14.32	14.08	14.24	14.53	14.49	
(i) ਰਜਿਸਟਰਡ Registered	9.03	8.12	8.30	7.92	8.05	8.18	8.08	
(ii) ਗੈਰ-ਰਜਿਸਟਰਡ Un-Registered	5.90	5.76	6.02	6.16	6.19	6.35	6.41	
ਉਸਾਰੀ Construction	4.38	5.08	4.64	5.12	6.03	7.13	8.17	
ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ Electricity, Gas and Water Supply	3.44	3.25	3.30	3.34	3.23	3.31	3.24	
ਉਪ-ਜੋੜ : ਸੈਕੰਡਰੀ Sub-Total : Secondary	22.75	22.21	22.26	22.54	23.50	24.97	25.90	

ਸਾਰਣੀ 1.1.4 (ਸਮਾਪਤ)—ਆਰਥਿਕ ਗਤੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੰਡ
1999-2000 ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ

Table 1.1.4 (Concl'd.)—Percentage Distribution of Gross State Domestic Product by
Economic Activity at 1999-2000 Prices

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ Economic Activity	(ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) (Percentage)						
	1999- 2000	2001- 2002 (R)	2002- 2003 (R)	2003- 2004 (R)	2004- 2005 (R)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (Q)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਵਪਾਰ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਸ Trade, Hotels and Restaurants	12.17	12.72	12.78	12.76	12.88	12.69	12.55
ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ Transport, Storage and Communication	4.72	6.08	6.64	7.15	7.29	7.50	7.79
ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਬੀਮਾ Banking and Insurance	4.44	4.61	4.99	4.68	4.87	5.01	5.13
ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੰਪਤੀ, ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Real Estate, Ownership of Dwelling and Business services	4.68	4.63	4.60	4.46	4.42	4.29	4.17
ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ Public Administration	4.91	4.73	5.00	4.88	4.75	4.73	4.61
ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ Other Services	8.80	8.80	8.90	8.61	8.39	8.14	7.88
ਉਪ-ਜੋੜ : ਟਰਸ਼ਰੀ Sub-Total : Tertiary	39.72	41.57	42.91	42.54	42.60	42.36	42.13
ਜੋੜ : ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ Total : GSDP	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.1.5—ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ ਸਥਿਰ (1999-2000) ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ (ਰੁਪਏ)
 Table 1.1.5—Per Capita Income of Selected States in India at Constant (1999-2000) Prices (Rs.)

ਰਾਜ/State	1999- 2000(R)	2001- 2002(R)	2002- 2003(R)	2003- 2004(R)	2004- 2005(R)	2005- 2006(P)
0	1	2	3	4	5	6
1. ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ Andhra Pradesh	15507	17260	17486	18961	19884	21277
2. ਆਸਾਮ Assam	12269	12628	13233	13856	14351	14950
3. ਬਿਹਾਰ Bihar	5766	5972	6634	6158	6771	6610
4. ਦਿੱਲੀ Delhi	38682	40301	41216	43030	46270	49172
5. ਗੋਆ Goa	42296	39339	40602	42206	45394	47507
6. ਗੁਜਰਾਤ Gujrat	18864	18200	19509	22387	23761	26543
7. ਹਰਿਆਣਾ Haryana	21966	23809	24676	26353	28119	29887
8. ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ Himachal Pradesh	20806	22705	23393	24480	26054	27162
9. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ Jammu & Kashmir	13745	13795	14095	14465	14850	N.A.
10. ਕਰਨਾਟਕ Karnataka	16758	17434	18011	18284	20260	21829
11. ਕੇਰਲਾ Kerla	19294	20519	21699	22848	24217	25657
12. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ Madhya Pradesh	12384	11715	10880	11870	12011	12566
13. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ Maharashtra	23340	22622	23939	25265	27040	29085
14. ਉੜੀਸਾ Orisa	10567	10701	10575	11951	13329	N.A.
15. ਪੰਜਾਬ Punjab	25611	25994	26065	26955	27851	28872
16. ਰਾਜਸਥਾਨ Rajasthan	13477	13986	12043	15737	14947	15219
17. ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ Tamil Nadu	19378	19691	19628	20672	22835	24308
18. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ Uttar Pradesh	9405	9475	9657	9993	10224	10637
19. ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ West Bengal	15826	17173	17515	18231	19174	20485
ਸਰਬ ਭਾਰਤ All India	15839	16762	17075	18263	19297	20858

ਸਾਰਣੀ 1.1—ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ

Table 1.1—Gross Area Under Crops

(000 ਹੈਕਟੇਅਰ)
(000 Hectare)

ਮੱਦ Item	1990- 1991	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (T)	2007- 2008 likely Achieve- ments (P)	
	0	1	2	3	4	5	6	7
ਚਾਵਲ Rice		2015	2614	2647	2642	2621	2500	2617
ਬਾਜਰਾ Bajra		12	8	7	5	6	10	7
ਮੱਕੀ Maize		188	154	154	148	154	200	159
ਕਣਕ Wheat		3273	3444	3481	3468	3467	3375	3480
ਜੌਂ Barley		37	23	22	19	19	40	19
ਜਵਾਰ Jowar		(a)	-	-	4	-	-	-
ਹੋਰ ਸੀਰੀਅਲ Other Cereals		(a)	-	-	-	-	-	-
ਕੁੱਲ ਸੀਰੀਅਲ Total Cereals		5525	6243	6311	6286	6267	6125	6282
ਛੋਲੇ Gram		60	6	5	4	4	15	4
ਹੋਰ ਦਾਲਾਂ Other Pulses		83	38	31	26	25	75	26
ਕੁੱਲ ਦਾਲਾਂ Total Pulses		143	44	36	30	29	90	30
ਕੁੱਲ ਅਨਾਜ Total Foodgrains		5668	6287	6347	6316	6296	6215	6312

ਸਾਰਣੀ 1.1—(ਸਮਾਪਤ)—ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ

Table 1.1—(Concl.)—Gross Area under Crops

(000 ਹੈਕਟੇਅਰ)
(000 Hectare)

ਮੱਦ Item	1990- 1991	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (T)	2007- 2008 likely Achieve- ments (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਮੂੰਗਫਲੀ Groundnut	11	4	4	4	4	10	4
ਹੋਰ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ Other Oil seeds	93	82	86	78	66	145	67
ਕੁੱਲ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ Total Oil seeds	104	86	90	82	70	155	71
ਗੰਨਾ Sugarcane	101	123	86	84	99	125	114
ਕਪਾਹ Cotton	701	452	509	557	607	650	619
(i) ਅਮਰੀਕਨ American	637	386	454	513	573	600	..
(ii) ਦੇਸੀ Desi	64	66	55	44	34	50	..
ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ All Other Crops	927	957	900	829	789
ਕੁੱਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ Gross Area Sown	7501	7905	7932	7868	7861

ਸਾਧਨ : (i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭੌਂ ਰਿਕਾਰਡ, ਪੰਜਾਬ।

(ii) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੰਜਾਬ।

Source : (i) Director, Land Records, Punjab.

(ii) Director, Agriculture, Punjab.

(a) 500 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ।

(a) Less than 500 Hectares.

ਸਾਰਣੀ 1.2—ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ

Table 1.2—Production of Principal Crops

(000 ਟਨ) (000 Tonnes)							
ਮੱਦ Item	1990- 1991	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (T)	2007- 2008 likely Achieve- ments (P)
	0	1	2	3	4	5	6 7
ਚਾਵਲ Rice	6506	9656	10437	10193	10138	9500	10439
ਬਾਜਰਾ Bajra	13	8	7	5	6	10	7
ਮੱਕੀ Maize	333	459	422	403	481	520	544
ਕਣਕ Wheat	12159	14489	14695	14493	14596	14500	14600
ਜੌਂ Barley	101	77	74	63	64	120	65
ਜਵਾਰ Jowar	(b)	-	-	-	-	-	-
ਹੋਰ ਸੀਰੀਅਲ Other Cereals	(b)	-	-	-	-	-	-
ਕੁੱਲ ਸੀਰੀਅਲ Total Cereals	19113	24689	25635	25157	25285	24650	25655
ਛੋਲੇ Gram	45	5	4	4	4	15	4
ਹੋਰ ਦਾਲਾਂ Other Pulses	60	30	23	19	20	56	22
ਕੁੱਲ ਦਾਲਾਂ Total Pulses	105	35	27	23	24	71	26
ਕੁੱਲ ਅਨਾਜ Total Foodgrains	19218	24724	25662	25180	25309	24721	25681

ਸਾਰਣੀ 1.2—(ਸਮਾਪਤ)—ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ

Table 1.2—(Concl'd.)—Production of Principal Crops

ਮੁੱਦ Item	(000 ਟਨ) (000 Tonnes)						
	1990- 1991	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (T)	2007- 2008 likely Achieve- ments (P)
(0)	1	2	3	4	5	6	7
ਮੂੰਗਫਲੀ Groundnut	9	4	4	3	4	10	4
ਹੋਰ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ Other Oil seeds	84	99	96	88	74	174	72
ਕੁੱਲ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ Total Oil seeds	93	103	100	91	78	184	76
ਗੰਨਾ (ਗੁੜ) Sugarcane (Gur)	601	662	517	486	602	750	695
ਕਪਾਹ* Cotton*	1909	1478	2088	2395	2678	2485	2330
(i) ਅਮਰੀਕਨ American	1802	1306	1913	2258	2572	2345	..
(ii) ਦੇਸੀ Desi	107	172	175	137	106	140	..

ਸਾਧਨ : (i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭੌਂ ਰਿਕਾਰਡ, ਪੰਜਾਬ।

(ii) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੰਜਾਬ।

Source : (i) Director, Land Records, Punjab.

(ii) Director, Agriculture, Punjab.

* 170 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਸਾਫ ਕੀਤੀਆਂ ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੰਦਾਂ।

*000 Bales (of 170 Kg. each) of Cleaned Cotton.

(b) 500 ਮੀ. ਟਨ ਤੋਂ ਘੱਟ।

(b) Less than 500 M. Tonns.

ਨੋਟ : ਮੂੰਗਫਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਗਿਰੀ ਹੈ।

Note : Production of Groundnut is in terms of Nuts in Shell.

ਸਾਰਣੀ 1.3—ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 1.3—Index Numbers of Agriculture Production

(ਆਧਾਰ : 1969-70 ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਤਰ੍ਹਿਆਲਾ = 100)
(Base : Triennium ending 1969-70 = 100)

ਗਰੁੱਪ Group	ਭਾਰ Weight	1980- 1981	1990- 1991	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
1. ਅਨਾਜ Foodgrains	64.19	196.74	324.06	429.56	450.83	441.62	442.66
(i) ਸੀਰੀਅਲ Cereals	49.94	239.71	410.08	550.52	578.24	566.61	567.91
(ii) ਦਾਲਾਂ Pulses	14.25	46.17	22.61	5.80	4.47	3.79	3.88
2. ਗੈਰ-ਅਨਾਜੀ Non-Foodgrains	35.81	126.31	171.75	162.97	193.06	203.00	229.09
(i) ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ Oilseeds	5.68	105.23	105.10	65.51	71.23	63.76	55.03
(ii) ਰੋਸ਼ੇਦਾਰ ਫਸਲਾਂ Fibres	16.98	146.09	239.12	184.04	260.80	299.97	335.86
(iii) ਫੁਟਕਲ Misc.	13.15	109.87	113.39	177.91	158.12	137.77	166.28
ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ All Commodities	100.00	171.52	269.55	314.13	358.55	356.20	366.21

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.4—ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ

Table 1.4—Yield of Principal Crops

ਫਸਲ Crops	(ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ) (Kg per Hectare)				
	1990-91	2003-2004 (P)	2004-2005 (P)	2005-2006 (P)	2006-2007 (P)
0	1	2	3	4	5
ਕਣਕ Wheat	3715	4207	4221	4179	4210
ਚਾਵਲ Rice	3229	3694	3943	3858	3868
ਮੱਕੀ Maize	1784	2982	2738	2726	3123
ਜੌਂ Barley	2759	3342	3367	3306	3394
ਛੋਲੇ Gram	743	899	869	864	1010
ਬਾਜਰਾ Bajra	1090	993	978	1045	977
ਗੰਨਾ (ਗੁੜ) Sugarcane (Gur)	5941	5382	6012	5783	6083
ਅਮਰੀਕਨ ਕਪਾਹ Cotton (American)	481	575	716	748	763
ਦੇਸੀ ਕਪਾਹ Coton (Desi)	285	444	540	529	531
ਤੋਰੀਆ, ਰਾਈ ਅਤੇ ਸਰਸੌਂ Repeseed and Mustard	1014	1195	1032	1108	1119
ਮੂੰਗਫਲੀ Groundnut	818	905	842	871	865
ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ Sunflower	1610	1600	1826	1578	1500

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Agriculture, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 1.5—ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਪਤ ਵਸਤਾਂ
Table 1.5—Principal Inputs in Agriculture

ਮੱਦ Item	ਇਕਾਈ Unit	1990- 91	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6
1. ਸਿੰਚਾਈ Irrigation						
(i) ਕੁੱਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ Gross Area Sown	000 ਹੈਕਟੇਅਰ 000 Hect.	7501	7905	7932	7868	7861
(ii) ਕੁੱਲ ਸਿੰਜਿਆ ਰਕਬਾ Gross Area Irrigated	„	7055	7687	7692	7680	7657
(ii) ਦਾ (i) ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤ Ratio of (ii) to (i)	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	94.1	97.2	97.0	97.6	97.4
(iii) ਨਿਰੋਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ Net Area Sown	000 ਹੈਕਟੇਅਰ 000 Hect.	4218	4201	4200	4170	4184
(iv) ਨਿਰੋਲ ਸਿੰਜਿਆ ਰਕਬਾ Net Area Irrigated	„	3909	4028	4035	4060	4078
(iv) ਦਾ (iii) ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤ Ratio of (iv) to (iii)	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	92.7	95.9	96.1	97.4	97.5
2. ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਖਪਤ Consumption of Chemical Fertilizers						
(i) ਕੁਲ ਐਨ.ਪੀ.ਕੇ. Total NPK	000 ਨਿਉਟਰੀਐਂਟ ਟੌਨ 000 Nutrient tonnes	1,220	1543	1553	1686	1692
ਐਨ N	„	877	1170	1202	1254	1299
ਪੀ P	„	328	335	307	369	354
ਕੇ K	„	15	38	44	63	39

ਸਾਰਣੀ 1.5—(ਚਲਦਾ)—ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਪਤ ਵਸਤਾਂ
Table 1.5—(Contd.)—Principal Inputs in Agriculture

ਮੱਦ Item	ਇਕਾਈ Unit	1990- 91	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6
(ii) ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਪਿਛੇ ਐਨ ਪੀ ਕੇ. Per Hect. of Gross area sown NPK	ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ Kg	163	195	196	214	215
ਐਨ N	"	117	148	152	159	165
ਪੀ P	"	44	42	39	47	45
ਕੇ K	"	2	5	6	8	5
3. ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਖਪਤ Pesticides Consumption	000 ਟੱਨ 000 tonnes	6.10	6.90	6.49	6.0	5.97
4. ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਦਾ ਕੁੱਲ ਬੀਜੇ ਰਕਬੇ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤ Ratio of area sown of high yielding varieties to Total gross area sown under those crops						
ਕਣਕ Wheat	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	100	100	100	100	100
ਚਾਵਲ Rice	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	94	100	100	100	100
ਮੱਕੀ Maize	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	89	94	94	95	95

ਸਾਰਣੀ 1.5—(ਸਮਾਪਤ)—ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਖਪਤ ਵਸਤਾਂ।

Table 1.5—(Concl.)—Principal Inputs in Agriculture

ਮੱਦ Item	ਇਕਾਈ Unit	1990- 91	2003- 2004 (P)	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6
ਬਾਜਰਾ Bajra	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ Percent	100	75	100	100	100
5. ਖਾਰੀ ਭੋਂ ਦਾ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਰਕਬਾ Alkaline/Saline area Reclaimed (Additional)	000 ਹੈਕਟੇਅਰ 000 Hect.	26	0.5*	2.0	6.0	13.0
6. ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਭੋਂ (ਵਾਧੂ) ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਰਕਬਾ Soil Conservation Coverage of Agricultural Land (Additional)	000 ਹੈਕਟੇਅਰ 000 Hect.	15	19	18	34	35

- ਸਾਧਨ : (i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੰਜਾਬ।
(ii) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭੋਂ ਰਿਕਾਰਡ, ਪੰਜਾਬ।
(iii) ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ।
- Source : (i) Director, Agriculture, Punjab.
(ii) Director, Land Records, Punjab.
(iii) Chief Conservator of Soils, Punjab.

*ਸਿਰਫ ਅਲਕਲਾਈਨ ਭੋਂ ਸੁਧਾਰ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਰਕਬਾ

*Only Alkaline area reclaimed..

ਸਾਰਣੀ 1.6—ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

Table 1.6—Contribution of Wheat and Rice to Central Pool.

ਸਾਲ Year	ਕਣਕ Wheat		ਚਾਵਲ Rice	
	ਕੁੱਲ ਯੋਗਦਾਨ (ਲੱਖ ਟਨ) Total Contri- bution (lakh Tonnes)	ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ Percentage share to the Central Pool	ਕੁੱਲ ਯੋਗਦਾਨ (ਲੱਖ ਟਨ) Total Contri- bution (lakh Tonnes)	ਕੇਂਦਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ Percentage share to the Central Pool
0	1	2	3	4
1990-91	67.4	60.9	48.2	41.0
2001-2002	105.6	51.2	72.8	32.9
2002-2003	98.6	51.8	79.4	48.8
2003-2004	89.4	56.6	86.6	37.9
2004-2005	92.4	55.0	91.1	36.9
2005-2006(R)	90.1	60.9	88.6	32.0
2006-2007(P)	69.5	75.3	78.3	31.2

ਸਾਧਨ :—ਉਪਭੋਗਤਾ ਮਾਮਲੇ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ।

Source :—Ministry of consumer Affairs, Govt. of India.

ਨੋਟ :—ਫਸਲ ਕਣਕ ਲਈ ਅੰਕੜੇ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਸੀਜ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

Note :—Figures regarding Wheat has been taken as per marketing year.

ਸਾਰਣੀ 1.7—ਅਨਾਜ ਲਈ ਸਟੋਰੇਜ ਸਮਰੱਥਾ
Table 1.7—Storage Capacity for Foodgrains

(ਲੱਖ ਟਨ)
(Lakh Tonnes)

ਏਜੰਸੀ Agency	ਕੁੱਲ Total (31-3-2006)	31-3-2007 ਨੂੰ As on 31-3-2007						
		ਛੱਤ ਵਾਲੇ Covered			ਖੁਲੇ Open			
		ਨਿੱਜੀ Owned	ਕਿਰਾਏ ਤੇ Hired	ਕੁੱਲ Total	ਨਿੱਜੀ Owned	ਕਿਰਾਏ ਤੇ Hired	ਕੁੱਲ Total	ਕੁੱਲ ਜੋੜ Grand Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8
ਫੂਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ Food Corporation of India	71.05	22.24	38.64	60.88	6.41	0.04	6.45	67.33
ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵੇਅਰ- ਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ Punjab State Warehousing Corporation	36.06	24.18	27.52	51.70	4.26	0.84	5.10	56.80
ਕੇਂਦਰੀ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ Central Warehou- sing Corporation	7.00	5.77	0.71	6.48	0.66	-	0.66	7.14
ਪਨਸਪ PunSUP ਮਾਰਕਫੈਡ Markfed	20.91	1.31	1.16	2.47	0.26	15.80	16.06	18.53
ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ State Government	36.10	8.10	6.78	14.88	3.85	0.40	4.25	19.13
ਪੰਜਾਬ ਮੰਡੀ ਬੋਰਡ Punjab Mandi Board	7.69	1.07	0.80	1.87	1.03	3.93	4.96	6.83
ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ Punjab Agro- Industries Corporation	0.54	0.54	-	0.54	-	-	-	0.54
	13.10	0.00	0.40	0.40	0.00	8.50	8.50	8.90
ਕੁੱਲ Total	192.45	63.21	76.01	139.22	16.47	29.51	45.98	185.20

ਸਾਧਨ :—(i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ, ਪੰਜਾਬ। (ii) ਫੂਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ।
Source :—Director, Food and Supplies, Punjab. Food Corporation of India.
(iii) ਕੇਂਦਰੀ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ। (iv) ਪੰਜਾਬ ਮੰਡੀ ਬੋਰਡ।
Central Warehousing Corporation. Punjab Mandi Board.

ਸਾਰਣੀ ਨੰ: 1.8 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਰਕਬਾ।

Table No. 1.8 Area covered under Contract Farming Scheme in Punjab.

(ਏਕੜ)

(Acres)

ਫਸਲ Crop	2002-03		2003-04		2004-05		2005-06		2006-07		2007-08 ਟੀਚੇ/Target	
	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
131 ਹਾਈਓਲਾ/ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ Hyola Gobhi Sarson	9798	—	19111	—	64000	—	68382	—	55500	—	85000	
ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ Sunflower	8541	—	22014	—	31500	—	17942	—	30000	—	35000	
ਮਾਲਟਿੰਗ ਜੌਂ Malting Barley	820	—	5341	—	3822	—	4566	—	11400	—	25000	
ਸਿਆਲੂ ਮੱਕੀ Winter Maize	1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
ਬਰਸਾਤੀ ਮੱਕੀ Spring Maize	1233	—	—	—	1022	—	6386	—	30000	—	40000	
ਵਡਾਨਕ ਕਣਕ Durum Wheat	—	—	11362	—	6404	—	2000	—	—	—	—	

ਸਾਰਣੀ ਨੰ: 1.8 (ਚਲਦਾ) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਰਕਬਾ।

Table No. 1.8 (Contd.) Area covered under Contract Farming Scheme in Punjab.

(ਏਕੜ)

(Acres)

ਫਸਲ Crop	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08					
	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi	ਸਾਉਣੀ Kharif	ਹਾੜੀ Rabi
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਮੂੰਗ Moong	—	2412	2081	2604	2100	1446	2400	—	—	—	—
ਬਾਸਮਤੀ Basmati	—	90529	—	100000 (*57310)	—	42259	—	35000	—	50000	—
ਮੱਕੀ Maize	—	28089	—	31857	—	57704	—	75000	—	90000	—
ਗੁਆਰਾ Guar	—	4650	—	—	—	1136	—	1030	—	2000	—
ਅਰਿਡ Castor	—	1667	—	2000	—	—	—	—	—	—	—
ਪਦੀਨਾ Mentha	—	—	—	—	—	—	4673	—	—	—	6000

ਆਲੂ/ਬੀਜ

Patato/Seed

	—	—	—	—	—	—	7289	—	—	—	10000
ਜੋੜ Total	22312	127347	59909	136461	108848	102545	113638	111030	126900	142000	201000
ਕੁੱਲ ਜੋੜ Grand Total	22312	187256		245309		216183		2 37930		343000	

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਫੂਡਗ੍ਰੇਨਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਡ।

Source :—Punjab Agro Foodgrains, Corporation Ltd.

* ਏਜੰਸੀਆਂ/ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬੁੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਵਲੋਂ 57310 ਏਕੜਾਂ ਲਈ ਹੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਛੋਟ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਵ ਜਿਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਰਕਬੇ ਲਈ ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ/ਰਜ਼ਾਮੇਦੀ ਸੀ।

* ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰੱਥਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਕੰਟਰੈਕਟ ਖੇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

* Agencies/buyers booked produce of One Lac +, PAFC recommended tax concession only for 57310 Acres i.e. where proper documentation existed for the balance acreage the buyers and the farmers had a private/informal contract/understanding.

* However, the area under contract farming crops is likely to reduce drastically due to substantial hike in MSP of wheat and paddy.

ਸਾਰਣੀ 2.1—ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਪਲਾਂਟ ਸਮਰੱਥਾ

Table 2.1—Installed Plant Capacity for Electricity Supply

ਪਲਾਂਟ Plant	1990-	2002-	2003-	2004-	2005-	2006-	2007-
	1991	2003	2004	2005 (A)	2006 (A)	2007 (A)	2008 (R.E.)
0	1	2	3	4	5	6	7
I. ਹਾਈਡਰੋ							
Hydro							
ਸ਼ਾਨਨ ਬਿਜਲੀ ਘਰ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ							
Shanan Power House, Joginder Nagar	110	110	110	110	110	110	110
ਯੂ.ਬੀ.ਡੀ.ਸੀ. (ਸਟੇਜ I ਅਤੇ II)							
U.B.D.C. (Stage-I and II)	60	91	91	91	91	91	91
ਸਾਂਝੇ ਪੁਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ*							
Share in Common Pool Projects*	1254	1332	1331	1327	1257	1257	1258
ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਈਡਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ							
Anandpur Sahib Hydel Project	134	134	134	134	134	134	134
ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਹਾਈਡਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ							
Mukerian Hydel Project	207	207	207	207	207	207	207
ਮਾਈਕਰੋ ਹਾਈਡਲ ਸਕੀਮਾਂ							
Micro Hydel Schemes	4	4	4	4	4	4	4
ਰਣਜੀਤ ਸਾਗਰ ਡੈਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ							
Ranjit Sagar Dam Project	—	453	453	453	452	452	452
ਜੋੜ							
Total	1769	2331	2330	2326	2255	2255	2256

ਸਾਰਣੀ 2.1—(ਸਮਾਪਤ)—ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਪਲਾਂਟ ਸਮਰੱਥਾ

Table 2.1—(Concl'd.)—Installed Plant Capacity for Electricity Supply

ਪਲਾਂਟ Plant	1990-	2002-	2003-	2004-	2005-	2006-	2007-
	1991	2003	2004	2005	2006	2007	2008
				(A)	(A)	(A)	(R.E.)
0	1	2	3	4	5	6	7
II. ਸਟੀਮ							
Steam							
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਬਠਿੰਡਾ							
Guru Nanak Dev Thermal Plant, Bathinda	440	440	440	440	440	440	440
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਰੋਪੜ							
Guru Gobind Singh Thermal Plant, Ropar	840	1260	1260	1260	1260	1260	1260
ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਲਾਂਟ ਜਲਖੇੜੀ							
Rice Straw Plant, Jalkheri	—	10	—	—	—	—	—
ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਲਹਿਰਾ ਮੁਹੱਬਤ							
Guru Hargobind Thermal Plant, Lehara Muhabat	—	420	420	420	420	420	670
ਜੋੜ							
Total	1280	2120**	2130	2120**	2120**	2120**	2370**
ਕੁੱਲ ਜੋੜ (I) ਅਤੇ (II)							
Grand Total (I & II)	3049	4451	4460	4446	4375	4375	4626

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ।

Source :—Punjab State Electricity Board.

*ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਖੜਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੰਗੂਵਾਲ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ, ਡੇਹਰ, ਪੋਂਗ ਡੈਮ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ।

*Punjab's share Bhakra complex, Ganguwal Power House, Dehar, Pong Dam Power House.

**10 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੇ ਚਾਵਲ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਪਲਾਂਟ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

**Excluding Rice Straw Plant of 10 MW.

(A) = Actual

ਸਾਰਣੀ 2.2—ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ/ਹਾਈਡਲ ਪਲਾਂਟਾਂ/ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪਲਾਂਟ ਲੋਡ ਫੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ

Table 2.2—Annual Plant Load Factor Achieved by Thermal Plants/Hydel Plants/Common Pool Project and Total Energy Generated

ਸਾਲ Year	ਥਰਮਲ Thermal	ਹਾਈਡਲ Hydel	ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿਚ ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ. ਦਾ ਹਿੱਸਾ P.S.E.B share in Common Pool Project	
	ਕੁੱਲ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ (ਮਿ. ਕਿ. ਵਾਟ ਘੰਟੇ) Total Energy Generated (mkW.h)	ਪਲਾਂਟ ਲੋਡ ਫੈਕਟਰ (ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) Plant Load Factor (Percent)	ਕੁੱਲ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ (ਮਿ. ਕਿ. ਵਾਟ ਘੰਟੇ) Total Energy Generated (mkW.h)	ਕੁੱਲ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ (ਮਿ. ਕਿ. ਵਾਟ ਘੰਟੇ) Total Energy Generated (mkW.h)
0	1	2	3	4
1990-91	5939	52.96	2612	4933
2002-2003	13650	73.50	3567	4543
2003-2004(A)	14236	76.45	4395	4638
2004-2005(A)	14384	77.45	3243	3669
2005-2006(A)	14834	79.87	5005	4803
2006-07 (A)	15434	85.00	4406	4125
2007-08(R.E.)	15659	90.41	4578	4652

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ।

Source :—Punjab State Electricity Board.

(A) = Actual

ਸਾਰਣੀ 2.3—ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ

Table 2.3—Electrical Energy Availability

	(ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ) (million kW.h)						
ਪਲਾਂਟ Plant	1990- 1991	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005 (A)	2005- 2006 (A)	2006- 2007 (A)	2007- 2008 (R.E)
0	1	2	3	4	5	6	7
I. ਹਾਈਡਰੋ							
Hydro							
ਸ਼ਾਨਨ ਬਿਜਲੀ ਘਰ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ Shanan Power House, Joginder Nagar	573	459	564	515	509	496	517
ਯੂ.ਬੀ.ਡੀ.ਸੀ. (ਸਟੇਜ I ਅਤੇ II) U.B.D.C. (Stage-I and II)	201	394	428	380	531	385	380
ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ* Share in Common Pool Projects*	4933	4543	4638	3669	4803	4125	4652
ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਈਡਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ Anandpur Sahib Hydel Project	660	750	816	388	708	666	790
ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਹਾਈਡਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ Mukerian Hydel Project	1168	795	1029	812	1238	1171	1399
ਮਾਈਕਰੋ ਹਾਈਡਲ ਸਕੀਮਾਂ Micro Hydel Schemes	10	9	10	4	6	8	8
ਰਣਜੀਤ ਸਾਗਰ ਡੈਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ Ranjit Sagar Dam Project	—	1150	1548	1144	2013	1680	1484
ਉਪਸੰਗਕਾਂ ਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਉਰਜਾ Less Auxilary	(-)5	—	—	—	—	—	—
ਜੋੜ Total	7540	8110	9033	6912	9808	8531	9230

ਸਾਰਣੀ 2.3—(ਸਮਾਪਤ)—ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ
Table 2.3—(Concl'd.)—Electrical Energy Availability

(ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਘੰਟੇ)
(million kW.h)

ਪਲਾਂਟ Plant	1990- 1991	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005 (A)	2005- 2006 (A)	2006- 2007 (A)	2007- 2008 (R.E)
0	1	2	3	4	5	6	7
II. ਸਟੀਮ/Steam							
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਬਠਿੰਡਾ Guru Nanak Dev Thermal Plant, Bathinda	1930	2499	2551	1992	2359	2221	2885
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਰੋਪੜ Guru Gobind Singh Thermal Plant, Ropar	3496	8245	8304	9083	9329	9770	9356
ਜੀ.ਐਚ.ਟੀ.ਪੀ. G.H.T.P.	—	2906	3381	3309	3146	3443	3418
ਜੋੜ Total	5426	13650	14236	14384	14834	15434	15659
III. ਖਰੀਦੀ ਬਿਜਲੀ							
Power Purchased							
ਬੈਰਾ ਸਿਉਲ Baira Siul	317	299	306	301	343	306	261
ਸਿੰਗਰੌਲੀ Singrauli	1070	1552	1627	1623	1502	1385	1549
ਸਲਾਲ ਹਾਈਡਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ Salal Hydel Electric Project	690	818	908	875	879	877	783
ਹੋਰ Others	438	5544	5895	8102	7723	11158	14257
ਜੋੜ Total	2515	8213	8736	10901	10447	13726	16850
ਕੁੱਲ ਜੋੜ Grand Total	15481	29973	32005	32197	35089	37691	41739

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ। Source :—Punjab State Electricity Board.

*ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਖੜਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੰਗੂਵਾਲ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ, ਡੇਹਰ, ਪੋਂਗ ਡੈਮ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਹੋਰ।

*Punjab's share Bhakra complex, Ganguwal Power House, Dehar, Pong Dam Power House.

ਨੋਟ : ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਜਿਲਰੀ ਖਪਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰੀਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Note : Electrical Energy availability is calculated on the basis of Gross Electricity Generation including auxilliary consumption and power purchased.

ਸਾਰਣੀ 2.4 — ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਿਕਰੀ
Table 2.4—Electrical Energy Sold

ਖਰੀਦਦਾਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ Category of consumer	1990- 91	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005 (A)	2005- 2006 (A)	2006- 2007 (A)	2007- 2008 (R.E)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਿਕਰੀ Energy Sold (ਕੁਲ ਵੇਚ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ) (As percentage of total sales)							
ਘਰੇਲੂ Domestic	12.14	22.41	22.68	22.05	21.09	20.65	19.98
ਵਿਦਿਊਪਾਰਕ Commercial	3.93	5.49	5.59	5.77	5.76	5.94	5.95
ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਟਿੰਗ Public Lighting	0.18	0.41	0.44	0.48	0.48	0.47	0.45
ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਡੀਵਾਟਰਿੰਗ (ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) Irrigation and Dewatering (Relating to Agriculture)	40.63	26.55	26.87	27.53	28.73	29.52	30.24
ਉਦਯੋਗ Industry	33.79	38.87	38.44	38.76	37.84	36.81	35.44
ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ Common Pool	—	1.68	1.64	1.54	1.19	1.08	0.96
ਬਲਕ ਸਪਲਾਈ/ਗਰਿਡ ਸਪਲਾਈ Bulk Supply/Grid Supply	4.00	1.91	1.96	1.85	1.75	1.65	1.51
ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ Outside the State	5.33	2.20	2.38	1.54	2.15	3.04	5.12
ਰੇਲਵੇ ਟਰੇਕਸ਼ਨ Railway Traction	—	—	—	0.48	0.44	0.38	0.35
ਰੋਅਲਟੀ ਅਤੇ ਐਚ.ਪੀ. ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ Royalty and Share to H.P.	—	0.48	—	—	0.57	0.46	—
ਜੋੜ Total	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ।

Source :—Punjab State Electricity Board.

(A) = Actual

ਸਾਰਣੀ 2.5—ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਵੇਚ ਤੋਂ ਔਸਤ ਆਮਦਨ

Table 2.5—Average Revenue Realised Per unit sold

ਖਰੀਦਦਾਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ Category of consumer	1990- 91	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005 (A)	2005- 2006 (A)	2006- 2007 (A)	2007- 2008 (R.E.)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਆਮਦਨ ਪੈਸੇ Average Revenue Per Unit (Paise)*							
ਘਰੇਲੂ/Domestic	74.51	241.87	262.92	256.06	281.36	271.22	281.40
ਵਿਉਪਾਰਕ/Commercial	106.50	445.65	445.10	419.51	447.60	443.07	440.50
ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਟਿੰਗ Public Lighting	105.14	407.19	444.42	417.77	425.90	438.08	442.92
ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਡੀਵਾਟਰਿੰਗ (ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) Irrigation and Dewatering (Relating to Agriculture)	7.50	..	—	—	—	—	—
ਉਦਯੋਗ/Industry	78.66	339.65(R)	358.92	347.95	369.90	368.01	397.62
ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ/ Common Pool	—	—	197.82	195.91	259.41	247.58	243.33
ਬਲਕ ਸਪਲਾਈ/ਗਰਿਡ ਸਪਲਾਈ Bulk Supply/Grid Supply	67.75	410.29	424.33	365.92	376.56	376.52	400.06
ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ Outside the State	70.25	235.96	191.43	195.39	316.96	409.59	562.33
ਰੇਲਵੇ ਟਰੇਕਸ਼ਨ Railway Traction	—	—	—	430.88	444.02	436.36	426.27
ਰੋਅਲਟੀ ਅਤੇ ਐਚ.ਪੀ. ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ Royalty and Share to H.P.	—	—	—	—	—	—	—
ਔਸਤ Average	49.90	236.28	254.74	249.07	309.94**	294.76#	343.83@

*ਬਿਜਲੀ ਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*Excludes electricity duty.

**ਰੇਟ ਏ.ਪੀ. ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ., ਡੀ.ਐਸ. ਸਬਸਿਡੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

**Rate has been worked out after taking into account A.P. Subsidy and Sc. Dc Subsidy.

#ਰੇਟ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਬਸਿਡੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਰੰਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

Rate has been worked out after taking into account subsidy for domestic and Agriculture consumers subsidy of earlier years.

@ ਰੇਟ ਐਸ.ਸੀ./ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ. ਅਤੇ ਡੀ.ਐਸ. ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

Rate has been worked out after taking into account subsidy for S.C./B.P.L. and D.S. consumers.

(A)—Actual

ਸਾਰਣੀ 2.6—ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲ
 Table 2.6—Tubewells Energized/Operated

		(ਗਿਣਤੀ) (Number)
ਸਾਲ Year	ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ During the year	ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈਲ/ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 31 ਮਾਰਚ ਤੱਕ No. of Tubewells/Pumping sets operated by electricity as on 31st March.
0	1	2
1990-1991	44193	600982
2002-2003	28445	857559
2003-2004	23343	880902
2004-2005	31987	912889
2005-2006	18320	931209
2006-2007	38930	970139

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ।

Source :—Punjab State Electricity Board.

ਸਾਰਣੀ 2.7— ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਪਤ

Table 2.7—Consumption of Petroleum Products

(ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ)
(M.Tonnes)

ਵਸਤੂ Product	1990-91	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005 (P)	2005- 2006 (P)	2006- 2007 (P)
1	2	3	4	5	6	7
ਪੈਟਰੋਲ Petrol	212442	514126	448675	433069	440521	444135
ਹਾਈ ਸਪੀਡ ਡੀਜ਼ਲ High Speed Diesel	1186288	2270013	2117212	2286343	2453551	2486121
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ Kerosene Oil	321712	311351	251053	238871	238907	239000
ਲਾਈਟ ਡੀਜ਼ਲ ਤੇਲ Light Diesel Oil	20530	29987	28018	24432	18236	21900
ਫਰਨੇਸ ਤੇਲ Furnace Oil/LSHS ਐਲ.ਪੀ.ਜੀ.	687586	820792	859361	897611	844654	906000
L.P.G.	..	427321	486556	512046	494426	510904
31 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਐਲ.ਪੀ.ਜੀ. ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ (000) L.P.G. Connections issued as on 31st March (000)	622	2923	3327	3694	4087	4443

ਸਾਧਨ :—ਇੰਡੀਅਨ ਆਇਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਭਾਰਤ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ, ਇੰਡੋ ਬਰਮਾ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ, ਰੀਲਾਇੰਸ ਅਤੇ ਈਸਾਰ।

Source :—Indian Oil Corporation, Bharat Petroleum, Hindustan Petroleum, Indo-Burma Petroleum, Reliance and Essar.

ਸਾਰਣੀ 2.8 ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ

Table 2.8—Installed Bio Gas Plants

(ਗਿਣਤੀ)

(Number)

ਸਾਲ Year	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ Department of Agriculture Punjab		ਪੰਜਾਬ ਊਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ Punjab Energy Development Agency	
	ਟੀਚਾ Target	ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Achievement	ਟੀਚਾ Target	ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Achievement
0	1	2	3	4
1990-1991	2200	2334	—	—
2002-2003	1000	759	2000	2000
2003-2004	1000	794	—	—
2004-2005	500	477	1000	1000
2005-2006	100	385	400	1300
2006-2007	—	289	1500	1500

ਸਾਧਨ :—1. ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੰਜਾਬ।

2. ਪੰਜਾਬ ਊਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ।

Source :—1. Director, Agriculture, Punjab.

2. Punjab Energy Development Agency.

ਸਾਰਣੀ 2.9—ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਲਰ ਥਰਮਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ
 Table 2.9—Solar Thermal Systems Installed

(ਗਿਣਤੀ)
 (Number)

ਸਾਲ	ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਸੋਲਰ ਵਾਟਰ ਹੀਟਰ	ਸੋਲਰ ਫੋਟੋਵੋਲਟਿਕ ਪੰਪ ਸੈੱਟ	ਸੋਲਰ ਕੁੱਕਰ	2 ਲਾਈਟ 1 ਲਾਈਟ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਹੋਮ ਲਾਈਟ ਸਿਸਟਮ	ਇਕ ਲਾਈਟ ਇਕ ਪੱਖਾ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਹੋਮ ਲਾਈਟ ਸਿਸਟਮ	ਸੋਲਰ ਡਰਾਇਰ	ਸੋਲਰ ਸਟਰੀਟ ਲਾਈਟ	ਸੋਲਰ ਫੋਟੋਵੋਲਟਿਕ ਲੈਨਟਰਨ
Year	Domestic Solar Water Heater	S.P.V. Pumpset	Solar Cooker	2 Light/1 Light D.H.L.S.	1 Light 1 Fan D.H.L.S.	Solar Drier	Solar Street Light	S.P.V. Lantren
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1990-1991	243	82	1100	—	—	—	150	100
2002-2003	35	700	145	200	200	4	500	—
2003-2004	—	—	80	—	310	—	250	—
2004-2005	—	—	10	—	—	—	—	—
2005-2006	1000	40	—	500	500	—	500	—
2006-2007	—	—	—	500/40	500	—	750	—

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਐਨਰਜੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਏਜੰਸੀ।
 Source :—Punjab Energy Development Agency.

ਸਾਰਣੀ 3.1—ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗ

Table 3.1—Large and Medium Industries

ਮੱਦ Item	ਯੂਨਿਟ Unit	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੂਨਿਟ Working Units	ਗਿਣਤੀ No.	553	551	543	525	586	611
ਅਚੱਲ ਨਿਵੇਸ਼ Fixed Investment	ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ Rs. Crores	19342	21089	21953	24134	25000	25500
ਰੋਜ਼ਗਾਰ Employment	ਗਿਣਤੀ No.	221596	232797	209529	212695	231000	235000
ਉਤਪਾਦਨ Production	ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ Rs. Crores	28884	31972	33965	36774	37500	39000

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਉਦਯੋਗ, ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Industries, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 3.2—ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ

Table No. 3.2—Small Scale Units

ਮੱਦ Item	ਯੂਨਿਟ Unit	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007 (P)	2007- 2008 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੂਨਿਟ Working Units	ਗਿਣਤੀ No.	202537	203224	203984	204522	205222	206222
ਅਚੱਲ ਨਿਵੇਸ਼ Fixed Investment	ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ Rs. Crores	4641	4816	4973	5106	5500	5700
ਰੋਜ਼ਗਾਰ Employment	ਗਿਣਤੀ No.	920077	930036	943664	951318	963664	972664
ਉਤਪਾਦਨ Production	ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ Rs. Crores	22524	24984	28474	30874	35000	38000

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਉਦਯੋਗ, ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Industries, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 3.3—ਚੋਣਵੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ

Table 3.3—Industrial Production of Selected Items

ਮੱਦ Item	ਯੂਨਿਟ Unit	1993-94	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
1. ਬੇਬੀ ਫੂਡ Baby Food	ਟਨ Tonne	35	50	51	50	50	50
2. ਦੇਸੀ ਘੀ Desi Ghee	ਟਨ Tonne	12	36	38	39	44	47
3. ਦੁੱਧ ਪਾਊਡਰ Milk Powder	ਟਨ Tonne	24	40	39	41	43	54
4. ਦੁੱਧ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) ਦੇ Milk (all kinds)	ਲਿਟਰ Litre	121	275	277	276	277	291
5. ਇੰਨਸਟੈਂਟ ਕਾਫੀ Instant Coffee	ਕਿ. ਗ੍ਰਾ. Kg.	2913	4335	4440	4440	4440	4439
6. ਚਾਵਲ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) ਦੇ Rice (all kind)	ਟਨ Tonne	1769	2317	2191	2218	2351	2465
7. ਬਿਸਕੁਟ Biscuits	ਟਨ Tonne	19	43	44	45	46	44
8. ਖੰਡ Sugar	ਟਨ Tonne	283	634	652	626	619	622
9. ਵਨਸਪਤੀ ਘੀ Vanaspatti Ghee	ਟਨ Tonne	137	270	273	290	286	278
10. ਸਰਸੋਂ/ਤਾਰਾਮੀਰਾ ਤੇਲ Mustard/Rape Seed Oil	ਟਨ Tonne	55	138	127	128	133	145
11. ਪਸ਼ੂ ਫੀਡ Cattle Feed	ਟਨ Tonne	147	148	163	169	173	184
12. ਮਾਲਟਡ ਫੂਡ Malted Food	ਟਨ Tonne	19	28	44	47	47	47
13. ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ Country Wine	ਲਿਟਰ Litre	17657	25955	26371	26811	24644	25844
14. ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ Indian Made Foreign Liquor	ਲਿਟਰ Litre	16257	32420	35712	32971	32971	32973
15. ਬੀਅਰ Beer	ਲਿਟਰ Litre	15365	21123	21135	21771	29587	34292
16. ਜਿਨਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸਡ ਕਪਾਹ Ginned & Pressed Kapas	ਟਨ Tonne	166	144	147	150	157	160

ਸਾਰਣੀ 3.3—(ਚਲਦਾ)—ਚੋਣਵੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ

Table 3.3—(Contd.)—Industrial Production of Selected Items

ਮੱਦ Item	ਯੂਨਿਟ Unit	1993-94	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
17. ਸੂਤੀ ਧਾਗਾ Cotton Yarn	ਕਿ. ਗ੍ਰਾ. Kg.	107718	80104	80445	89618	98280	102681
18. ਗਰਮ ਧਾਗਾ Woollen Yarn	ਕਿ. ਗ੍ਰਾ. Kg.	7191	8493	8132	7787	7901	7970
19. ਸੂਤੀ ਕਪੜਾ Cotton Cloth	ਮੀਟਰ Meter	24258	29433	32646	33247	32625	30302
20. ਗਰਮ ਹੋਜਰੀ Woollen Hosiery	ਨੰ: Nos.	8116	9517	8488	7909	7931	7985
21. ਯੂਰੀਆ ਐਨ ਕੋਨਟੈਨਟ Urea 'N' content	ਟਨ Tonne	863	887	970	899	894	901
22. ਕੈਲਸ਼ਿਅਮ ਐਮੋਨਿਯਮ ਨਾਈਟਰੇਟ ਕੰਟੈਂਟ Cl. Ammouium Nitrate content	ਟਨ Tonne	270	55	43	43	39	49
23. ਸਾਈਕਲ/ਰਕਸ਼ਾ ਟਾਇਰ Cycle/Rickshaw Tyres	ਨੰ: Nos.	83406	107389	111229	113191	113773	114824
24. ਸਾਈਕਲ ਟਿਊਬ Cycle Tube	ਨੰ: Nos.	79849	135225	135117	137046	139681	136876
25. ਸਰੀਆ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਛੜੇ Bars and Rods	ਟਨ Tonne	658	715	704	692	737	808
26. ਇਨਗੋਟ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) Ingot (all kinds)	ਟਨ Tonne	454	354	360	369	354	347
27. ਐਨਗਲ ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨਸ Angle channel and sections	ਟਨ Tonne	329	92	94	97	100	92
28. ਬਿਲਟਸ ਅਤੇ ਸਲੇਬਸ Billets & Slabs	ਟਨ Tonne	100	248	258	279	268	268
29. ਜੋਇਸਟ ਅਤੇ ਰੋਲਸ Joist and Rolls	ਟਨ Tonne	91	56	57	60	62	61
30. ਸੀ. ਆਈ. ਪਾਈਪ ਅਤੇ ਫਿਟਿੰਗਸ C.I. Pipe and Fittings	ਟਨ Tonne	22	56	59	69	73	75

ਸਾਰਣੀ 3.3—(ਸਮਾਪਤ)—ਚੋਣਵੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ

Table 3.3—(Concl'd.)—Industrial Production of Selected Items

ਮੱਦ Item	ਯੂਨਿਟ Unit	1993-94	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007 (P)
0	1	2	3	4	5	6	7
31. ਫੋਰਜਿੰਗ Forgings	ਟਨ Tonne	23	49	52	54	55	57
32. ਕੰਪਲੀਟ ਟਰੈਕਟਰਸ Complete Tractors	ਨੰ: Nos.	24	55	58	60	61	62
33. ਕੇਬਲ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ) Cable (all kinds)	ਕਿ. ਮੀ. Km.	12	23	28	28	28	28
34. ਟੀ.ਵੀ. ਸੈੱਟ (ਰੰਗੀਨ) T.V. Set (colour)	ਨੰ: Nos.	29	8	8	8	8	8
35. ਮੈਟਾਡੋਰ ਦੀ ਚੈਸੀ Chasis for Matador	ਨੰ: Nos.	3	2	2	2	3	3
36. ਮੋਪੇਡ Mopeds	ਨੰ: Nos.	31	32	33	34	35	35
37. ਸਾਈਕਲ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) Cycle (all kinds)	ਨੰ: Nos.	4349	5372	5077	4843	4843	4843
38. ਸਾਈਕਲ ਹੈਂਡਲਸ Cycle Handles	ਨੰ: Nos.	16266	39053	38801	36516	35757	36307
39. ਫੁਟਬਾਲ Foot Balls	ਨੰ: Nos.	11299	20562	20877	22881	23355	19361

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic & Statistical Organisation, Punjab.

ਨੋਟ : ਸਲਾਨਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 1993-94 = 100 ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਡੈਟਾ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

Note : Production data has been estimated by taking the base year 1993-94 = 100 for the Compilation of Index of Industrial Production.

ਸਾਰਣੀ 3.4—ਰਾਜ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 3.4—State Comparable Index Number of Industrial Production

(ਅਧਾਰ : 1993-94 = 100)

(Base : 1993-94= 100)

ਉਦਯੋਗਿਕ ਗਰੁੱਪ	ਭਾਰ						ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ
Industry Group	Weight	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	Percentage increase/decrease over the previous year
0	1	2	3	4	5	6	7
ਜਨਰਲ ਸੂਚਕ ਅੰਕ General Index	1000.00	145.92	147.23	147.74	149.90	152.16	1.51
ਬਿਜਲੀ Electricity	60.59	145.14	151.11	135.21	150.12	146.83	(-)2.19
ਖਣਿਜ Mining	0.10	25.00	37.50	38.37	65.12	66.00	0.58
ਨਿਰਮਾਣ Manufacturing	939.31	145.97	146.99	148.56	149.90	152.52	1.75
ਖੁਰਾਕ ਪਦਾਰਥ Food Products	205.47	182.14	182.25	184.78	189.61	194.69	2.68
ਬੀਵਰੇਜਿਜ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਪਦਾਰਥ Beverages and Tobacco Products	14.71	157.93	170.13	163.29	166.62	171.60	2.99
ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ Cotton Textiles	63.03	82.44	82.92	88.31	94.29	97.23	3.12
ਉਨੀ ਸਿਲਕ ਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਕੱਪੜਾ Wool, Silk and Synthetic Fibre Textiles	73.11	106.17	105.28	106.08	102.67	109.84	7.02
ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਸਮੇਤ ਪਸ਼ਾਕਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਤੇ ਇਲਾਵਾ Textiles Products Including wearing Apparel other than Foot wear	43.97	153.05	155.00	153.72	159.08	163.39	2.71
ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਪਦਾਰਥ Paper and Paper Products	18.30	199.31	188.57	184.65	194.73	179.48	(-)7.83

ਸਾਰਣੀ 3.4—(ਸਮਾਪਤ) ਰਾਜ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 3.4—(Concl.) State Comparable Index Number of Industrial Production

(ਅਧਾਰ : 1993-94 = 100)

(Base : 1993-94= 100)

ਉਦਯੋਗਿਕ ਗਰੁੱਪ	ਭਾਰ						ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ
Industry Group	Weight	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	Percentage increase/decrease over the previous year
0	1	2	3	4	5	6	7
ਰਸਾਇਣਕ ਉਪਜ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਪੈਟਰੋਲ ਅਤੇ ਕੋਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ	92.16	117.64	122.23	119.46	119.90	120.55	0.54
Chemical & Chemical products Except Products of Petroleum & Coal							
ਰਬੜ ਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਪਦਾਰਥ	36.73	138.00	140.98	141.39	134.19	131.57	(-1.65)
Ruber & Plastic Products							
ਮੁਲਧਾਤ ਉਦਯੋਗ	125.79	118.81	120.54	121.64	123.22	127.87	3.77
Basic Metal and Alloys Industries							
ਧਾਤੂ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ ਸਵਾਏ ਸੰਦ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸਾਮਾਨ	39.01	180.28	183.15	192.42	176.13	179.53	1.93
Metal Products and Parts Except Machinery and Transport equipment							
ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਸਵਾਏ ਸੰਦ ਢੋਆ ਢੁਆਈ ਦੇ ਸਮਾਨ ਤੋਂ	99.37	175.00	181.08	184.88	185.59	188.43	1.53
Machinery and equipment other than Transport equipment							
ਢੋਆ ਢੁਆਈ ਦਾ ਸਮਾਨ ਤੇ ਹਿੱਸੇ	116.71	141.47	138.50	138.07	139.88	141.00	0.80
Transport equipment and Parts							
ਹੋਰ ਉਦਯੋਗ	10.95	181.98	184.77	202.50	206.70	176.36	(-17.10)
Other Industries							

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic & Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 3.5—ਨਵੇਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਏ ਯੂਨਿਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਾਲ 2006-2007
 Table 3.5—New Units Registered and Employment Provided during 2006-2007

ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਨਵੇਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਏ ਯੂਨਿਟ (ਨੰ:)	ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰੋਜ਼ਗਾਰ (ਵਿਅਕਤੀ ਨੰ:)
Category of Unit	New Units Registered (Nos.)	Employment Provided (No. of persons)
0	1	2
1. ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ Small Scale Units		
(i) ਪੇਂਡੂ Rural	240	4584
(ii) ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	495	6358
ਜੋੜ Total (i+ii)	735	10942
2. ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ Large and Medium Units		
(i) ਪੇਂਡੂ Rural	14	5420
(ii) ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	11	1675
ਜੋੜ Total (i+ii)	25	7095
3. ਪਿਛੜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ Industrial Units set up in Backward Areas		
(i) ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ Small Scale Units	25	434
(ii) ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਦਾਰੇ Large and Medium Units	-	-
ਜੋੜ Total (i+ii)	25	434

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਉਦਯੋਗ, ਪੰਜਾਬ।
 Source :—Director Industries, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 4.1—ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ (ਪਬਲਿਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ) ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ

Table 4.1—Employment in the Organised Sector (Public Sector and Private Sector)

ਸੈਕਟਰ Sector	31 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ As on 31st March				
	1990	2004	2005	2006	2007
0	1	2	3	4	5
1. ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ Public Sector	566197	564605	519976	492460	439073
(i) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ Central Government	69819	71238	70150	68036	67073
(ii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ State Government	289787	289718	266854	291076	257944
(iii) ਨੀਮ ਸਰਕਾਰ Quasi Government	173104	170517	153138	166599	87140
(iv) ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ Local Government	33487	33132	29834	29722	26916
2. ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ Private Sector	220237	261339	253140	276290	300679
ਕੁੱਲ ਜੋੜ (1+2) Grand Total (1+2)	786434	825944	773116	768750	739752

ਸਾਧਨ :—ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਪਲਾਇਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪੰਜਾਬ

Source :—Department of Employment Generation and Training, Punjab.

ਨੋਟ :—ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇੰਪਲਾਇਮੈਂਟ ਮਾਰਕੀਟ ਇੰਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤੀਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਸਲ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੂਚਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ।

Note :—The information is based on the data supplied by the employers under the "Employment Market Information Programme" and may not tally with the actual employment data.

ਸਾਰਣੀ 4.2—ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰ ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 4.2—Number of Job seekers on the Live Register of Employment Exchanges

ਸ਼੍ਰੇਣੀ Category	31 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ As on 31st March					
	1990	2004	2005	2006	2007	2008 (up to 30-9-07)
0	1	2	3	4	5	6
1. ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ Educated	335456	357733	383668	361812	308447	309476
(i) ਤਕਨੀਕੀ						
Technical	86959	80199	78390	80271	75494	73566
ਗਰੈਜੂਏਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ Graduate Engineers	437	845	635	994	693	591
ਡਿਪਲੋਮਾ ਇੰਜੀਨੀਅਰ Diploma Engineers	5189	6589	5978	5252	4781	4840
ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਿਅਤ ਦਸਤਕਾਰ I.T.I. Trained Craftsmen	28147	31299	29843	29003	28305	27970
ਹੋਰ ਦਸਤਕਾਰ Other Craftsmen	5957	2273	1911	1934	1763	1734
ਐਲੋਪੈਥਿਕ ਡਾਕਟਰ Allopathic Doctors	27	78	105	132	105	95
ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ Other Doctors	275	272	267	347	273	296
ਨੀਮ ਡਾਕਟਰ ਵਿਅਕਤੀ Para Medical Personnel	3887	5422	5757	5736	5270	5176
ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਾਹਰ Agricultural Experts	643	157	154	161	127	110

ਸਾਰਣੀ 4.2—(ਸਮਾਪਤ)—ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰ ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 4.2—(Concl'd.)—Number of Job seekers on the Live Register of Employment Exchanges

ਸ਼੍ਰੇਣੀ Category	31 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ As on 31st March						
	1990	2004	2005	2006	2007	2008 (up to 30-9-07)	
0	1	2	3	4	5	6	
ਵੈਟਨਰੀ Veterinary		4	18	21	30	33	8
ਡੇਅਰੀ ਗਰੈਜੂਏਟ Dairy Graduate		—	1	6	-	6	4
ਅਧਿਆਪਕ (ਬੀ. ਐਡ. ਅਤੇ ਐਮ. ਐਡ.) Teachers (B.Ed. and M.Ed.)	23425	26385	25757	28379	26747	26069	
ਅਧਿਆਪਕ (ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ.) Teachers (J.B.T.)	3083	1260	2417	2234	1363	917	
ਅਧਿਆਪਕ (ਹੋਰ) Teachers (Others)	15885	5600	5539	6069	6028	5756	
(ii) ਗੈਰ ਤਕਨੀਕੀ (ਨਵੇਂ) Non-Technical (Freshers)	248497	277534	305278	281541	232953	235910	
ਗਰੈਜੂਏਟ Graduates	35934	26990	27780	28672	24552	25693	
ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ Post Graduates	10581	5935	7478	10347	9051	9094	
ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਅੰਡਰ ਗਰੈਜੂਏਟ Matriculates and under-Graduates	201982	244609	270020	242522	199350	201123	
II. ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ All others	286806	125076	83069	104111	133778	123087	
ਕੁੱਲ ਚਾਲੂ ਰਜਿਸਟਰ (I+II) Total Live Register (I+II)	622262	482809	466737	465923	442225	432563	

ਸਾਧਨ :—ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਪਲਾਇਮੈਂਟ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪੰਜਾਬ

Source :—Department of Employment Generation and Training, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 5.1—ਰਾਜ ਬਜਟ—ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.1—State Budget-Receipts on Revenue Account

	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) (Rs. in Crores)		
	2005-06	2006-07	2007-08
ਸਾਧਨ Source	(ਲੇਖੇ) (A.)	(ਸੋਧੇ) (R.E.)	(ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
I. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ			
Share of Central Taxes (i+ii)	1227.45	1573.83	1853.08
(i) ਆਮਦਨ ਕਰ			
Income Tax	238.90	298.73	351.18
(ii) ਕੇਂਦਰੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ*			
Union Excise Duty*	988.55	1275.10	1501.90
II. ਰਾਜ ਕਰ (ੳ + ਅ)			
State Taxes (a+b)	8989.38	9757.91	10876.03
(ੳ) ਸਿੱਧੇ ਕਰ			
(a) Direct Taxes	16.29	0.51	0.53
(1) ਭੋਂ ਮਾਲੀਆ			
Land Revenue	16.29	0.51	0.53
(ਅ) ਅਸਿੱਧੇ ਕਰ (1 ਤੋਂ 8)			
(b) Indirect Taxes (1 to 8)	8973.09	9757.40	10875.50
(1) ਰਾਜ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ			
State Excise Duty	1568.16	1600.00	1726.00
(2) ਵਿਕਰੀ ਕਰ			
Sale Tax (i+ii)	4626.88	5125.00	5778.00
(i) ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਕਰੀ ਕਰ			
Central Sales Tax	356.60	357.52	254.00
(ii) ਆਮ ਵਿਕਰੀ ਕਰ			
General Sales Tax	4270.28	4767.48	5524.00

ਸਾਰਣੀ 5.1—(ਚਲਦਾ)—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.1—(Contd.)—State Budget-Receipts on Revenue Account

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)
(Rs. in Crores)

	2005-06 (ਲੇਖੇ) (A.)	2006-07 (ਸੋਧੇ) (R.E.)	2007-08 (ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
(3) ਸਟੈਂਪਸ Stamps	1356.03	2000.00	2300.00
(4) ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਫੀਸ Registration Fees	314.47	0.00	0.00
(5) ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਟੈਕਸ Tax on Vehicles	431.19	471.50	488.00
(6) ਬਿਜਲੀ ਕਰ Electricity Duty	669.41	555.00	576.00
(7) ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰ Entertainment Tax	5.62	4.95	5.00
(8) ਹੋਰ ਕਰ Other Taxes and Duties on Commodities and Services	1.33	0.95	2.50
III. ਗੈਰ-ਕਰ ਆਮਦਨ Non-Tax Revenue (1 to 6)	4536.33	5877.62	6620.29
(1) ਵਿਆਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Interest Receipts	644.08	734.33	831.15
(2) ਲਾਭਾਂਸ ਅਤੇ ਲਾਭ Dividends and Profits	101.97	1.10	1.10
(3) ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ General Services	3349.63	4414.48	5130.83

ਸਾਰਣੀ 5.1—(ਸਮਾਪਤ)—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.1—(Concl'd.)—State Budget-Receipts on Revenue Account

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)
(Rs. in Crores)

ਸਾਧਨ Source	2005-06 (ਲੇਖੇ) (A.)	2006-07 (ਸੋਧੇ) (R.E.)	2007-08 (ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
(4) ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Social Services	135.43	258.23	170.50
(5) ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Economic Services	305.22	469.48	486.71
(6) ਹੋਰ ਮਾਲੀ ਸੇਵਾਵਾਂ Other Fiscal Services	0.00	0.00	0.00
IV. ਕੇਂਦਰ ਸਹਾਇਤਾ ਗਰਾਂਟ Grants from the Centre (1 to 4)	2213.32	2665.62	3400.14
(1) ਨਾਨ-ਪਲੈਨ ਗਰਾਂਟਸ Non-Plan Grants	1703.42	1510.05	1143.23
(2) ਰਾਜ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ For State Plan Schemes	310.22	361.28	837.55
(3) ਕੇਂਦਰੀ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ For Central Plan Schemes	5.45	103.71	201.18
(4) ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਕ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ For Centrally Sponsored Schemes	194.23	690.58	1218.18
(V) Additional Resources Mobilization	-	-	410.00
ਕੁਲ ਮਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Total Receipts (I to V) on Revenue Account	16966.48	19874.98	23159.54

ਨੋਟ :—*ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟੈਕਸ, ਆਮਦਨ ਅਤੇ

ਖਰਚੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰ, ਸੰਪਤੀ ਤੇ ਕਰ,

ਸੀਮਾ ਸ਼ੁਲਕ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੇ ਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

Note :—*Includes Corporate Tax, other tax on Income and Expenditure, taxes on Wealth, Custom and Services tax.

ਸਾਰਣੀ 5.2—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਖਰਚ

Table 5.2—State Budget—Expenditure on Revenue Account

		(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) (Rs. in Crores)		
		2005-06	2006-07	2007-08
ਖਰਚੇ ਦੀ ਕਿਸਮ		(ਲੇਖੇ)	(ਸੋਧੇ)	(ਬਜਟ)
Type of Expenditure		(A.)	(R.E.)	(B.E.)
0		1	2	3
I.	ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ (1 ਤੋਂ 5)			
	General Services (1 to 5)	10516.25	12391.18	13460.34
1.	ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗ			
	Organs of State	136.78	187.57	182.03
2.	ਮਾਲੀ ਸੇਵਾਵਾਂ			
	Fiscal Services	219.16	255.14	284.36
3.	ਵਿਆਜ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਰਿਣ ਸੇਵਾਵਾਂ			
	Interest Payment and Servicing of Debt	3715.16	4288.47	4356.50
4.	ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੇਵਾਵਾਂ			
	Administrative Services	1690.36	1960.18	2052.59
5.	ਪੈਨਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫੁਟਕਲ ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ			
	Pension and Miscellaneous General Services	4754.79	5699.82	6584.86
II.	ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ			
	Social Services (1 to 8)	3604.06	4716.00	4952.77
1.	ਸਿੱਖਿਆ, ਖੇਡਾਂ, ਕਲਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ			
	Education, Sports, Art and Culture	2289.09	2680.36	2921.39
2.	ਸਿਹਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ			
	Health and Family Welfare	695.85	790.37	848.09
3.	ਜਲ ਸਪਲਾਈ, ਸਫਾਈ, ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ			
	Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development	207.26	327.79	274.42
4.	ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ			
	Information and Broadcasting	15.60	20.51	22.78
5.	ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ			
	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and other Backward Classes	82.93	104.06	141.20

ਸਾਰਣੀ 5.2—(ਸਮਾਪਤ)—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਮਾਲ ਲੇਖਾ ਖਰਚ

Table 5.2—(Concl'd.)—State Budget—Expenditure on Revenue Account

	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) (Rs. in Crores)		
	2005-06	2006-07	2007-08
ਖਰਚ ਦੀ ਕਿਸਮ Type of Expenditure	(ਲੇਖੇ) (A.)	(ਸੋਧੇ) (R.E.)	(ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
6. ਕਿਰਤ ਤੇ ਕਿਰਤ ਭਲਾਈ Labour and Labour Welfare	58.46	65.92	98.90
7. ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਤੇ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਅਹਾਰ Social Welfare and Nutrition	246.50	715.63	634.14
8. ਹੋਰ Others	8.37	11.36	11.85
III. ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Economic Services (1 to 9)	3714.06	4549.06	5610.45
1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਰਗਰਮੀਆਂ Agriculture and Allied Activities	487.32	541.70	873.81
2. ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ Rural Development	47.56	152.74	374.30
3. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ Special Area Programmes	0.00	0.00	0.00
4. ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ Irrigation and Flood Control	594.16	604.13	661.84
5. ਸ਼ਕਤੀ Energy	1551.31	1951.96	2004.20
6. ਉਦਯੋਗ ਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ Industry and Minerals	71.10	144.36	130.50
7. ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ Transport	350.77	485.94	496.10
8. ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ Science, Technology and Environment	2.74	1.05	19.14
9. ਆਮ ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ General Economic Services	609.10	667.18	1050.56
IV. ਸਹਾਇਤਾ ਗਰਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਦਾਨ Grants-in-Aid and Contributions	372.36	409.34	565.47
ਕੁੱਲ ਮਾਲ ਖਰਚਾ			
Total Expenditure on Revenue Account (I to IV)	18206.73	22065.58	24589.03

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

ਸਾਰਣੀ 5.3—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਪਤੀਆਂ

Table 5.3—State Budget—Receipts on Capital Account

	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) (Rs. in Crores)		
	2005-06	2006-07	2007-08
ਮੁੱਦ Heads	(ਲੇਖੇ) (A.)	(ਸੋਧੇ) (R.E.)	(ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
I. ਮਾਰਕਿਟ ਕਰਜ਼ੇ (ਨਿਰੋਲ)			
Market Loans (net)	978.20	903.41	2522.53
II. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਬੱਚਤਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ			
Small Saving Loans from the Centre	3061.28	2470.89	1727.73
III. ਪ੍ਰਾਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ (ਨਿਰੋਲ)*			
Provident Funds (net)*	389.10	767.58	918.72
IV. ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਸੂਲੀਆਂ			
Recoveries of Loans and Advances	136.70	395.19	75.91
V. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ (ਨਿਰੋਲ) (ੳ-ਅ)			
Loans from the Centre (net) (a—b)	(-177.88)	(-190.13)	257.29
(ੳ) ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ੇ			
(a) Gross Loan (1 to 5)	24.01	20.79	467.58
(1) ਨਾਲ ਪਲੈਨ**			
Non-Plan**	0.21	2.60	3.00
(2) ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
State Plan Schemes	22.19	18.19	464.58
(3) ਕੇਂਦਰੀ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
Central Plan Schemes	0.00	0.00	0.00
(4) ਕੇਂਦਰ ਪ੍ਰਯੋਜਕ ਸਕੀਮਾਂ			
Central Sponsored Schemes	1.61	0.00	0.00
(5) ਐਡਵਾਂਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸਾਧਨ			
Ways and Means of Advances	0.00	0.00	0.00
(ਅ) ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀਆਂ			
(b) Repayments	201.89	210.92	210.29
VI. ਐਸ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ (ਨਿਰੋਲ)			
Loans from S.B.I. and other Banks (net)	(-417.44)	(-448.66)	(-487.50)

ਸਾਰਣੀ 5.3—(ਸਮਾਪਤ)—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.3—(Concl'd.)—State Budget—Receipts on Capital Account

				(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)
				(Rs. in Crores)
	2005-06	2006-07	2007-08	
ਮੱਦ	(ਲੇਖੇ)	(ਸੋਧੇ)	(ਬਜਟ)	
Heads	(A.)	(R.E.)	(B.E.)	
0	1	2	3	
VII. ਵਿੱਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ (ਨਿਰੋਲ)***				
Financial Loans from Institutions (net)***	50.76	(-)48.34	24.00	
VIII. ਰਾਖਵੇਂ ਫੰਡ (ਨਿਰੋਲ)				
Reserve Funds (net)	190.75	256.68	465.93	
IX. ਜਮ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀਆਂ (ਨਿਰੋਲ)				
Deposits and Advances (net)	(-)84.68	218.96	218.96	
X. ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਫੁਟਕਲ (ਨਿਰੋਲ)				
Suspense and Miscellaneous (net)	(-)1506.29	1110.15	(-)7.22	
XI. ਰਿਮਿਟੈਂਸ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਬੰਦੋਬਸਤ (ਨਿਰੋਲ)				
Remittances and Inter State Settlement (net)	(-)10.89	(-)5.19	(-)5.49	
XII. ਅਚੰਤਤਾ ਫੰਡ (ਨਿਰੋਲ)				
Contingency Fund (net)	0.00	0.00	0.00	
XIII. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਐਡਵਾਂਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸਾਧਨ (ਨਿਰੋਲ)				
Ways and Means of Advances from R.B.I. (net)	(-)28.33	0.00	0.00	
ਕੁੱਲ ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ				
Total Receipts on Capital Account (I to XIII)	2581.28	5430.54	5710.86	

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

*ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਾਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਫੰਡ

*State Provident Funds and General Insurance Fund.

**ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਦਾ ਰਿਣ ਛੱਡ ਕੇ

**Excluding Small Saving Loans from the Centre.

***ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ., ਐਨ.ਏ.ਬੀ.ਏ.ਆਰ.ਡੀ., ਐਲ.ਆਈ.ਸੀ., ਜੀ.ਆਈ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਸੀ.

***RBI; NABARD; LIC; GIC; AND NCDC.

ਸਾਰਣੀ 5.4—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਖਰਚ

Table 5.4—State Budget—Expenditure on Capital Account

		(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)		
		(Rs. in Crores)		
		2005-06	2006-07	2007-08
ਮੱਦ	(ਲੇਖੇ)	(ਸੋਧੇ)	(ਬਜਟ)	
Heads	(A)	(R.E.)	(B.E.)	
0	1	2	3	
I—ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਲਾਗਤ (1 ਤੋਂ 3)				
I—Capital Outlay (1 to 3)		1516.89	3286.67	4174.01
(1) ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ				
	Capital Account of General Services	90.20	171.00	234.97
(2) ਸਮਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ				
	Capital Account of Social Services	343.99	756.44	1319.19
(3) ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ				
	Capital Account of Economic Services (i to ix)	1082.70	2359.23	2619.85
(i) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਰਗਰਮੀਆਂ				
	Agriculture and Allied Activities	10.47	58.52	27.41
(ii) ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ				
	Rural Development	44.96	240.19	317.05
(iii) ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ				
	Other Special Area Programmes	0.00	0.00	0.00
(iv) ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ				
	Irrigation and Flood Control	304.42	420.46	851.53
(v) ਊਰਜਾ				
	Energy	45.28	2.00	0.45
(vi) ਉਦਯੋਗ ਤੇ ਖਣਿਜ				
	Industry and Minerals	5.82	0.28	28.31

ਸਾਰਣੀ 5.4—(ਸਮਾਪਤ)—ਰਾਜ ਬਜਟ-ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਖਰਚ

Table 5.4—(Concl'd.)—State Budget—Expenditure on Capital Account

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)

(Rs. in Crores)

	2005-06	2006-07	2007-08
ਮੱਦ	(ਲੱਖੇ)	(ਸੌਧੇ)	(ਬਜਟ)
Heads	(A.)	(R.E.)	(B.E.)
0	1	2	3
(vii) ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ			
Transport	374.45	411.05	1151.67
(viii) ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ			
Science, Technology and Environment	9.01	39.94	25.76
(ix) ਆਮ ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ			
General Economic Services	288.29	1186.79	217.67
II—ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ			
II—Loans and Advances	33.48	485.42	18.20
(1) ਊਰਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ			
Power Projects	0.00	300.00	0.00
(2) ਹੋਰ			
Other	33.48	185.42	18.20
ਕੁੱਲ ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ ਖਰਚਾ (I + II)			
Total Expenditure on Capital Account (I + II)	1550.37	3772.09	4192.21

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

ਸਾਰਣੀ 5.5—ਰਾਜ ਬਜਟ- ਬਜਟ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ

Table 5.5—State Budget—Overall Budgetary Position

	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) (Rs. in Crores)		
	2005-06	2006-07	2007-08
ਮੁੱਦ Heads	(ਲੇਖੇ) (A.)	(ਸੋਧੇ) (R.E.)	(ਬਜਟ) (B.E.)
0	1	2	3
I—ਮਾਲ ਲੇਖਾ			
I—Revenue Account			
(1) ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Receipts	16966.48	19874.98	23159.54
(2) ਖਰਚਾ Expenditure	18206.73	22065.58	24589.03
(3) ਬਕਾਇਆ Balance (1-2)	(-1240.25)	(-2190.60)	(-1429.49)
II—ਪੂੰਜੀਗਤ ਲੇਖਾ			
II—Capital Account			
(1) ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ Receipts	2581.28	5430.54	5710.86
(2) ਖਰਚਾ (ਸਮੇਤ ਲੋਨ) Expenditure (including loan)	1550.37	3772.09	4192.21
(3) ਬਕਾਇਆ Balance (1-2)	1030.91	1658.45	1518.65
ਸਮੁੱਚਾ ਬਕਾਇਆ ਜਾਂ ਨਕਦ ਬਕਾਇਆ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਜਾਂ ਘਾਟਾ Overall Balance (I+II)			
Increase or Decrease in Cash Balance	(-209.34)	(-532.15)	89.16
1. ਮੁੱਢਲਾ ਬਕਾਇਆ Opening Balance	81.52	(-127.82)	(-659.57)
2. ਅੰਤਮ ਬਕਾਇਆ Closing Balance	(-127.82)	(-659.97)	(-570.41)

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

ਸਾਰਣੀ 5.6—ਕੇਂਦਰੀ ਤੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ

Table 5.6—Net Transfer of Resources from Centre to the State

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)			
(Rs. in Crores)			
	2005-06	2006-07	2007-08
ਮੱਦ	(ਲੱਖੇ)	(ਸੌਖੇ)	(ਬਜਟ)
Heads	(A.)	(R.E.)	(B.E.)
0	1	2	3
I—ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ			
Share of Central Taxes and Duties (1+2)	1227.45	1573.83	1853.08
(1) ਆਮਦਨ ਕਰ			
Taxes on Income	238.90	298.73	351.18
(2) ਕੇਂਦਰੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ			
Union Excise Duties	988.55	1275.10	1501.90
II—ਗਰਾਂਟ			
Grants (1 to 4)	2213.32	2665.62	3400.14
(1) ਨਾਨ-ਪਲੈਨ ਗਰਾਂਟਸ			
Non-Plan Grants	1703.42	1510.05	1143.23
(2) ਰਾਜ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
State Plan Schemes	310.22	361.28	837.55
(3) ਕੇਂਦਰੀ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
Central Plan Schemes	5.45	103.71	201.18
(4) ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਕ ਸਕੀਮਾਂ			
Centrally Sponsored Schemes	194.23	690.58	1218.18

ਸਾਰਣੀ 5.6—(ਸਮਾਪਤ)—ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ

Table 5.6—(Concl'd.)—Net Transfer of Resources from Centre to the State

	(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)		
	(Rs. in Crores)		
	2005-06	2006-07	2007-08
ਮੱਦ	(ਲੇਖੇ)	(ਸੋਧੇ)	(ਬਜਟ)
Heads	(A.)	(R.E.)	(B.E.)
0	1	2	3
III—ਰਿਣ ਨਿਰੋਲ ਓ—(ਅ + ਏ)			
Loans Net a-(b+c)	(-478.97	(-238.53	210.51
(ੳ) ਕੁੱਲ ਰਿਣ			
(a) Gross Loans	24.01	20.79	467.58
(1) ਨਾਲ-ਪਲਾਨ			
Non-Plan	0.21	2.60	3.00
(2) ਰਾਜ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
State Plan Schemes	22.19	18.19	464.58
(3) ਕੇਂਦਰੀ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ			
Central Plan Schemes	0.00	0.00	0.00
(4) ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਯੋਜਕ ਸਕੀਮਾਂ			
Centrally Sponsored Schemes	1.61	0.00	0.00
(5) ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ ਲੈਣ ਦੇ ਸਾਧਨ			
Ways and Means of advances	0.00	0.00	0.00
(ਅ) ਕਰਜ਼ੇ ਮੋੜਨਾ			
(b) Repayment of Loans	201.89	210.92	210.29
(ੲ) ਵਿਆਜ ਅਦਾਇਗੀਆਂ			
(c) Interest payments	301.09	48.40	46.78
ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਬਦੀਲੀ (ਨਿਰੋਲ) (I ਤੋਂ III)			
Total Transfer of Resources (Net) (I to III)	2961.80	4000.92	5463.73

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Source :—Punjab Budget Documents.

ਸਾਰਣੀ 5.7—ਰਾਜ ਕਰਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਅਨੁਪਾਤ

Table 5.7—Ratio of State Taxes to Gross State Domestic Product at Current Price

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)

(Rs. in Crores)

	1999-2000	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07
ਮੱਦ	(ਲੱਖੇ)	(ਲੱਖੇ)	(ਲੱਖੇ)	(ਲੱਖੇ)	(ਲੱਖੇ)	(ਸੌਧੇ)
Item	(A)	(A)	(A)	(A)	(A)	(R.E.)
0	1	2	3	4	5	6
1. ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ						
Revenue from State Taxes	3947.47	5714.23	6148.54	6944.62	8989.38	9757.91
2. ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ						
Gross State Domestic Product at Current Prices	67176.23	82339.23	89818.21	97451.57	109734.66 (P)	123397.25 (Q)
3. ਅਨੁਪਾਤ (1) ਦੀ (2) ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ						
Ratio of (1) to 2 (Per cent)	5.88	6.94	6.85	7.13	8.19	7.91

ਸਾਧਨ :—ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।

Sources :—Punjab Budget Documents.

ਸਾਰਣੀ 5.8—ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.8—Net Collections from Small Savings

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)
(Rs. in Crores)

ਸਕੀਮ Scheme	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07
0	1	2	3	4	5
1. ਡਾਕਘਰ ਬਚਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ Post Office Saving Deposits	53.78	82.78	69.15	67.07	113.19
2. ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਸੰਚਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ Ten Year Commulative Time Deposits	0.00	0.00	0.34	0.00	0.00
3. ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਅਵਾਰਤਕ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ Five year Recurring Deposits	232.55	301.10	278.58	328.10	344.23
4. ਡਾਕਘਰ ਮਿਆਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ Post Office Time Deposits	680.67	0.00	0.00	0.00	0.00
5. ਕੌਮੀ ਬਚਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (2 ਤੋਂ 5ਵਾਂ ਅੰਕ) National saving Certificate (II to V Issue)	0.00	0.00	(-0.21)	(-0.04)	(-0.02)
6. ਕੌਮੀ ਬਚਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (6ਵਾਂ ਅਤੇ 7ਵਾਂ ਅੰਕ) National Saving Certificate (VI and VII Issue)	0.00	0.00	(-72.73)	(-4.09)	(-4.24)
7. ਕੌਮੀ ਬਚਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (8ਵਾਂ ਅੰਕ) National Saving Certificate (VIII Issue)	199.02	314.86	132.14	67.88	(-80.89)
8. ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ * Public Provident Fund *	129.83	190.07	195.66	208.48	125.08

ਸਾਰਣੀ 5.8—(ਸਮਾਪਤ)—ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

Table 5.8—(Concltd.)—Small Savings Net Collections

(ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ)
(Rs. in Crores)

ਸਕੀਮ Scheme	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07
0	1	2	3	4	5
9. ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ Social Security and Old Certificate	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
10. ਇੰਦਰਾ ਵਿਕਾਸ ਪੱਤਰ Indira Vikas Patra	(-)112.42	(-)173.88	(-)102.92	(-)110.79	(-)0.38
11. ਮਹਾਂਵਾਰ ਆਮਦਨ ਸਕੀਮ Monthly Income Scheme	814.83	1242.11	1392.66	1202.01	335.22
12. i) ਕੌਮੀ ਬੱਚਤ ਸਕੀਮ 1987 (i) National Saving Schemes 1987	4.56	13.15	9.63	3.74	(-)8.05
ii) ਕੌਮੀ ਬਚਤ ਸਮੀਮਾਂ 1992 ii) National Saving Scheme 1992	(-)1.25	(-)0.47	(-)0.37	0.49	1.86
13. ਕਿਸਾਨ ਵਿਕਾਸ ਪੱਤਰ Kisan Vikas Patra	454.99	139.17	522.81	117.76	35.74
14. ਮਿਆਦੀ ਜਮਾਂ ਰਕਮਾਂ Time Deposits	0.00	0.00	526.27	545.66	154.19
15. ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਸੰਚਿਤ ਜਮਾਂ ਰਕਮਾਂ Five Year Commulative Deposits	0.00	0.00	(-)0.33	0.00	0.00
16. ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਬਚਤ ਸਕੀਮਾਂ Sr. Citizens Saving Schemes	0.00	0.00	273.00	266.35	294.56
ਜੋੜ					
Total	2456.56	2108.89	3223.68	2692.62	1306.77

ਸਾਧਨ :—ਰਿਜ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੇਵਿੰਗਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ), ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

Source :—Regional Director, National Saving Organisation (Government of India), Punjab, Chandigarh.

*ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਪੀ.ਪੀ.ਐਫ. ਦੀ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*P.P.F. in Bank Deposits are not included.

ਸਾਰਣੀ 5.9—ਬੈਂਕ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 5.9—Number of Bank offices

ਬੈਂਕ	31 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ				
	As on 31st December				
Bank	2002	2003	2004	2005	2006
0	1	2	3	4	5
1. ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ Indian Commercial Banks	2654	2681	2757	2809	2934
(ੳ) ਭਾਰਤੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਬੈਂਕ (a) Indian Schedule Banks	2653	2680	2756	2807	2931
(ਅ) ਭਾਰਤੀ ਅਣ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਬੈਂਕ (b) Indian Non-Schedule Banks	1	1	1	2	3
2. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕ Foreign Banks	3	5	5	6	6
3. ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕ Co-operative Banks	834	849	838	800	801
4. ਮੁੱਢਲੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬੈਂਕ@ Primary Agriculture Development Banks@	87	87	87	87	89
5. ਡਾਕਘਰ ਬੱਚਤ ਬੈਂਕ Post office Saving Banks	3970	3957	3960	3952	3952
ਜੋੜ Total	7548	7579	7647	7654	7782

@30 ਜੂਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ

Relates to 30th June

ਸਾਧਨ :—(i) ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ।

(ii) ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—(i) Reserve Bank of India.

(ii) Registrar, Co-operative Societies, Punjab

ਸਾਰਣੀ 5.10—ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਨਿਸ਼ਬਤ
(31 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ)

Table 5.10—Year-wise Deposits and Advances—Ratio of Scheduled Commercial Banks
in Punjab (upto 31st December)

(ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)
(Rs. in lakhs)

ਮੱਦ	2002	2003	2004	2005	2006
Items	1	2	3	4	5
0					
1. ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ Deposits	5384848	5908200	6419200	6971800	8045600
2. ਅਦਾਇਗੀਆਂ Advances	2167810	2405300	3011200	3676200	4758500
3. ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ (ਪੰਜਾਬ) Percentage of advances to deposits (Punjab)	40.26	40.71	46.91	52.73	59.14
4. ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ (ਭਾਰਤ) Percentage of advances to deposits (India)	57.74	57.93	64.05	70.89	75.14

ਸਾਧਨ :—ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ।

Source :—Reserve Bank of India.

ਸਾਰਣੀ 5.11—ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ (ਮਾਰਚ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ
(ਬਕਾਇਆ ਰਾਸ਼ੀ)

Table 5.11—Advances to Agriculture by Schedule Commercial Banks (amount Outstanding as on last Friday of March)

(ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)

(Rs. in lakhs)

ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ		2002	2003	2004	2005	2006
Nature of Advances						
0		1	2	3	4	5
1.	ਖਾਦ ਦੇ ਹੋਰ ਖਪਤ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ For Distribution of Fertilizers and other inputs	9321.50	12164.93	17242.22	22493.78	35490.51
2.	ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਦੇ ਬਿਜਲੀ-ਕਰਣ ਲਈ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ To State Electricity Board for Energisation of Tubewells	26958.79	24864.72	17609.24	75590.65	57199.13
3.	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਅਸਿੱਧਾ ਵਿੱਤ Indirect Finance to Agriculture	44230.68	60860.14	80856.19	98547.16	166925.10
4.	ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਵਿੱਤ Direct Finance to farmers	347554.78	442489.54	556690.06	664424.01	814885.10
ਜੋੜ						
Total		428065.75	540379.33	672397.71	861055.60	1074499.84

ਸਾਧਨ :—ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ।

Source :—Reserve Bank of India

ਸਾਰਣੀ 5.12—ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ 2007-2008—ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਲਾਗਤ
Table 5.12—Annual Plan 2007-2008—Approved Outlay

(ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)
(Rs. in lakhs)

ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮੱਦ Heads of Development	ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਲਾਗਤ Approved outlay	ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ Percentage Share
0	1	2
I ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾਵਾਂ Agriculture & Allied Activities	20008.87	3.91
II ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ Rural Development	35087.78	6.87
III ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ Special Area Programmes	0.00	0.00
IV ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ Irrigation & Flood Control	65000.00	12.72
V ਊਰਜਾ Energy	106202.00	20.78
VI ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ Industry & Minerals	2830.00	0.55
VII ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ Transport	86648.04	16.95
VIII ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ Science, Technology & Environment	4031.50	0.79
IX ਆਮ ਆਰਥਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ General Economic Services	26206.32	5.13
X ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ Social Services	158747.66	31.06
XI ਆਮ ਸੇਵਾਵਾਂ General Services	6337.83	1.24
ਜੋੜ Total	511100.00	100.00

ਸਾਧਨ :—ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ, ਪੰਜਾਬ, 2007-2008
Source :—Annual Plan, Punjab, 2007-2008.

ਸਾਰਣੀ 6.1—ਜਰਾਇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਥੋਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 6.1—Index Numbers of Wholesale Prices of Agricultural Commodities

ਸਾਲ/ਮਹੀਨਾ	ਪੰਜਾਬ* (ਆਧਾਰ 1979-80 ਤੋਂ 1981-82 =100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ	ਭਾਰਤ** (ਆਧਾਰ 1993-94 =100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ ਘਾਟਾ
Year/Month	Punjab* (Base 1979- 80 to 1981-82 =100)	Percentage change over previous year/month	All India** (Base 1993-94 =100)	Percentage change over previous year/month
0	1	2	3	4
2000-2001	439.3	(-)1.9	162.5	(-)3.3
2001-2002	460.8	4.9	168.4	3.6
2002-2003	468.9	1.8	174.0	3.3
2003-2004	493.0	5.0	181.5	4.3
2004-2005	501.4	1.7	188.1	3.6
2005-2006	530.7	5.8	193.6	2.9
2006-2007	594.6	12.0	208.8	7.9
***2007-2008(P)	662.4	11.4	223.2	6.9
ਅਪ੍ਰੈਲ April	637.6	1.3	219.3	2.2
ਮਈ May	643.0	0.8	220.8	1.0
ਜੂਨ June	651.6	1.3	222.3	1.0
ਜੁਲਾਈ July	661.0	1.4	224.7	1.1
ਅਗਸਤ August	671.4	1.6	224.5	(-)0.1
ਸਤੰਬਰ September	680.8	1.4	226.4	0.1
ਅਕਤੂਬਰ October	691.5	1.6	224.5	(-)0.8

ਸਾਧਨ :— (i) ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

(ii) ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬੁਲਟਿਨ।

Source :—(i) Economic and Statistical Organisation, Punjab.

(ii) Reserve Bank of India Bulletin.

*ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ 21 ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਿਨਸਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਭਾਰ)

*Index Numbers (Weighted) of 21 agricultural commodities grown in Punjab.

**ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਥੋਕ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

**Index Numbers of wholesale prices of primary articles at national level.

***ਸਾਲ 2007-2008 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 2006-2007 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ

***Percentage average change during first 7 months of 2007-2008 over 2006-2007

ਸਾਰਣੀ 6.2—ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 6.2—Consumer Price Index Numbers

ਸਾਲ/ਮਹੀਨਾ Year/Month	ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਲਈ For Working Class		ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ For Industrial Workers	
	ਪੰਜਾਬ Punjab (ਆਧਾਰ Base : 1987=100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage change over previous year/ month	ਭਾਰਤ India (ਆਧਾਰ Base : 1982=100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage change over previous year/ month
0	1	2	3	4
2000-2001	300	6.8	444	3.7
2001-2002	317	5.7	463	4.3
2002-2003	330	4.1	482	4.1
2003-2004	345	4.5	500	3.7
2004-2005	356	3.2	520	4.0
2005-2006	377	5.9	*434	(-)16.5
2006-2007	396	5.0	125	(-)71.2
2007-2008(P)**	411	3.8	131	4.8
ਅਪ੍ਰੈਲ April, 07	406	0.2	128	2.4
ਮਈ May, 07	407	0.2	129	0.8
ਜੂਨ June, 07	409	0.5	130	0.8

ਸਾਰਣੀ 6.2—(ਸਮਾਪਤ)—ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਾਅ ਸੂਚਕ ਅੰਕ

Table 6.2—(Concl'd.)—Consumer Price Index Numbers

ਸਾਲ/ਮਹੀਨਾ Year/Month	ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਲਈ For Working Class		ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ For Industrial Workers	
	ਪੰਜਾਬ Punjab (ਆਧਾਰ Base : 1987=100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage change over previous year/ month	ਭਾਰਤ India (ਆਧਾਰ Base : 1982=100)	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ/ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage change over previous year/ month
0	1	2	3	4
ਜੁਲਾਈ July, 07	412	0.7	132	1.5
ਅਗਸਤ August, 07	414	0.5	133	0.8
ਸਤੰਬਰ September, 07	415	0.2	133	0.0
ਅਕਤੂਬਰ October 07	417	0.5	134	0.8

ਸਾਧਨ :—(i) ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।
(ii) ਕਿਰਤ ਬਿਊਰੋ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ।

Source :—(i) Economic and Statistical Organisation, Punjab.
(ii) Labour Bureau, Govt. of India.

*ਬੇਸ ਈਅਰ 2001=100 ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈ।

*Based on base year 2001=100

**ਸਾਲ 2007-08 ਲਈ ਮਹੀਨਾ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2007 ਤੇ ਅਕਤੂਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਸੂਚਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ

**This information is prepared from April, 2007 to October, 2007 for the year 2007-08 and percentage change over previous month.

ਸਾਰਣੀ 6.3—ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ 2006 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ
 ਔਸਤ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ

Table 6.3—Maximum, Minimum, Average Retail Prices of Essential Commodities
 and Percentage change during 2007 vis-a-vis 2006

(ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ)
(Rs. per kg)

ਵਸਤੂ	ਸਾਲ	ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤ	ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਮਤ	ਔਸਤ ਕੀਮਤ	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ ਘਾਟਾ
Commodity	Year	Maximum Price	Minimum Price	Average Price	Percentage Change over Previous year
0	1	2	3	4	5
ਕਣਕ ਆਟਾ	2006	12.24	10.17	11.21	18.37
Wheat Atta	2007	12.28	11.33	11.81	5.35
ਚਾਵਲ ਮੱਟੇ	2006	14.47	13.85	14.16	6.39
Rice Coarse	2007	15.00	13.58	14.29	0.92
ਕਾਲੇ ਛੋਲੇ	2006	39.52	28.71	34.12	31.79
Grams (Black)	2007	40.32	34.45	37.38	9.55
ਮੂੰਗ ਸਾਬਤ	2006	50.09	34.29	42.19	37.38
Moong whole	2007	49.76	39.82	44.79	6.16
ਖੰਡ ਖੁੱਲ੍ਹੀ	2006	22.21	20.85	21.53	5.80
Sugar Open	2007	20.15	16.13	18.14	(-)15.75
ਆਲੂ	2006	12.21	7.47	9.84	38.40
Potatoes	2007	10.80	6.71	8.76	(-)10.98
ਪਿਆਜ਼	2006	10.29	6.11	8.20	(-)36.29
Onion	2007	21.75	9.06	15.40	87.80
ਵਨਸਪਤੀ ਘੀ	2006	107.18	103.35	105.27	4.56
Vanaspati Ghee	2007	112.55	108.55	110.55	5.02
ਚਾਹ 250 ਗ੍ਰਾਮ	2006	47.17	45.94	46.56	4.54
Tea 250 Gms.	2007	49.15	47.60	48.37	3.89
ਨਮਕ ਟਾਟਾ	2006	9.00	9.00	9.00	12.50
Salt Tata	2007	9.35	9.00	9.17	1.89

ਸਾਧਨ :—ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Economic & Statistical Organisation, Punjab.

ਨੋਟ :—ਔਸਤ ਕੀਮਤਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ।

Note :—Average prices are based on the prices of district headquarters of the State.

*ਸੂਚਨਾ ਜਨਵਰੀ, 2007 ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਦੀ ਹੈ।

*This information is prepared from January, 2007 to December, 2007.

ਸਾਰਣੀ 6.4—ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਜਰਤਾਂ।

Table 6.4—Minimum Wages for Agricultural and Skilled Labour fixed by the State Government.

(ਰੁਪਏ/ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ)
(Rupees/per day)

(ਇਕ ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)
(as on 1st September)

ਸਾਲ Year	ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ Agricultural Labour.	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage change over previous year	ਕਾਰੀਗਰ Skilled Labour	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ/ਘਾਟਾ Percentage Change over previous year
0	1	2	3	4
2000	73.40	5.16	104.80	3.56
2001	83.89	14.29	130.29	24.32
2002	86.45	3.05	132.95	2.04
2003	89.30	3.30	135.80	2.14
2004	91.39	2.34	137.89	1.54
2005	94.24	3.12	140.74	2.07
2006	98.61	4.64	145.11	3.11
2007	102.41	3.85	148.91	2.62

ਸਾਧਨ :—ਕਿਰਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Labour Commissioner, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 7.1—ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਕੀਮਤਾਂ
Table 7.1—Retail Rates Charged by Fair Price Shops

(ਰੁਪਏ)
(Rs.)

ਵਸਤੂ	ਇਕਾਈ	1990-1991	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-08 (ਤੱਕ) (Up to 31-12-2007)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਟੀਚਾਬੱਧ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ							
Targetted Public Distribution System							
ਕਣਕ	ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ	2.50	4.27	4.27	4.27*	4.54*	4.54*
Wheat	Kg.				6.20**	6.59**	6.59**
ਚਾਵਲ	ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ	4.05	***	***	7.44*	6.12*	6.12*
Rice	Kg.				8.90**	8.90**	8.90**
ਲੇਵੀ ਸ਼ੂਗਰ	ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ						
Levy Suggar	Kg.	5.25	13.50	13.50	13.50	13.50	13.50
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ	ਲੀਟਰ						
Kerosene Oil	Litre	2.51	10.50	10.50	10.50	9.50	9.50
ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ							
Atta-Dal Scheme							
ਕਣਕ	ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ						
Wheat	Kg.	-	-	-	-	-	4.00
ਦਾਲ	ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ						
Dal	Kg.	-	-	-	-	-	20.00

ਸਾਧਨ :—ਖੁਰਾਕ, ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Department of Food, Civil Supplies and Consumer Affairs, Punjab.

* ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ * Below Poverty line

** ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ** Above Poverty line

*** ਚਾਵਲ ਦੀ ਉਚਿਤ ਕੀਮਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ, 2002 ਤੋਂ ਚਾਵਲ ਦੀ ਵੰਡ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ, 2005 ਤੋਂ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

*** The retail rates of rice is not available as the Govt. of India with drawn the distribution of Rice to the State of Punjab from July, 2002 and again started w.e.f. September, 2005.

ਸਾਰਣੀ 7.2—ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ।

Table 7.2—Distribution of Essential Commodities through Fair Price Shops.

ਵਸਤੂ Commodity	ਇਕਾਈ Units	(ਕੁਇੰਟਲ) (Quintal)					
		1990- 1991	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007-08 (ਤੱਕ) (Up to 31-12- 2007)
0	1	2	3	4	5	6	7
ਟੀਚਾਬੱਧ ਲੋਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ							
Targetted Public Distribution System							
ਕਣਕ	ਕੁਇੰਟਲ						
Wheat	Qtls.	763700	1116171	1141387	788280	501079	360278
ਚਾਵਲ	ਕੁਇੰਟਲ						
Rice	Qtls.	52819	*	*	6996	162289	1474*
ਲੋਵੀ ਸ਼ਗਰ	ਕੁਇੰਟਲ						
Levy Suggar	Qtls.	987320	9678	9478	6678	15646	8615
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ	ਕਿਲੋ ਲੀਟਰ						
Kerosene Oil	K.Litre	406783	312626	299163	235335	302075	226591
ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ							
Atta-Dal Scheme							
ਕਣਕ	ਕੁਇੰਟਲ						
Wheat	Qtls.	-	-	-	-	-	1514170
ਦਾਲ	ਕੁਇੰਟਲ						
Dal	Qtls.	-	-	-	-	-	211510

ਸਾਧਨ :—ਖੁਰਾਕ, ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Department of Food, Civil Supplies and Consumer Affairs, Punjab.

2. ਪਨਸਪ

PUNSUP.

* ਸਾਲ 2003-04 ਅਤੇ 2004-05 ਵਾਸਤੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਵੰਡ ਸਬੰਧੀ ਡੈਟਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਈ 2002 ਤੋਂ ਚਾਵਲ ਦੀ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ, 2005 ਤੋਂ ਇਹ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੰਡ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਗਸਤ, 2007 ਤੋਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

* Figure in respect of distribution of rice is not available for the year 2003-04 and 2004-05 as G.O.I. withdrawn allocation of rice to the state of Punjab from July, 2002 and again started from September, 2005. This allocation has once again withdrawn by GOI w.e.f. August, 2007.

ਸਾਰਣੀ 8.1—ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲਿੰਗਵਾਰ, ਖੇਤਰਵਾਰ ਅਤੇ ਜਾਤੀਵਾਰ 1991 ਅਤੇ 2001 ਦੀ ਆਬਾਦੀ।

Table 8.1—Population of Punjab Classified by sex, Area and Castes 1991 and 2001

ਜਾਤੀਆਂ/ਲਿੰਗ Castes/Sex	1991			2001		
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6
ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ						
Scheduled Castes						
ਪੁਰਸ਼ Male	2435795	629876	3065671	2807876	906474	3714350
ਇਸਤਰੀ Female	2126647	550210	2676857	2510378	803995	3314373
ਕੁੱਲ Total	4562442	1180086	5742528	5318254	1710469	7028723
ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ						
Non-Scheduled Castes						
ਪੁਰਸ਼ Male	5133628	2578735	7712363	5708720	3561975	9270695
ਇਸਤਰੀ Female	4592674	2234404	6827078	5069514	2990067	8059581
ਕੁੱਲ Total	9726302	4813139	14539441	10778234	6552042	17330276
ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ						
Total Population						
ਪੁਰਸ਼ Male	7569423	3208611	10778034	8516596	4468449	12985045
ਇਸਤਰੀ Female	6719321	2784614	9503935	7579892	3794062	11373954
ਕੁੱਲ Total	14288744	5993225	20281969	16096488	8262511	24358999

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੈਂਸਸ ਓਪਰੇਸ਼ਨਜ਼, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Census Operations, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.2—ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿੰਗਵਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤਰਵਾਰ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 1991 ਅਤੇ 2001
 Table 8.2—Literacy rate in Punjab by Sex and Area 1991 and 2001

ਸਾਲ Year	ਦਿਹਾਤੀ Rural			ਸ਼ਹਿਰੀ Urban			ਕੁੱਲ Total		
	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਕੁੱਲ Total	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਕੁੱਲ Total	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1991	60.71	43.85	52.77	77.26	66.12	72.08	65.66	50.41	58.51
2001	71.0	57.7	64.7	83.0	74.5	79.1	75.2	63.4	69.7

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੈਂਸਜ਼ ਓਪਰੇਸ਼ਨਜ਼, ਪੰਜਾਬ।
 Source :—Director, Census Operations, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.3—ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ।
Table 8.3—District-wise Literacy rate in Punjab, 2001 census.

2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ-ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ Percentage of Literacy Census 2001			
ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਾਮ Name of District	ਜੋੜ Total	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female
0	1	2	3
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ Hoshiarpur	81.0	86.5	75.3
ਰੋਪੜ Roop Nagar	78.1	84.0	71.4
ਜਲੰਧਰ Jalandhar	78.0	82.5	73.1
ਲੁਧਿਆਣਾ Ludhiana	76.5	80.3	71.9
ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ Nawanshahar	76.4	82.9	69.5
ਕਪੂਰਥਲਾ Kapurthala	73.9	79.0	68.3
ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ Gurdaspur	73.8	79.8	67.1
ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ Fatehgarh Sahib	73.6	78.3	68.3
ਪਟਿਆਲਾ Patiala	69.8	75.9	62.9
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ Amritsar	67.3	72.6	61.3
ਮੋਗਾ Moga	63.5	68.0	58.5
ਫਰੀਦਕੋਟ Faridkot	62.0	68.1	55.0
ਬਠਿੰਡਾ Bathinda	61.2	67.8	53.7
ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ Firozpur	60.7	68.7	51.7
ਸੰਗਰੂਰ Sangrur	60.0	65.8	53.4
ਮੁਕਤਸਰ Mukatsar	58.2	65.4	50.3
ਮਾਨਸਾ Mansa	52.4	58.9	45.2

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੈਂਸਸ ਓਪਰੇਸ਼ਨਜ਼, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Census Operations, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.4—ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

Table 8.4—Number of Schools (As on 30th September)

(ਗਿਣਤੀ)
(Number)

ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਿਸਮ Category of School	2004			2005			2006		
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ									
Primary	11816	1536	13352	12012	1279	13291	12012	1279	13291
ਮਿਡਲ									
Middle	2277	226	2503	2252	229	2481	2252	229	2481
ਹਾਈ/ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ									
High/Senior Secondary	2936	1044	3980	2927	1116	4043	2927	1116	4043
ਕੁੱਲ									
Total	17029	2806	19835	17191	2624	19815	17191	2624	19815

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਟਰੀ), ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.5—ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਔਸਤ ਅਰਥ ਵਿਆਸ (ਕਿ.ਮੀ.)

Table 8.5—Average Radius Served Per School (km) by Rural and Urban Areas.

(30 ਸੰਤਬਰ, 2006)
(30 September, 2006)

ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਿਸਮ Category of School	ਦਿਹਾਤੀ Rural		ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	
	ਨੰਬਰ No.	ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਔਸਤ ਅਰਥ ਵਿਆਸ (ਕਿ.ਮੀ.) Average radius served per School (km.)	ਨੰਬਰ No.	ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਔਸਤ ਅਰਥ ਵਿਆਸ (ਕਿ.ਮੀ.) Average radius served per School (km.)
	0	1	2	3
ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ Primary	12012	1.1	1279	0.5
ਮਿਡਲ Middle	2252	2.6	229	1.6
ਹਾਈ/ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ High/Senior Secondary School	2927	2.3	1116	0.8

ਸਾਧਨ :—(i) ਅਰਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾ ਸੰਗਠਨ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—(i) Economic and Statistical Organisation, Punjab.

ਸਾਧਨ :—(ii) ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕੰਡਰੀ), ਪੰਜਾਬ।

Source :—(ii) Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.6—ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

Table 8.6—Enrolment in Schools (As on 30th September)

(ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)
(in lakhs)

ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ/ਸਾਲ Age Group/Year	ਕੁੱਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ Total Students			ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ Non-Scheduled Castes			ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ Scheduled Castes		
	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6—11									
2004	10.10	8.91	19.01	5.32	4.56	9.88	4.78	4.35	9.13
2005	9.99	8.73	18.72	5.28	4.46	9.74	4.71	4.27	8.98
2006	10.19	8.94	19.13	5.46	4.58	10.04	4.73	4.36	9.09
11—14									
2004	5.55	4.87	10.42	3.57	3.12	6.69	1.98	1.75	3.73
2005	5.71	4.93	10.64	3.59	3.08	6.67	2.12	1.85	3.97
2006	5.84	4.93	10.77	3.74	3.09	6.83	2.10	1.84	3.94
14—18									
2004	4.58	3.97	8.55	3.42	2.97	6.39	1.16	1.00	2.16
2005	4.69	3.94	8.63	3.47	2.95	6.42	1.22	0.99	2.21
2006	4.83	3.97	8.80	3.59	2.96	6.55	1.24	1.01	2.25
ਜੋੜ Total									
2004	20.23	17.75	37.98	12.31	10.65	22.96	7.92	7.10	15.02
2005	20.39	17.60	37.99	12.34	10.49	22.83	8.05	7.11	15.16
2006	20.86	17.84	38.70	12.79	10.63	23.42	8.07	7.21	15.28

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਡੰਰੀ), ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.7—ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

Table 8.7—Number of Colleges (As on 30th September)

(ਗਿਣਤੀ)
(Number)

ਕਾਲਜ ਦੀ ਕਿਸਮ Category of College	2004			2005			2006		
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮੇਤ ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਕਾਮਰਸ ਦੇ	72	140	212	71	161	232	71	161	232
Art and Science includ- ing Home Science and Commerce									
ਅਧਿਆਪਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ	4	20	24	8	39	47	18	39	57
Teacher Training									
ਮੈਡੀਕਲ	12	37	49	12	37	49	19	39	58
Medical									
ਖੇਤੀਬਾੜੀ	—	2	2	—	2	2	—	2	2
Agriculture									
ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ	18	9	27	14	25	39	15	27	42
Engineering									
ਪਸ਼ੂ ਚਿਕਿਤਸਾ	—	1	1	—	1	1	—	1	1
Veterinary									
ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Physical Education									
ਉਰੀਐਂਟਲ	—	2	2	—	2	2	—	2	2
Oriental									
ਜੋੜ									
Total	107	213	320	106	269	375	124	273	397

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਡੰਰੀ), ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.8—ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

Table 8.8—Enrolment in Colleges (As on 30th September)

ਕਾਲਜ ਦੀ ਕਿਸਮ Category of College	(ਗਿਣਤੀ) (Number)								
	2004			2005			2006		
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮੇਤ ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਕਾਮਰਸ ਦੇ Arts and Science includ- ing Home Science and Commerce	46659	181612	228271	40963	170812	211775	42346	173774	216120
ਅਧਿਆਪਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ Teacher Training	835	3665	4500	1060	3833	4893	2126	4080	6206
ਮੈਡੀਕਲ Medical	2017	9074	11091	2343	8643	10986	2496	9219	11715
ਖੇਤੀਬਾੜੀ Agriculture	—	1081	1081	—	1081	1081	—	1081	1081
ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ Engineering	11478	8836	20314	11768	13413	25181	12627	17788	30415
ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ Vaterinary	—	468	468	—	468	468	—	466	466
ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ Physical Education	219	544	763	219	574	793	220	583	803
ਉਰੀਐਂਟਲ Oriental	—	165	165	—	163	163	—	163	163
ਜੋੜ Total	61208	205445	266653	56353	198987	255340	59815	207154	266969

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਡਰੀ), ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.9—ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

Table 8.9—Enrolment of Students of Scheduled Castes in Colleges (As on 30th September)
(ਗਿਣਤੀ)
(Number)

ਕਾਲਜ ਦੀ ਕਿਸਮ Category of College	2004			2005			2006		
	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total	ਲੜਕੇ Boys	ਲੜਕੀਆਂ Girls	ਕੁੱਲ Total
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਸਮੇਤ ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਕਾਮਰਸ ਦੇ Arts and Science includ- ing Home Science and Commerce	10408	11344	21752	10174	10852	21026	10544	10913	21457
ਅਧਿਆਪਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ Teacher Training	242	480	722	240	579	819	301	721	1022
ਮੈਡੀਕਲ Medical	724	972	1696	634	963	1597	729	994	1723
ਖੇਤੀਬਾੜੀ Agriculture	82	45	127	82	45	127	82	45	127
ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ Engineering	1462	237	1699	2037	445	2482	2461	536	2997
ਪਸ਼ੂ ਚਕਿਤਸਾ Vaterinary	37	23	60	37	23	60	34	23	57
ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ Physical Education	83	29	112	68	41	109	70	40	110
ਓਰੀਐਂਟਲ Oriental	23	12	35	22	13	35	23	12	35
ਜੋੜ Total	13061	13142	26203	13294	12961	26255	14244	13284	27528

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਡਰੀ), ਪੰਜਾਬ।
Source :—Director Public Instruction Schools (S.E.) Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.10—ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਟੇਜਵਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ (30 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)
 Table 8.10—Stage-wise Pupil-Teacher Ratio in Schools (As on 30th September)

ਸਟੇਜ/ Stage	2000	2001	2002*	2003	2004	2005	2006
0	1	2	3	4	5	6	7
II—V	42	44	38	42	42	43	43
VI—VIII	26	27	18	28	29	29	28
IX—ਅਤੇ ਉਪਰ IX and above	24	25	26	22	22	26	26

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸੈਕਡੰਰੀ), ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director Public Instruction (S.E.) Punjab.

*ਸਾਧਨ :—ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., ਪੰਜਾਬ।

*Source :—S.C.E.R.T., Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.11—ਜਨਮ ਦਰ, ਮੌਤ ਦਰ ਅਤੇ ਸਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ

Table 8.11—Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate

(ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ)
(Per Thousand per annum)

ਸਾਲ Year	ਜਨਮ ਦਰ Birth Rate			ਮੌਤ ਦਰ Death Rate			ਸਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ Infant Mortality Rate		
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਦੋਨੋਂ Com- bined	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਦੋਨੋਂ Com- bined	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਦੋਨੋਂ Com- bined
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1990	28.4	25.6	27.6	8.5	5.8	7.8	66.0	45.0	61.0
1999	22.5	18.6	21.5	7.9	6.1	7.4	57.0	39.0	53.0
2000	22.7	18.6	21.6	7.9	5.9	7.4	56.0	38.0	52.0
2001	22.1	18.7	21.2	7.2	6.4	7.0	55.0	37.0	51.0
2002	21.7	18.1	20.8	7.4	6.2	7.1	55.0	35.0	51.0
2003	21.5	17.9	20.6	7.3	6.0	7.0	53.0	34.0	49.0
2004	19.3	17.6	18.7	6.9	5.6	6.4	50.0	36.0	45.0
2005	18.08	17.0	18.1	7.2	5.8	6.7	49.0	37.0	44.0
2006	18.4	16.8	17.8	7.4	5.8	6.8	48.0	36.0	44.0

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਨੋਟ :—ਸੂਚਨਾ ਸੈਂਪਲ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

Note :—The data is based on sample Registration system estimate.

ਸਾਰਣੀ 8.12—ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 8.12—Number of Medical Institutions.

ਸਾਲ Year	ਇਲਾਕਾ Area	ਹਸ- ਪਤਾਲ Hospita- tal	ਹਸ- ਪਤਾਲ ਕਮ ਸੀ.ਐਚ.ਸੀ. Hospita- tal cum C.H.C.	ਸੀ.ਐਚ.ਸੀ. C.H.C.	ਸੀ.ਐਚ.ਸੀ. ਕਮ ਪੀ.ਐਚ.ਸੀ. C.H.C cum P.H.C..	ਪੀ.ਐਚ.ਸੀ. P.H.C	ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ/ ਸਬ-ਸਿਡਰੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ/ ਕਲੀਨਿਕ Dispen- sary/ Sub- sidiary Health centre/Clinic	ਜੋੜ Total
0)	1	2	3	4	5	6	7	8
2004-2005								
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	70	3	37	27	416	1221	1774
	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	135	11	23	16	25	258	468
	ਜੋੜ Total	205	14	60	43	441	1479	2242
2005-2006								
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	70	3	37	31	416	1213	1770
	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	135	11	23	21	25	240	455
	ਜੋੜ Total	205	14	60	52	441	1453	2225
2006-2007								
	ਦਿਹਾਤੀ Rural	70	3	41	27	416	1207	1764
	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	135	11	30	16	25	247	464
	ਜੋੜ Total	205	14	71	43	441	1454	2228

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.13—ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਥੋਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 8.13—Number of Beds in Medical Institutions

ਸਾਲ Year	ਦਿਹਾਤੀ Rural	ਸ਼ਹਿਰੀ Urban	ਜੋੜ Total
0	1	2	3
1990-1991	10702	13477	24179
1999-2000	10832	14545	25377
2000-2001	10832	14522	25354
2001-2002	10787	14605	25392
2002-2003	10747	14525	25272
2003-2004	10647	14545	25192
2004-2005	10647	14545	25192
2005-2006	10751	14738	25489
2006-2007	10743	14746	25489

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.14—ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਥਾ, ਬੈਡ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਬਾਦੀ

Table 8.14—Population Served per Institution, Bed and Doctor

ਸਾਲ Year	ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਆਬਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ Population Served Per			ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਥਾ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਔਸਤ ਅਰਧ ਵਿਆਸ (ਕਿ.ਮੀ.) Average Radius Served per Institution (Km)	ਪ੍ਰਤੀ ('000') ਆਬਾਦੀ ਪਿੱਛੇ ਬੈਡ Bed per ('000') Population
	ਸੰਸਥਾ Institution	ਬੈਡ Bed	ਡਾਕਟਰ Doctor		
0)	1	2	3	4	5
11990-1991	9245	844	1561	2.696	1.2
11999-2000	10786	947	1485	2.681	1.1
2000-2001	10896	958	1470	2.681	0.7
2001-2002	10893	964	1472	2.669	1.0
2002-2003	11095	984	1324	2.680	1.0
2003-2004	11461	1020	1489	2.680	1.0
2004-2005	11732	1044	1468	2.680	1.0
2005-2006	11997	1047	1388	2.680	1.0
2006-2007(P)	11805	1030	1263	2.680	1.0

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.15—ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

Table 8.15—Number of Patients treated in Medical Institutions

(ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)
(In thousands)

ਸਾਲ Year	ਦਾਖਲ ਮਰੀਜ਼ Indoor-Patients			ਆਉਟ ਡੋਰ ਮਰੀਜ਼ Outdoor-Patients		
	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਜੋੜ Total	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਜੋੜ Total
0	1	2	3	4	5	6
1990	222	229	451	5935	5783	11718
1999	229	235	464	5533	6032	11565
2000	211	231	442	5320	5881	11201
2001	222	199	421	5462	4954	11416
2002	219	238	457	5429	6322	11751
2003	194	222	416	5514	6306	11820
2004	230	262	492	5631	6363	11994
2005	197	220	417	5574	6464	12038
2006(P)	210	222	432	5461	6330	11791

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਸਾਫਟੀ 8.16—ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਂਝਪਨ ਉਪਰੇਸ਼ਨ
 Table 8.16—Voluntary Sterilisation Operations

(ਨੰਬਰ)
 (Number)

ਸਾਲ Year	ਨਸਬੰਦੀ Vasectomy	ਨਲਬੰਦੀ Tubectomy	ਕੁੱਲ ਉਪਰੇਸ਼ਨ Total Operation
0)	1	2	3
1990-1991	6472	85549	92021
1999-2000	1800	124261	126061
2000-2001	1399	112799	114198
2001-2002	1127	108837	109964
2002-2003	1200	100538	101738
2003-2004	1638	95960	97598
2004-2005	4012	98456	102468
2005-2006	15762	91829	107591
2006-2007	5615	88143	93758

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਸਾਰਣੀ 8.17—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗਵਾਰ ਅਨੁਮਾਨਤ ਜੀਵਨ ਆਸ
 Table 8.17—Expectation of Life at Birth by Sex

(ਸਾਲ)
 (Year)

ਸਾਲ Year	ਪੰਜਾਬ Punjab		ਭਾਰਤ India	
	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female	ਪੁਰਸ਼ Male	ਇਸਤਰੀਆਂ Female
0	1	2	3	4
1976-1980	56.2	55.1	52.6	51.5
1981—1986	62.8	62.7	55.6	56.4
1986—1991	65.6	65.3	58.1	59.1
1991—1996	66.6	66.6	60.6	61.1
1996—2001	68.4	71.4	62.4	63.4
2001—2006	69.8	72.0	64.1	65.4

ਸਾਧਨ :—ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ।

Source :—Director, Health Services, Punjab.

ਪਰੋਜੈਕਟਡ ਡੇਟਾ
 Projected Data

ਸਾਰਣੀ 9.1—ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਪੰਜਾਬ-ਭਾਰਤ।

Table 9.1—Percentage of Population below Poverty line in Punjab V/s India

ਸਾਲ Year	ਪੰਜਾਬ Punjab	ਭਾਰਤ All India
0	1	2
1973-1974	28.08	54.93
1977-1978	19.36	51.81
1983	16.29	44.76
1987-1988	12.70	39.34
1993-1994	11.77	35.97
1999-2000	6.16	26.10
2004-2005	5.20	21.80

ਸਾਧਨ :—ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ।

Source :—Planning Commission, Government of India.

ਸਾਰਣੀ 9.2—ਪੀਲੇ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੰਡੀ ਰਕਮ

Table 9.2—Number of Yellow Card Holder Beneficiaries and Amount Disbursed by Different Agencies.

ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਨਾਂ Name of Agency	ਲਾਭਪਾਤਰ Beneficiaries (In Nos.)			ਵੰਡੀ ਰਕਮ (ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ) Amount disbursed (Rs. In Lakh)		
	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008 ਤੱਕ up to 30-9-2007	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008 ਤੱਕ up to 30-9-2007
	1	2	3	4	5	6
0						
1. ਪੱਛੂ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀਆਂ ਐਸ.ਜੀ.ਐਸ. ਵਾਈ Rural Development Agencies SGSY	5923 (3987)	10532 (7443)	3893 (3059)	1865.40 (1238.53)	347.84 (2452.22)	1179.20 (908.14)
2. ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ Local Bodies						
(i) ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ Urban Self-Employment Programme	17 (6)	--	--* (--*)	4.65 (1.60)	--	--* (--)*
(ii) ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ Development of Women & Children	-- (--)	-- (--)	-- (--)	-- (--)	-- (-)	-- (--)
3. ਪੰਜਾਬ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਭੇਂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਨਿਗਮ Punjab Scheduled Castes Land Development and Finance Corporation	5995 (5995)	6848 (6848)	2204 (2204)	1682.96 (1682.96)	1848.73 (1848.73)	505.27 (505.27)
4. ਪੰਜਾਬ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਭੇਂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਨਿਗਮ Punjab Backward Classes Land Development and Finance Corporation	1100(R) (—)	1192 (—)	503 (—)	667.30 (—)	76.28 (—)	359.40 (—)
ਜੋੜ Total	13035 (9988)	18572 (14291)	6600 (5263)	4220.31 (2921.49)	6084.85 (4300.95)	2043.87 (1413.41)

ਸਾਧਨ :—ਸਬੰਧਤ ਨਿਗਮ/ਏਜੰਸੀਆਂ।

Source :—Concerned Corporation/Agencies.

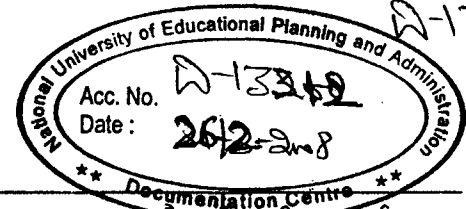
ਨੋਟ.— ਬਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।
Note.—Figures in Brackets Relate to Scheduled Castes.

*GOI has not released any funds during 2007-08 till date as GOP has not released the corresponding state share of Rs. 22.46 lacs for the year 2006-2007 the bill for which are lying pending with State Treasury.

ਸਾਰਣੀ 10.1—ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ.

Table 10.1—HDI and GDI for the Districts in Punjab

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ	ਸਿੱਖਿਆ		ਸਿਹਤ		ਆਮਦਨ		ਕੁੱਲ		ਦਰਜਾ	ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਸੂਚਕ ਵਿਚ ਦਰਜਾ ਮਨਵੀਂ ਫਰਕ		
District	Education		Health		Income		Overall		Rank	HDI Rank	Difference in Index	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	HDI	GDI	HDI	GDI	HDI	GDI	HDI	GDI	HDI	GDI		
201 ਐਮ੍ਰਿਤਸਰ Amritsar	0.681	0.665	0.784	0.784	0.635	0.182	0.700	0.544	9	17	-8	22.29
ਬਠਿੰਡਾ Bathinda	0.655	0.648	0.722	0.714	0.646	0.512	0.674	0.625	14	7	7	7.27
ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ Fatehgarh Sahib	0.734	0.719	0.744	0.744	0.742	0.205	0.740	0.556	3	16	-13	24.86
ਫਰੀਦਕੋਟ Faridkot	0.669	0.665	0.752	0.746	0.673	0.518	0.698	0.643	10	4	6	7.88
ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ Firozpur	0.627	0.626	0.767	0.769	0.671	0.535	0.689	0.643	12	4	8	6.68
ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ Gurdaspur	0.761	0.752	0.820	0.821	0.589	0.123	0.723	0.565	4	15	-11	21.85
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ Hoshiarpur	0.801	0.803	0.719	0.715	0.635	0.419	0.718	0.645	5	3	2	10.17
ਜਲੰਧਰ Jalandhar	0.765	0.760	0.685	0.708	0.674	0.427	0.708	0.632	6	6	0	10.73
ਕਪੂਰਥਲਾ Kapurthala	0.705	0.705	0.728	0.752	0.688	0.498	0.707	0.652	8	2	5	7.78
ਲੁਧਿਆਣਾ Ludhiana	0.692	0.702	0.863	0.864	0.728	0.291	0.761	0.619	1	9	-8	18.66

D-13312

ਸਾਰਣੀ 10.1—ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ.

Table 10.1—HDI and GDI for the Districts in Punjab

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ	ਸਿੱਖਿਆ	ਸਿਹਤ	ਆਮਦਨ	ਕੁੱਲ	ਦਰਜਾ	ਐਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਸੂਚਕ ਵਿਚ ਦਰਜਾ ਮਨਫੀ	ਜੀ.ਡੀ.ਆਈ. ਦਰਜਾ	HDI Rank	Difference in Index			
District	Education	Health	Income	Overall	Rank	minus GDI Rank						
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮਾਨਸਾ	0.576	0.567	0.722	0.714	0.602	0.477	0.633	0.586	17	13	4	7.42
ਮੋਗਾ	0.647	0.649	0.753	0.749	0.648	0.423	0.683	0.607	13	10	3	11.13
ਮੁਕਤਸਰ	0.618	0.612	0.753	0.749	0.582	0.458	0.651	0.606	16	11	5	6.91
ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ	0.738	0.749	0.695	0.710	0.686	0.410	0.707	0.623	7	8	-1	11.88
ਪਟਿਆਲਾ	0.680	0.676	0.741	0.732	0.670	0.393	0.697	0.600	11	12	-1	13.92
ਰੋਪੜ	0.753	0.755	0.762	0.766	0.737	0.485	0.751	0.669	2	1	1	10.92
ਸੰਗਰੂਰ	0.601	0.604	0.669	0.690	0.690	0.433	0.654	0.575	15	14	1	12.08

ਸਾਧਨ :—“ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ—2004” ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ।

Source :—“Human Development Report-2004”, Government of Punjab 2004